

1996/1. - TAVASZ

Ára: 140Ft

folkló **MAG**azsin

XV. ORSZÁGOS TÁNCHÁZTALÁLKOZÓ ÉS KIRAKODÓVÁSÁR

**KALLÓS ZOLTÁN KOSSUTH-DÍJAS
HAGYOMÁNYAINK**

**MÁRTA DALAI • EZÜSTMUZSIKA
NYÁRI ZENÉS-TÁNCOS-KÉZMŰVES TÁBOROK**

English table of contents on page 35

folkMAGazin

Kiadja a Táncház Alapítvány

Megjelenik évente háromszor

III. évfolyam, 1. szám

Fenntartók:

Táncház Egyesület, Népművészeti Egyesületek Szövetsége,

Muharay Elemér Népművészeti Szövetség

Főszerkesztő: Nagy Zoltán

Főmunkatárs: Bankó András

Képszerkesztő: Kása Béla

Munkatársak:

Berán István, Beszprémy Katalin, Gősi Anett,

Héra Éva, Igyártó Gabriella, Koczpek Irén, Nagy Zoltán József,

Ötvös Györgyi, ifj. Timár Sándor, Tóth Kornélia, Vasváry Annamária

Szedés: Gősi Anett, Vörös Bálint

Nyomda: Gazdász-Elasztik Kft.

3534. Miskolc, Szervezet u. 67.

ISSN – 1218 – 912X

A folkMAGazin szerkesztőség címe:

1011 Budapest, Corvin tér 8. 1255. Budapest, Pf. 153.

Telefon/fax: 214-3521

E-mail: tanchaz@hungary.net

URL: <http://www.hungary.com/tanchaz>

Annual subscription rates in Europe 10 CHF, America: 10 USD

OTP I.ker. fiók MNB 11701004 Táncház Alapítvány, B 82678

TARTALOM

3. Timár Sándor: Kallós Zoltán 70 éves

3-4. Novák Ferenc: Hagyományaink

5. Tálalóba tálalható

6. Banner Zoltán: Szobrász nép – népi szobrászat

7-8. Sipos János: Aszimmetrikus ritmusok

9. Csörsz Rumen István: Ezüstmuzsika

10. K. Tóth László: „Ahogy sózom, úgy eszem”

11. Kaposi Edit: „Táncról-táncra”

12. Karácsony István: A duda II.

13-24. Hírek, információk

25. Kiss Ferenc: Márta dalai

Poszter – Kása Béla: Kibédi napsugaras kapu; Vigyi Mihály mezőcsávási cimbalmos

26. Tóth Kornélia: kisebbségek nagysága

ifj. Vitányi Iván: Miért pont a Balkán?

27. Padkaporos történetek

Szerényi Béla: Az alpári ördögös dudásról

Dr. Bánszky Pál: Az 1995. évi Király Zsiga-díjas Borbély Jolán

28. Szűcs Sándor: Bojtároktatás

Berán István: Táncház és Internet?!

29. Könyvespolc – Balázs Lajos: Az én első tisztességes napom (Kaposi Edit)

30. Lévai Péter, Kiss Zsuzsanna: Néptáncfesztivál Nyugat-Kanadában

31. Nyelv.e.l.ő – Bankó András: Háromezer iszákos

Régi mesterségek – Gervai Mária: A kékfestő

32-33. Könyvek – lemezek – kritikák

35. Sue Foy: Kivonatos angol ismertető

36. Szabó Zoltán: „Az első táncházasok egyike”

Címlap: Gyimesi juhászlegény – Kása Béla fotója

Timár Sándor: Kallós Zoltán 70 éves

Hetven évet megélni nem kis dolog, hát még úgy megélni, mint Kallós Zoltán – hasznos munkával, a hasznos munkát akadályozó megpróbáltatásokkal, az akadályozó erők ellenére létrejött eredményekkel.

Így látjuk mi. De nem biztos, hogy ezt ő is így látja. Tudjuk, hogy ő mindig többet, szebbet, jobbat akar, s gyakran elégedetlen önmagával.

Engem Martin György ismertetett meg Kallós Zoltánnal még a 60-as évek végén, amikor Erdélyben – ismert okok miatt – helybéli segítség nélkül nem lehetett táncgyűjtést végezni. Számomra nemcsak a csodálatos értékeket őrző emberekkel való találkozás volt nagy élmény, hanem Kallós Zoltán segítő jelenléte is. Nagyszerűen tudott bánni az emberekkel. Mikor zenét, táncot gyűjtöttünk, nemcsak mi kaptunk értékeket a falvak hagyomány-őrző parasztjaitól, hanem ők is kaptak szeretetteljes buzdítást, öntudatra ébredést, erőt a hagyományok megőrzéséhez Kallós Zoltántól. Mindig szívesen vállalta a hosszú utazásokat, velünk és az adatközlőkkel való törődést, s úgy tapasztaltam, hogy maga is feltöltődött a gyűjtések során. Közös munkánkra visszaemlékezve jutnak eszembe Bartók Béla sorai:

„20-25 évvel ezelőtt gyakran csodálkoztak jóakaróink: hogyan lehet az, hogy képzett, sőt pódiumra is kiálló muzsikusok olyan – amint ők gondolták – »alacsonyrendű« feladatra vállalkozzanak, mint amilyen a falusi zene helyszíni tanulmányozása és gyűjtése. Milyen kár, mondták, hogy ezt a munkát nem végzi el helyettük más, például olyasvalaki, aki egyéb zenei feladatokra úgyszemint alkalmas. Sokan valósággal bolond ember rögeszméjé-

nek tekintették kitaró szívósságunkat. Ezek, szegények, nem is sejtették, milyen nagyon sokat jelentett számunkra az, hogy saját magunk mehettünk falura, hogy ott mi magunk átélhettünk ezt a számunkra irányt mutató zenét.”

Kallós Zoltán számára is sok élményt, ismeretanyagot adtak a gyűjtőutak. De nemcsak neki, hanem nekünk is, akik összegyűjtött értékeiben gyönyörködhetünk. Nagy szerencse, hogy ezek egy része már kazettán, lemezen, sőt könyv formájában is elérhető. Mi is örülünk ennek, hát még a következő évezred szepet szerető érdeklődői milyen boldogok lesznek! Ma még e munka értékeit fel sem tudjuk igazán mérni. Azokra az időkre is emlékezünk még, amikor a határainkon túl élő magyarok kultúrájáról nem sokat tudott az ifjúság. Ha valaki kíváncsiskodott, próbált megismerkedni ezekkel az értékekkel, arra az itthoni hivatalos szervek sütötték rá, hogy sovíniszta, nacionalista. Emlékszem, mikor széki zenét hallgatva az ismerőseim azt gondolták, hogy román zenét hallgatok, annyira keveset tudtak a határainkon kívül élő magyarok muzsikájáról. Ezért is kell nagyra értékelnünk Kallós Zoltán munkásságát, mert nemcsak mi tudjuk már, hogy milyen az erdélyi népzene, hanem erről tájékozódhatott a nagyvilág közönsége is.

Így lesz újra egységes a magyar kultúra – határoktól függetlenül – s ezzel nemcsak önmagunkat gazdagítjuk, hanem a nemzetközi műveltséget is gyarapítjuk értékeinkkel.

Köszöntjük tehát Kallós Zoltánt 70. születésnapján, s nagy örömmel értesültünk arról is, hogy Kossuth-díjat kapott. Szív-ből gratulálunk és további munkájához sok erőt és jó egészséget kívánunk!

Budapest, 1996. március

Novák Ferenc: Hagyományaink

Egy nép, egy népcsoport hagyománya az a szellemi vagyon, mely önismeretét, tudatát táplálja, nemzedékek sora egymásnak tovább adja, hogy a kisebb vagy nagyobb közösség arculatát, főbb jellemvonásait megőrizhesse. A népek fenntarthatják nyelvüket, de ha hagyományait, melyek csak rájuk vonatkoznak, elvesztik, idegen hatások váltják fel, félfő, hogy megtartó erejük is elsorvad. Inkább fordított példák vannak. A bolgárok, a skótok elfelejtették ősi nyelvüket, de hagyományaik szilárd fennmaradása évszázadokra biztosította nemzeti tudatuk meglétét és összetartozásuk érzetét. Ahhoz, hogy az élő vagy írott hagyományok fontosságát megértsük, szükségesnek mutatkozik azoknak a törvényszerűségeknek a megismerése, mely bármilyen népcsoport szellemi kincsét nemzedékek a mélyből átveszik és egy következő nemzedéknek a magasba tovább adják.

A hagyomány tág fogalom. Jelenti egy együtvé tartozó nép, vagy szűkebben, egy népen belüli etnikum szigorú szokásrendjét, napi gazdasági és társadalmi cselekvéseinek szabályait. Jelenti a generációkon keresztül csiszolódott ízlésvilágot, mely meghatározza az életét körülölelő tárgyi világ minőségét és milyenségét. Meghatározza életvitelének apró szertartásait és mindennapi cselekvéseinek szabályait, családon és közösségen belül. A hagyományok vizsgálata közben nagyon kell vigyáznunk arra, hogy kerüljük azt a hibás értelmezést, melybe az 1930-as években szellemi életünk sok jeles képviselője beleesett. Úgy gondolták, hogy a magyar szokásrendről minden külső befolyásra nőtt „hajtást” le kell metszeni, olyan hajtásokat, amelyek évszázadokon keresztül hozzájárultak hagyományaink fatörzséhez és azonosultunk már velük. Nagy hiba lenne, ha ezt a viviszekciót, élveboncolást elvégeznénk. Ez esetben szellemi vagyunk, hagyományaink ugyan ősinek és szentnek hitt, de élettelen „rönk vagy tuskó” maradna csupán. Ez szomorú és életképtelen visszatérést jelentene egy ezer, kétezer évvel ezelőtti állapothoz. Ez kizárja egy nép befogadó képességét és igényét erre, melyet a mindenkori társadalmi,

Dér Imre fotóján Kallós Zoltán énekel

földrajzi, gazdasági és történelmi szükségszerűség tesz elkerülhetetlenné. Ha a fatörzs, az alapkultúra életerős gyökerekből táplálkozik, akkor az értéktelen hajtásokat le tudja vetni magáról. Maradnak a frissek, a törzshöz idomulók. Néhány nemzedék után már ezek is az alaphagyomány természetes részévé válnak. Ez különösen érvényes a magyar tárgyi és szellemi kultúra egészére. A harmincas évek vitáira bölcsen és úgyszólván megcáfolhatatlanul Babits válaszolt: „A magyar kultúra nem néprajz tárgya: noha mindig a népi lélekből szívta legbelsőbb erőit. A palánta nem azonos a forrással, amely táplálta és megővta kiszikkadástól. A magyar kultúra Szent-Istváni képződmény, mint maga az egész magyarság. Sokszínű tág és tárt, hatásokat és benyomásokat magába olvasztó... Ez a belső nagyság hozzátartozik lényegéhez. Mihelyt már nem volna ilyen, már nem is volna magyar.”

Ha elfogadjuk Babits Mihály bölcs megállapításait, akkor különösen kell vigyáznunk arra, hogy a hagyomány fatörzséről ne hagyjuk letördeljen az életünk szükségszerűségeiből befogadott külső „hajtásokat”. Egy hamis „ősi” helyzet szigorú kanonizálása véget vethet egy egészséges hagyományozódás folyamatának. A hagyomány törzse csak szeretettel, el nem hibbanó biztos ízléssel kezelt értékes, friss információk befogadásával maradhat fenn. Különben is mit tekintünk ősi hagyománynak? A honfoglalás kori állapotokat? Vagy az időszámítás kezdetét, mikor valahol keleten türk és finnugor népekkel éltünk együtt? Az őshaza és a honfoglalás között, éppen a vándorúton az állandóan változó körülmények hatására még nyelvünkben is lényeges változásokon mehettünk keresztül. Szokásaink és más szellemi, tárgyi hagyományaink a mindenkori parancsoló szükségszerűség hatására alakulhattak, formálódhattak. Ezt a régészeti leletek is bizonyítják. A kereszténységgel, az államalapítással pedig gyökeresen megváltozott szokásrendünk; szellemi életünk; gazdasági életünk; ruházatunk; építészettünk. Be kellett fogadnunk azt az európai kultúrát, ami a választott valláshoz tartozott. A befolyásokat zenében, táncban, viseletben és mindennapi, nem vallási szokásban – természetesen – a magunk arcához, ízlésünkhöz igazítottuk. Néhány nemzedék után az új „beoltott hajtások” is társultak az alapkultúrához, melybe beleépültek, belenőttek.

Összegezve: a hagyományok megtartása nemzeti identitásunk megőrzése érdekében nagyon fontos. De tudomásul kell venni, hogy minden nép szokásrendje állandóan változik, alakul. Addig tartja meg sajátos értékeit, addig marad élő, míg az új befogadást igénylő közösség saját biztos ízlésével dolgozza fel a kívülről jött, felkínálkozó hatást vagy információt. Természetesen sokszor kínálkoznak fel rossz információk is. Sokszor egy-egy közösség be is fogadja azokat. Ha alaphagyományuk erős és értékes, akkor ezek a „vadhajtások” lassanként elhalnak. Ortutay Gyula a „Variáns invariáns, affinitás” című tanulmányában magyarítja meg a hagyományozódás törvényszerűségeit. Az alábbi ismertetésem természetesen vázlatos. Minden szokás, vagy a népművészetekhez tartozó hagyomány, mese, tánc, népdal, díszítőművészet stb. variánsok sokaságában, sokszor ha apró eltérésekkel is, de több száz formában él. Ugyanazt a dalt vagy mesét a különböző népi adatközlők más és másképpen adják elő. Ez vonatkozik a népi díszítőművészetre, az öltözködésre és minden egyéb. A variánsok sokaságának vizsgálata természetesen elvezethet minket egy alaptípus, vagy régmúlt időkre utaló alapváltozat kiszűréséhez is. Zene-kutatásunk egy népdal variánsainak vizsgálatával történelmi és földrajzi korszakokat, illetve területeket jár be akár ezer, kétezer év mélységekben. Egy közösség életében minden nemzedék kap újabb és újabb információkat. Életének még csendesebb történelmi pillanataiban is gyakran érik külső hatások. A pillanatnyilag számukra tetszőt vagy szükségeset feldolgozzák, beépítik saját hagyományaikba. Ezek a felkínálkozó hatások, – ha átveszik – saját kultúrájuk variánsaként élnek tovább, ha azonban később használatuk közben a közösség ízlése nem fogadja be, akkor invariánsként elhalnak, elfelejtődnek. A hagyomány alapja egy szilárd folyamatosság, melybe állandóan beépülnek újabb és újabb belülről vagy kívülről kínálkozó változatok, de egy közösség szigorú szelektív próbáját kell kiállniuk. Nagyon fontos ezt megjegyezni, mert a hagyomány változásai az eredeti és feltételezett ősalakhoz viszonyítva nem csak rontások lehetnek, hanem új, értékesebb változatokkal is gazdagodhatnak. Ehhez hozzá kell képzelnünk sok ezer ismeretlen, nagyszerű alkotót, akik generációkon keresztül tehetségükkel hozzájárultak egy-egy dal, mese, ballada vagy a díszítőművészet formavilágának tökéletessé csiszolódásához. A kevésbé tehetséges népi előadók, alkotók variánsjavaslatait a közösség affinitás híján kivetheti magából. A fentiekre a század elején C. J. Scharp angol kutató ma is érvényes következtetéseket vont le.

A hagyományozódás során a külső hatások sokszor nemcsak egy variánst, vagy csak egy motívumot jelentenek. Tánokban az elmúlt ezer év alatt például egymás után érkeztek hozzánk nyugat felől komplett táncdívatok. Az államalapítás után az egész középkori Európára a körtánc volt a jellemző. Mikor a budai zsinat a XIII. században tiltja, hogy vasárnap a mise után a nép táncoljon a templomkertben (ami többnyire azonos a temetővel), akkor biztosan a már kintről beszivárgott körtáncokat tiltotta. Mátyás udvarában a síposok, dudások már salterellat, saltatiót játszanak és erre táncolnak. Az ehhez a zenéhez tartozó ugrós táncok divatja később az egész magyar paraszti kultúra részévé válik. A török hódoltság alatt az újabb befolyásoktól, divatoktól elzárt nép meg is őrzi ezt a gyönyörű tánckulturát. Egy dunántúli ugrós táncnak valószínűleg több köze van a reneszánsz kori saltatióhoz, mint az e századi olasz változatokhoz. A középkorra jellemző másik archaikus táncforma a fegyvertánc. A XVIII. században a magyar nemesifjak elhagyják, elfelejtik a fegyvertáncokat; pedig ezekről lelkesen ír egy Edward Brown nevű angol utazó 1667-ben:

„Nyomat sem láttam, míg Magyarországra nem jöttem, a régi Pyrrhusi Saltatio-nak, azaz harcítáncnak, melyet ezen a vidéken a hajdúk (heyducks) táncolnak. Csupasz karddal előretörve, suhangatva és csatogtatva járják. Forognak és fordulnak, testüket erőteljes és hirtelen mozdulatokkal felemelve és lenyomva, miközben a görögök módjára saját mértékük szerint énekelnek.”

A kelet-magyarországi cigányok viszont megőrizték ezt a harcias táncot, melyet egy bottal, mint fegyverként használt eszközzel járnak. Figyelemre méltó, hogy szintén „saját mértékük szerint énekelnek” hozzá olyan dallamokat, melyek más cigány énekelt dalokra nem jellemzőek. A tánc neve botoló. Közben olyan kifejezéseket és fogásokat használnak, mint „hatvágás”, „huszárvágás”, „megcsalatas”. Ez a tánc típus egész Európában elterjedt és a kardhasználat gyakorlására is utaló forma volt. A

Kós Károly: Kerített templom és fejfák Magyarvalkón (1932)

Kaukázusban és Albániában ez a tánc a közelmúltban is élő hagyomány. Az ezekről hozott példák is mutatják, hogy sokszor nagyobb egységeket, nagyobb hajtásokat is átvehet egy nép. Az a kérdés, ha beépül, milyen erővel és intenzitással marad fenn az alaphagyományban? Képes-e egy közösség ezt tovább variálni, gazdagítani? Életképes csak így lehet. Csak az újabb és újabb változatokon keresztül idomulhat az alapkultúrához. A változások, a finomítások sokasága alakíthatja olyanra, hogy néhány generáció múlva már mint sajátjukat hordozzák és adják tovább. Ha a néprajzi gyűjtő azt mondaná egy berzencei idős táncosnak, hogy az ugrós, amit jár, az olasz, és szaltacióknak hívják, igencsak elcsodálkozna. Ha egy grúz hagyományos táncosnak pedig azt, hogy ezt a kardforgatást az antik görögöktől örökölhették, talán nemzeti önérzetében érezné megsértve magát. Lukianos, görög filozófus, író pedig ugyanezekről a formákról tudósít időszámításunk első századában a „Beszélgetés a táncról” című magyarul is megjelent munkájában.

Más sajátosságokat figyelhetünk meg a balladák vagy mesemotívumok, regék vándorlásaiban. Ezek szájhagyomány útján terjednek, még akkor is, ha az átvett történetek az ókori kultúrák írásbeliségében gyökereznek. Nagy területeken, éppen ahol a hagyomány legszilárdabban épül be a mindennapi életbe, óriási tömegek nem tudtak írni. A bibliát, az eposzt, a hőstörténetet hallomásból tanulják meg. Sőt, az ókor első leírói ezeket rögzítik. Újra alkotják, variálják. Sokszor az alapmotívum már nehezen tűnik elő az újraalkotott forma szövevényeiből. Mindenesetre egy-egy figyelemre méltó motívum nagy intenzitással terjed szájról-szájra, egy néptől más népekhez. Bármely nép kultúrája egy-egy nagyobb terület szellemi vagyonának darabjaiból épül fel és nem ismer határt, mely szigorúan elválasztaná egymástól. Az elmesélt történet költészetté alakul már a szájhagyományban. Az ókor és a középkor embere, kereskedelem, vándorlás, háborúzás okán kontinenseket járt be. Hozták és vitték a tudást. Ha valahol egy népközösségnek volt vonzalma valamelyik motívumhoz, azoknak a legértékesebb darabjait befogadta és újra alkotta. Gondoljunk csak a normannok, vikingek elképesztő, kontinenseket átszelő vándorlásaira. Nemcsak pusztítani mentek, hanem kereskedni is. Hány és hány népnél hagyták ott szellemi ujjlenyomataikat a szláv területeken keresztül Konstantinápolyig és Bagdadig, Skandináviától Anglián és Franciaországon keresztül akár Szicíliáig.

A fenti gondolatokra egy példát hoznék fel, a Kőműves Kelemenné balladát. Ha a balladát kategorizáljuk, a „falba épített asszony” nemzetközi motívumának felel meg. Itt rögtön demitizálnom kell egy hamis hiedelmet. Az egyébként csodálatos, drámai erejű ballada nem valószínű, hogy eredetileg a magyar szellemi vagyon része lett volna. A motívum elterjedése igen nagy. Minden tőlünk délre vagy keletre élő népnél megtalálható. A görögöknél Manilos, a bolgároknál és románoknál Manole mester a tragédia főhőse. A görög változatok nagyon mélyre nyúlnak vissza a történelemben. Az Agria patak régi kőhidján tábla jelöli, hogy Manilos mester itt építette be feleségét, hogy a híd megálljon.

A hiedelem, hogy ember- vagy állatáldozat tartja meg a falakat, az csak olyan területekről származhat, ahol hatalmas építményeket emeltek kőből, téglából stb. Az igazsághoz tartozik az is, hogy Dévát a késő középkorban nagy görög közösség laktá. Lehet, hogy nem véletlen, hogy a magyar változatban Déva váráról szól a ballada?

A ballada azonban függetlenül a hiedelemtől, szájról-szájra is terjedhet. Az élő szó pontosan közvetít, de a megtanulás pillanatában már az újraalkotás lehetőségét is feltételezheti.

Már Goethe írja és erre Ortutay Gyula is felhívja a figyelmet:

Wie das Wort so wichtig dort war,

Weil es ein gesprochen Wort war.

Szabadon fordítva: „Ott a szó olyan fontos volt, mert egy beszélt szó volt”. Tehát nem írott. Az írások koronként romlanak és sokszor az egyedi másoló nem képviselte a legbiztosabb ízlést. Nem egyszer pedig a megrendelő utasítására romlik. A szájhagyomány pontos. Ha egy népcsoport ezt újrafarmálja, akkor is generációk ízlésszűrőjén megy keresztül. E folyamatból nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy egy-egy olyan teljes irodalmi értékű motívum, – mint egy ballada – továbbéltetésének láncolatában számolnunk kell sok egyéni, nagyszerű tehetséges alkotóval. Ezek az egyéniségek a szájhagyomány természetéből következően sajnos ismeretlenek maradnak számunkra. A ballada azonban őrzi tehetségük, ízlésük nyomait, és őrzi a hagyományozódás folyamatában a társadalom változásait, néha a kor történelmi katakлизмait is.

A Kőműves Kelemenné balladája az idők bármilyen mélységéből és földrajzi távolságából indult el vándorútján a magyar balladai hagyományok felé. Mire a múlt század első gyűjtői (pl. Kriza János) írásban rögzítették, addigra jellegzetesen magyarrá alakult. A felgyűjtött variáns már a ránk jellemző stílusjegyeket viseli és szellemiségében a mi gondolatainkat közvetíti. Sorsunkról és társadalmi helyzetünkről vall.

Szükségesnek éreztem, hogy hosszan időzzek a hagyományozódás törvényszerűségeinél. Remélem világossá vált, hogy egy-egy, a szellemi vagy tárgyi kultúrához tartozó „hajtás” – legyen az bármilyen nagy vagy kicsiny –, mire hozzánk ér, száz meg száz formára, változatra alakítja a hagyományozódás árama, mint ahogyan a hegyi patakok csiszolják a gördülő köveket. Fontos a fentieket tudni, mert saját és más népek hagyományait tisztelni csak ennek megértésével lehet. Ha más népek, nemzetiségek kultúrájához közelítünk, vagy akár csak passzív szemlélői vagyunk, akkor mindig tudnunk kell, hogy ezek ugyanolyan sokszínűek, összetettek, mint a miénk. Amit látunk, amit tapasztalunk, a történelem folyamán sok irányból szívároghat be egy-egy nép hagyományai közé. Szomorú hallani, olvasni, néhol azt a görcsös bizonygatást, hogy egy-egy motívumkincset vagy stílusjegyet csak az ővékből, a sajátjukból vehették át, „lopkodták” el mások. Ez a kizáró, mások kultúráját leértékelő gondolkodásmód történelmi tragédiákhoz is vezethet, mert a felsőbbrendűség látszatát akarja kelteni. Ki kell kerülnünk ezeket a szellemi zsákutcákat. Szeretnünk kell más népek kultúráját, mert sohasem tudhatjuk, hogy mások hagyományának szövevényei mögül nem sejtik-e

fel saját szellemiségünk arca? Vajon a mi arcunkon nem tükröződik-e az övéké is?

A huszadik század, az évezred végén nagyon fontossá vált, hogy minden nép a maga szellemiségével gazdagítsa a másokét. A tisztességes megbérléshez szükséges a mások értékeinek befogadása is. Ha nem akarunk fellábon állni más nagyobb nemzetek között – erre a századra sajnos sokszor volt ez jellemző –, akkor szilárdan kell megtartanunk hagyományainkat. Értéket kell felmutatnunk. Így tarthatunk igényt a tiszteletre. Az elmúlt évtizedekben megfigyelhettük, hogy a film, a színház nagy alkotó egyéniségei, az olasz Fellini, vagy az orosz Tarkovszkij, vagy Ljubimov, ha mozik vagy színházakat csináltak, az majdnem mindig mélyen olasz, illetve orosz volt. Ljubimov Hamletje – akit a zseniális Viszockij alakított – balalajkázott és az egész darab az orosz mindenkori erőszakrendszerekről szólt. Sthréler Brecht rendezésében (Szecsúáni jóemberünk) a vízholdó kuli olasz fagyaltos volt. Ezek a példák nem banálisak. Arról szólnak, hogy vállaljuk fel saját kultúránkat. Mint a történelemben annyiszor, a külső értékekhez tegyük hozzá a magunkét is. Gazdagítanunk kell egymás szellemi kincsét. Mikor erre már nem leszünk képesek, akkor beleszürkülnünk egy megfoghatatlan kultúrkovácsba, elveszítjük igazi arculatunkat.

Hinnünk kell abban, hogy hagyományaink hozzásegítenek minket a fennmaradáshoz. Jó lenne a következő évezred végén is Illyés Gyulát idézve azt üzenni Herdernek, aki már a XVIII-XIX. század fordulóján kihálásra ítélte minket: Itt vagyunk, élünk, megtartottuk magunkat.

Tálatlaba tálatlható

A fenyőfa bútorbán is örökzöld

Nagy sikert aratott nemrég a Budafok-Tétény Művelődési Központban a DistriBútor Kft. vásárral egybekötött kiállítása, melyen 70 db felújított, régi fenyőfa bútort mutattak be. Ez a fajta műtárgy ma már Magyarországon is egyre népszerűbb.

A régi fenyőfa bútorokat Magyarországon mostoha gyermekként kezelik: a néprajzosok csak a virágozott (festett) darabokat, a művészettörténészek csak a polgári, furnérozott bútorokat tartják figyelemre méltónak. Pedig e két terület között igen jelentős értékek találhatók, nevezetesen a XVIII. század végén, XIX. század elején készült, a korszak valamennyi fontos stílusjegyét – barokk, copf, biedermeier – őrző fenyőfa bútorok. Ezen műtárgyak mellett virágozott tékákat és ládákat is bemutatnak a budafoki kiállításon, s az érdeklődők gyengébb minőségű, ám ennek ellenére is népszerű önépítési fenyőfa bútorokat is láthattak. Utóbbiak már polgári ízlést képviselnek, de mivel nemcsak a kispolgárság, hanem a parasztság is elsősorban ezeket a bútorokat használta, parasztházakban is javarészt ilyenek álltak. Ugyanazok a mesterek készítették őket, mint a furnérozottakat, csak a furnérozás helyett egyszínű – például barna – festékekkel lekenték vagy flóderezték (famintát imitáló bevonattal látták el) e darabokat.

Míg nyugaton már több évtizede kialakult a vonzalom a fenyőfa bútorok iránt, Magyarországon még csak egy-két éve jöttek divatba. Erre az igényre érezték rá a DistriBútor Kft. tulajdonosai, amikor két évvel ezelőtt létrehozták vállalkozásukat.

– Társaságunk elsősorban fenyőfa bútorok restaurálására és értékesítésére alakult – tájékoztat Knopp János, a cég társtulajdonosa.

– Az általunk megvásárolt, lefestett bútoroknál indokolt esetben egy egyszerű eljárással megvizsgáljuk, hogy eredetileg virágozottak voltak-e, vagy sem. Amennyiben virágozást észlelünk, aprólékos munkával eltávolítjuk az ezt elfedő, később rákerült festékréteget, és a feltárt díszítést rögzítjük. A virágozást nem egészítjük ki, mert ez csökkentené az archaikus darabok értékét. Ezután kerül sor a műtárgy asztalos-restaurálására; a szerkezeti megerősítésre, a kisebb pótlásokra. Azoknál a bútoroknál, amelyekben nem is volt, vagy már nem menthető a virágozás, a flóder- vagy olajfesték rétegeket szintén

eltávolítjuk, a darabot az előbb említett módon rendbe hozzuk, majd a láthatóvá vált, szép, érett fát felületkezeljük, és viaszoljuk. Törekszünk arra, hogy az eredeti zárakat, kereteket helyezzük vissza, illetve azokat korabeliekkel pótoljuk.

Az erősebb fizikai hatásoknak kitett bútorokat – székeket, asztalokat – a fenyő mellett gyakran keményfából (dióból, tölgyből, bükkből, eperből, körisből, szillből, cseresznyéből) készítették. Ezek – mint ahogy egykoron – ma is összeillenek a fenyőfa bútorokkal. A közismert darabok mellett léteznek különleges, eredetileg nem elsősorban lakásokban használt berendezési tárgyak: bolti fiókos pultok, írószekrények, imazsámolyok. A kisebb kiegészítők – fűszeres szekrények, tükrök, fogasok – is keresettek, de a Kft. palettáján eredeti népi kerámiák és használati eszközök is szerepelnek.

– Az általunk kínált bútorok nagyobb részét nyugati bútor-nagykereskedők vásárolják fel, kisebbik hányada pedig itt élő külföldiek, valamint fiatal értelmiségiek és értékes bútort kedvelő gyűjtők körében talál gazdára – vázolja a piaci helyzetet Knopp János.

– A gyűjtés természetesen nem azt jelenti, hogy valaki ilyen bútorokkal hordja tele a lakását, inkább egy-egy szobát, vagy sarkot rendez be velük. Kitiűnő erre a célra a tálatlító, vagy az étkező sarok, ám a konyha vizes blokkjába – ahol a bútort pára és hő éri –, a fenyőfa nem ajánlatos. Ne feledjük, hogy a bútort nem (csak) nézni, hanem használni is kell, ezért e régi tárgyak elsősorban kiegészítőkként funkcionálnak jól.

A Kft. az eddig megrendezett mindkét Antik Enteriőr kiállításon megjelent, és idén is ott lesz a Néprajzi Múzeumban, hiszen a vásár megfelelő sikert hozott számukra.

– Ha valaki műtárgyba akar fektetni, annak festményt, vagy tabernákulumot kell vennie. Ám, ha megelégszik azzal, hogy megőrizik, vagy enyhébb mértékben növelik a pénzük értékét, akkor nem fognak csalatkozni a fenyőfa bútorbán – szögezi le a DistriBútor társtulajdonosa. – Míg a modern bútorok 10-15 éven belül divatja múlttá, és így eladhatatlanná válnak, addig e darabok – miután túl vannak már az elévülés korán – mindig elkelnek, így nem okoz gondot, ha valaki értékesebbre akarja őket cserélni, vagy megszorulva, túl akar adni rajtuk. Mint a műtárgyakra általában, a bútorokra is igaz, hogy Magyarországon a mai művészeti alkotások, vagy használati tárgyak árán értékállóbb régi darabokat lehet vásárolni.

Banner Zoltán: Szobrász nép – népi szobrászat

Ötven esztendővel ezelőtt megjelent egy könyvecske, amely először pillantott vissza a magyar falusi temető, templomok, cintermek, pásztorbotok, sulykolók, kés- és sórtartók „szobrászaira”. Andrassy Kurta János: A magyar nép szobrászata című könyve 1944-ben először figyelmeztetett a mögöttünk húzódó, eladdig (?) szinte ismeretlen vonulat magassági pontjaira; a népi szobrászat azóta sem csak műzeumi téma, hiszen egész eseménytörténete van:

– 1972: A nyugdíjaskorúak országos pályázata (Nemzeti Galéria);

– 1974: A népi szobrászat első országos kiállítása (Debrecen);

– 1991: A népi szobrászat II. Országos Kiállítása (Magyar Naiv Művészek Múzeuma, Kecskemét);

– 1993: Bánszky Pál: Népi szobrászat című könyve;

– 1996: III. Országos Népi Szobrászati Kiállítás (Magyar Naiv Művészek Múzeuma, Kecskemét).

A világ naiv művészetében a festészet a legismertebb ágazat. A Kárpát-medence magyarságának és nemzetiségeinek művészetében azonban már régóta egyenrangú a szobrászat a festészettel. A világ ember formájú az emberfia számára: az évezrede során mindent emberi léptékhez igazítottunk, antropomorf arányokkal mérünk – az egész világegyetemet emberi arculatúvá formáltuk. S mivel a magyar lélek leglátványosabb szárnyalásaiban is szeretett földközben maradni, lakásául pedig örökké a harmonikus, kiegyensúlyozott, klasszikus formákat választotta – művészetünkben a mindennek egységül szolgáló emberi alakot „tapogató” szobrászi megfogalmazásnak kitüntetett szerep futott a honfoglalástól mindmáig. Gondoljunk csak a nagyszentmiklósi kincs huszonnégy aranyedényére domborított jelenetekre, első keresztény templomaink vaskos kőfaragványaira, az 1974-ben felszínre bukkant budavári gótikus szoborleltre, a Kolozsvári Testvérek Szent Györgyére és királyalakjaira, Mátyás reneszánsz építkezéseinek vörös márvány domborműveire, majd a rettenetes középkori pusztulások után a nemzeti irodalommal, kultúrával megszülető új magyar szobrászat: Ferenczy István, Izsó Miklós, Fadrusz János és a többiek törekvésére, hogy megteremtsek lelki alkatunk szobrászi tipológiáját; s végül arra a „plasztikai műtetre”, amellyel a trianoni békeszerződéssel szétdarabolt ország határain innen és túl élő vagy éppen nyugaton igazolódó szobrász tehetségeink – Medgyesi Ferencről Kemény Zoltánon, Amerigo Toton, Borberekre Kovács Zoltánon keresztül Szervátiusz Jenőig, Kós Andrásig, s a mai nemzedékek kiemelkedő képviselőivel bezárva – a formai szépség, igazság és különőség felmutatásával a Részek szellemi egybemarádásához hozzájárultak.

„És most itt, a kecskeméti naiv múzeum valamennyi termét megtöltő népi szoborerdőben állva (melyből ráadásul kényszerű módon hiányoznak az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági „fák”), arra a táptalajra, televényre emlékez-

hetünk és léphetünk, melyből a fennebb említett csúcok és buzgárak kiemelkedtek, kitörték: hiszen a népi kultúra egész tárgyi öröksége: a boronaház, a tornác, a kapu, a fejfa, a templomok és malmok karzatai, majdnem minden szerszám, munkaeszköz egyúttal a szállítás, álmódosítás, szobrászkodás alkalmá volt készítőik kezében.

Közben viszont, immár egy évszázad leforgása alatt, gyökeresen megváltozott a művészet szerepe, funkciója, s annyira a művészek magánügye lett az alkotás, hogy aki ma is a festmény és szobor közegében mintegy tükörként kívánja szemlélni önmagát, a természetet, az emberi valóságot, – erre a hiányra és igényre elsősorban a saját kedvtelésére művészkedő népi, naiv, műkedvelő alkotótól várhatja a kielégítést. S nyilván ennek a magunk képére való teremtésnek a még ma is kiolthatatlan vágya nyilvánul meg a részben vagy teljesen ösztönösen alkotók alkalomról-alkalomra (kiállításról-kiállításra) növekvő táborában.

A művészi alkotás mindig hasonlít a Teremtő hajdani „programjához”, mert végül is a semmiből (sok-sok praktikus célt szolgáló nyersanyagból) gyúr, támaszt, szerkeszt valami merőben más, csakis szellemileg birtokba vehető és használható terméket: verset, képet, szimfóniát, színházi előadást stb.; de talán mindezen átlényegítő tevékenységeken belül is a legcsodálatosabb, igazi „teremtői” aktus: a szoborkészítés, hiszen a „szobor testébe” lelket kell lehelni, a szobornak meg kell „szólnia”, ha nem is a hasonlóság okán, hanem a szobrász szóvivőjeként. Mennyi izgalom, gyötrelmes óra, éjszakai képzelés előzte meg azt a pillanatot, amikor végre „Árpád apánk” biztosan ült a nyeregben, az „utolsó előtti kanász” jól markolja a botját, a postástáska pontosan olyan lett, mint a „Kálmáné”, s „ösatyáink rezesbandája” a megszólalásig úgy fújta s úgy feszített, ahogy gyermekkorából emlékezett rá a szobrász. S e szobrok alkotói ezt a gyönyörű látat sohasem felejtik, sohasem akarnak megszabadulni tőle – igaz, kedves Répás János, Gyursó Pál, Blum János, Ordai János, Darázs István, Erdei Tibor és a többiek?! Nekünk, a közönségnek pedig szintén életre szóló tanulság: lám, a szomszéd, meg az az ember a harmadik utcából, akiről csak annyit tudtunk, hogy tanár, hivatalnok, nyugdíjas vasmunkás, asztalos, orvos stb. – ezekről most kiderült, hogy egy másik személy is él bennük, egy varázsló, egy boldog ember, aki most bennünket is boldogít.

Hogy van ez?

Tessék megpróbálni! Mert sokunkban, talán mindannyiunkban él ez a rejtőzködő varázsló, a játékos ember, csak éppen elő kell hívni – s mennyivel könnyebb lesz holnap kiszámolni a gondokat és a forintokat...

Nem garantálom, hogy mindenkiből, bármikor festő, szobrász, klarinétművész vagy operaénekes válhat; de aki megpróbálja, az művelt ember marad ebben a nagy ezredvégi műveletlenségben és szilveszteri kabaré nélkül is derűsen lépi át az évek küszöbét.

Ez a szöveg a III. Országos Népi Szobrászati Kiállítás megnyitáskor hangzott el Kecskeméten, 1996. február 10-én, szabad fogalmazásban.

A képeken Darázs István és Répás János alkotásai

Egyetemista koromban a szegedi néptáncgyűttesnél zenéltem, amikor Nagy Albert meghívott egy bolgár koreográfust, hogy bolgár táncokat tanítson be. Az egyik tánc zenéjének ritmusa $7/8$ -os volt. Próbáltuk így, próbáltuk amúgy, számolgattuk a nyolcadokat, de újra és újra csak valami lötyögő zakatolás kerekedett ki belőle. Donkov úr egy darabig jóindulattal hallgatta kísérleteinket, majd egy jótékony szünetben a következőket mondta: ne arra gondoljatok, hogy egy-két, egy-két, egy-két-há, hanem arra, hogy razdva-tri (gyengébbek kedvéért egy, két, há' oroszul), s a 'tri' legyen egy kicsit hosszabb.

A táncot és a bolgár dobost figyelve még világosabb lett a ritmus. A dobos a jobb kezében tartott nagy dobütővel mindig a hosszabb hangot ütötte meg legerősebben, a táncban pedig a hosszabb alapértékű ütemrésznek hosszabb ideig tartó lépés felelt meg. S valóban így már nem is tűnt olyan lehetetlennek a ritmus lejátszása.

Az aszimmetrikus ritmust többen többféleképpen határozzák meg. Ezek közül talán a legtömörebb, s legtalálóbbr Constantin Brailoiu román zenekutató meghatározása, aki szerint a kötött aszimmetria, más néven az aksak ill. bolgár ritmus alapértékei $2:3$ ill. $3:2$ viszonyban vannak egymással. Flekkből az alapegységekből két vagy háromtagú egységek formálódnak, s ezen egységekből jönnek létre az ütemek. A tempó tág határokra belül mozog, s a lassú típusoknál az alapértékeket fel lehet osztani.

Ez a nagyon tömör definíció elvileg számtalan egyedi lehetőséget enged meg. Legkisebb olyan egység, melyben 2 és 3 arányú részek vannak, az $5/8$ (illetve tempótól függően $5/4$ vagy $5/16$). Ennek a belső osztása lehet $2:3$ (... vagyis egy-két egy-két-há) illetve $3:2$ (... vagyis egy-két-há egy-két). Ezután jönnek a $7/8$, $8/8$, $9/8$, $10/8$ stb. ritmusok egyre nagyobb számú belső felosztásokkal. Elvileg lehetséges például egy $23/18$ -os ritmus, mondjuk $3+3+2+3+2+2+3+2+3$, azaz * belső felosztással. Azonban az összes lehetséges variánsból mindössze néhány fajta uralkodik a világ több népének aszimmetrikus ritmusai között. A teljesség igénye nélkül soroljunk fel néhány népet, akik élnek az aszimmetriával.

$5/8$ (ill. $5/4$) található pl. bajor, cseh, finn, lapp, litván, morva, lotharingiai, baszk, ír, breton, spanyol, görög, bolgár, török, csuvas, cseremis, kirgiz, szerb-horvát, macedon, arab, perzsa, orosz, tibeti, mongol, chanti, észak-amerikai indián ill. magyarországi cigány dalokban. Az ötös ritmus belső osztása általában ..., jóval ritkábban ... .

A $7/8$ (ill. $7/4$) hallható pl. chanti, görög, bolgár, csuvas, cseremis, albán, török, macedon, arab, türkmén, tamil, dél-indiai dalokban. A hetes ritmus belső felosztása leggyakrabban ... , ritkábban ... .

$8/8$ található pl. macedón, chanti, török, arab, dél-szúmátrai dalokban. Beosztása szinte mindig ... .

$9/8$ található pl. görög, macedón, román, chanti, török, bolgár, arab dallamokban. E ritmus belső beosztása leggyakrabban ... , de – bár jóval ritkábban – előfordul ... vagy ... is. A föld szinte bármely pontján található tehát aszim-

metrikus ritmusok, bár természetesen nem mindenhol ugyanolyan közkedveltek. Mint Vavrincz Béla kimutatta, az aszimmetria gyors változata a bolgár vagy más néven aksak ritmus, ahol az alaplüktetések már nem választhatók külön, csak egy korlátozottabb területen, a Balkántól Indiáig közismert.

Nem csoda hát, hogy a magyar népzeneben is feltűnik az aszimmetria. Erdélyben gyakori az $5/8$, s ez a ritmusa a sárközi karikázó lépő részének is. Megemlíthető még, hogy az A bolhási kertek alatt dallamban is az $5/8$ -os ütemek vannak többségben. $3+2+2$ beosztású $7/8$ a ritmusa pl. az A lapádi erdő alatt gyűjtemény 2. számának. Az erdélyi tánczenében más aszimmetriákat is megfigyelhetünk, leggyakrabban a $9/16$ -ot. Ilyen például a gyimesi lassú magyaros is, bár ennek a ritmusát néha $3+2+3$ aszimmetrikus beosztású $8/8$ -nak halljuk. Figyelemre méltó, hogy a gyimesi táncok közül az aszimmetria nem a balkáni, romános táncokban jelentkezik.

A fenti példák ellenére igaz, hogy az aksak ritmus a magyar hagyományokban meglehetősen ritka, s akkor is sokszor inkább csak a dallamok kíséretében jelentkezik. A magyar dallamok többsége páros ütemű, szimmetrikus tagolású. Meglepetések azonban még érhetnek bennünket, hiszen a szimmetrikus ritmushoz szokott fül hajlamos a finomabb aszimmetriát figyelmen kívül hagyni. Ez még Bartókkal is megtörtént, akinek hosszú évek gyűjtőtapasztalata állt a háta mögött, amikor 1927-ben kezébe került egy bolgár zenetudós munkája. Bartók írja: „Mikor ezeket a szokatlan ritmusokat, amelyekben annyira finom különbségek a döntők, először láttam, alig tudtam elképzelni, hogy ezek csakugyan élnek”. Nekikezdett korábbi román lejegyzéseinek revidálásához, s a román anyagban végül is nagymennyiségű aszimmetrikus anyagot fedezett fel. Rajeczky Benjámint is arra hívta fel a figyelmet, hogy a magyar aszimmetrikus ritmusok elemzése még nem ért véget. Szükségesnek tartotta a gyűjtemények újbóli átnézését, mi több, a lejegyzések revízióját. Ugyanezt támasztja alá az is, hogy ez év februárjában adott nekem Olsvai Imre lejegyzésre székelyföldi dallamot, s ebben figyelmes hallatás után $3+2+3$ belső aszimmetrikus lüktetés volt felfedezhető.¹ Meg lehet azt is figyelni, hogy a dallam gyakran átköt a $3+2+3$ -as belső osztáson.

1. példa

Kissé részletesebben térek ki az anatóliai török aszimmetrikus ritmusokra, melyekkel hat évig tartó gyűjtőmunkám alatt bőségesen volt módomban találkozni. A magyar helyzettel ellentétben Törökországban az aszimmetria rendkívül élő. Jóformán mindenki magabiztosan tapsolja az $5/8$, $7/8$ ill. a $9/8$ -os ritmusokat, akár nagyon gyorsan is.

Mintegy 5000 török dallamot néztem át, és ennek alapján megállapítottam a legfontosabb ritmusokat. A ritmusok belső beosztásának kiderítésében pedig sokat segített az, hogy a népi baglama játékosok a húr pengetése közben ujjukkal meg-megütik a hangszer fedőlapját, jelezve az ütem fő hangsúlyait: azokat a hangsúlyokat, melyeket a dobos a jobb kezében levő vastagabbik pálcával ad meg, és amelyek egyben a táncnak is főhangsúlyai.

Először nézzük meg, melyek a jellemző anatóliai ritmusok. A dallamoknak jó fele páros ritmusú (4/4, 2/4 ill. ritkábban 6/8), harmada pedig 9/8-os főleg 2+2+2+3 beosztásban (a többi beosztás is előfordul, de igen kevés dallamban). 5/8-os a dallamok egytizede (főleg 2+3 beosztásban), s 7/8-os a 2%-uk. Előfordulnak még elszórtan más ritmusú dalok is, de igen kis számban, ráadásul e ritmusokat nem támasztja alá ritmuskíséret vagy tánc. Ezek háttérben legtöbbször pontatlan előadás, vagy hibás lejegyzés lapul. Itt is azt látjuk tehát, hogy az aszimmetrikus ritmusok között a leggyakoribbak a 9/8-os (9/16), a 7/8-os és az 5/8-os ritmusok.

A sok fárasztó – bár tanulságos – szám után lássunk néhány példát a török aszimmetriára. Elsőként nézzünk meg egy 5/8-os dallamot. Természetesen az 5/8-os dallamok többsége táncdal, de van 5/8-ban énekelt sirató dallam is.²

2. példa

A 7/8-os ritmus erőteljesen és plasztikusan képvilietti magát, elsősorban a Fekete tenger környéki táncdalokban, de az alevik samah dallamaiban és az asik zenészek előadásában is gyakran hallható. Alább egy vallási dalt látunk.³

3. példa

Az egyes ritmusok különböző metrumban hangozhatnak el. A nagyon gyors bolgár ritmusról már beszéltünk. Igen egyedi viszont az ún. lassú zeybek (agir zeybek) tánc dallamainak 9/2-es ritmusa. Noha kilences beosztásával rokona a 9/16-os, vagy a 9/8-os ritmusoknak, mégis külön kell venni tőlük lassú tempója miatt, melyben a kilences lüktetést már alig-alig lehet érezni, inkább csak azt, hogy a negyedik vagy az első (3/4-es) ütem hosszabb a többi (2/4-es) ütemnél. Ugyanakkor a tánc vitathatatlaná teszi, hogy a kilenc ütés egyvé tartozik. A legjellemzőbb belső osztás itt is a 2+2+2+3, de előfordul a 3+2+2+2 is. (II/497). Az alábbi zeybek dallamot az áttekinthetőség miatt nem 9/2-be, hanem 3/2 + 2/2 + 2/2 + 2/2 alakban írtam le.⁴

4. példa

Végül megemlítek még két ritmust, a 3+2+3 beosztású 8/8-ot és a 10/8-ot. (3+2+3)/8-os beosztásra való törekvés hallatszik a No148 esküvői dalban, de ezt nem erősíti meg ritmushangszer, ezért ritmikus formában rögzült parlandónak is felfoghatjuk.⁵

5. példa

A 10/8-os ritmus az én gyűjtésemben ugyan nem fordult elő, de egyéb kottakiadványokban nem ritka. Belső osztása leggyakrabban ...⁶

6. példa

A hangszeres dallamokban alkalmanként nagyon bonyolult ritmusképletek is felfedezhetők, ezeket azonban most nem mutatom be. Foglaljuk össze ezek után a leggyakoribb aszimmetrikus ritmusokat:

5/8: ...

7/8: ...

8/8: ...

9/8: ...

10/8: ...

A fenti ritmusok természetesen nem egyforma gyakorisággal fordulnak elő. Némelyikük, például a 7/8 c. formája vagy az 5/8 b. formája igen ritkán hangzik fel. Általánosságban elmondható, hogy az a változatok a leggyakoribbak.

A téma iránt részletesebben érdeklődők számára néhány könyvet ajánlok.

Bartók Béla: A magyar népdal, Bartók Béla összegyűjtött írásai, Budapest 1966.

Kodály Zoltán: A magyar népzene, Budapest 1971.

Martin György: Páratlan és aszimmetrikus ritmusok tánczenénkben, Táncművészeti Értesítő, Budapest 1968.

Martin György: Páratlan és aszimmetrikus ritmusok tánczenénkben, Táncművészeti Értesítő, Budapest 1978.

Rajeczky Benjámin: Népzenei aszimmetrikus ritmusaink kérdéséhez, Zenetudományi Dolgozatok, Budapest 1978.

Sipos János: Török népzene I-II., Budapest 1994-1995.

Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje, Budapest 1981.

Vavrincez Béla: Aszimmetrikus ritmusok, Zenetudományi tanulmányok I. kötete, Budapest 1953.

Jegyzetek

1. Az első példa klarinéton játszott dallama Vikár Béla székellyföldi gyűjtéséből származik.

2. A 2. példa Sipos János Török Népzene I. kötet No84 dala. Saimbeyli központ Hayvacik falujában vettem fel Hatice Kurttól, egy nemrég letelepedett 65 éves nomád asszonytól.

3. A 3. példa Sipos János Török Népzene II. kötet No413 dala. Içel megye Mut központjának Sinamiç falujában vettem fel a 62 éves Ali Taçtól.

4. A 4. példa Sipos János Török Népzene II. kötet No497 dallama. Denizli megye Akser falujában vettem fel Hasan Erken 60 éves zumástól.

5. Az 5. példa Sipos János Török Népzene I. kötet No93 dala. Içel megye Mut központjának Dagpazari nevű falujában vettem fel a 60 éves Ayse Tuncertől.

6. A 6. példa Sipos János Török Népzene I. kötet C. függelékében található meg.

„Száll a tavasz kibomlott hajjal, de a régi szabadság angyala nem száll már veled.”

A nemrég átalakult Vízöntő együttes legújabb kazettája Radnóti Miklós sorait juttatja eszembe. Megállapodott, igényes megszólalások jellemzik. Eltűntek a korábbi dinamikai és tematikus szélsőségek. Komoly, profi muzikusok szomorú negyvenes éveiről mesél, szelíd beletörődéssel szemlélt hétköznapiokról. Az ünnepek (mint a Gitania Expresssen hallható gyermekszületés, a régi karácsonyi énekek, a menyegző) hiányoznak. A Nád Jancsi visszafajított várakozása helyett a betyár-nosztalgia lép előtérbe (Fakó paripám), A kazetta alapgondolatai: távozás, búcsúzás, bolyongás. Azt követeli a helyzet, hogy emigráljunk, meneküljünk, idegenben vállaljunk munkát. Egyedül vagyunk, régi szeretőnk még a kapujáig se kísér. Magányunkat a helyzet bagatellizálásával próbáljuk oldani. Persze mindent megszokunk előbb-utóbb.

A tagok változása a stílus átalakulását hozta magával. Vályi Nagy Tamás bőgőmuzsikája kiegyensúlyozottá teszi a harmóniakat, bár nem olyan virtuóz, mint Huszár Mihály játéka volt. Hasur János (az egyetlen alapító tag, aki most is játszik a zenekarban) a múlt értékeinek hordozója, sajátos hegedűjátékkal, mely ugyan népzenei alapú, mégis ezer szállal kötődik a klasszikus zenéhez. Különösen érezhető ez a Este a Gyimesben jártam kezdetű számnál. Kiss Ferenc helyét Fábri Géza vette át, aki szintén eredeti arc, de még nem tudja megteremteni azt a feszültséget, amit Feri tudott. Koboz és 'udjátéka autentikus alapokon nyugszik; precíz, méltó a Vízöntő hagyományaihoz. Sajnos kényelmetlen hangfekvésekben énekel, s ez a figyelmünket gyakran elvonja. Géza éneke egyébként kifejező, elég jól érthető a szövegei. Épp csak annyi a különbség közte és Feri között, mint egy Magyarországra került vajdasági népzeneész, gyűjtő meg egy pesti értelmiségi között. Géza éneke: népdal; Ferié: énekelt vers.

A csapat igazi hangadója Ágoston Béla, a fúvós szólista. Érdeme, hogy új hangszereket és hangszíneket hozott a zenekarba (szaxofon, basszusklarinét). Ezek szinte minden számban kiharcolják a helyet ízléses, profi szólóiknak. Mindez nagyon szép, de nem átütő. Sajnos Béla nem drámai alkat, s ez néha kimondottan kommerszá teszi a szaxofonozást. Talán zenei fricskát kell ebben látnunk? Ami a szívünket nyomja, ma már csak „presszósan” jöhet a világra? Nem tudom.

A kazetta legnagyobb értéke minden bizonnyal a „minimal-motívumokból” felépülő zenei szövet. Ez egységes környezetet teremt, ugyanakkor ludas abban, hogy a szélsőségek elvesznek. A Vízöntő afféle „aranyalbumot” készített, mely minden különösebb kompozíció nélkül, a hangzás jegyében sorakoztatja fel a számokat.

A kazettát a Dudatánc nyitja, – a műsor egészéhez képest szervetlennek érzem (az egyetlen hangszeres darab).

1993 karácsonyán a Petőfi Csarnokban hallottam a régi Vízöntőt, a Dudatánc előtt a következő sztori hangzott el: „Mikor Jézus Szent Péterrel a földön járt, betértek a sarki kocsmába. Ott mulatott éppen Lucifer, s mi ezt játszottuk neki. „És úgy szólt az a duda, hogy még a zsinórpaddás is táncba kezdett. A mostani változat kristályos, de hideg. A szép, egyenes hangokban hűvös „lejátszás” cseng. Ez baj. Bár mindaz, ami egyébként jó a számban, így is érvényesül.

A második szám: Ezüstmuzsika. Moldvai kobzólást hallunk (persze 'udon), összeházasítva a hegedű repetíciójával és a basszuskla-

rinéttal. A harmóniak óvatosak, bár a bőgő folyton kínálhatja fülünknek az egyértelmű megoldásokat. Nagyon szép pillanatok, –egy átmeneti lelkiállapot árnyalt, szellemes bemutatása.

Az Árva, árva a Vízöntő nagy slágerei közé tartozik. A Gitania Expresssen szereplő változat hangütése nyersebb, csibészesebb. A mostani túl szép ahhoz, hogy elhiggyük. Különösen a sorvégi kitartott hangok és a lépegető vonós basszus teszik „szalonképessé”. Hiányzik a korábbi változat dobkíséréte, csakúgy, mint a szám végére került autentikus cigány pergetés. Helyette szaxofonhabot kap a torta, hogy végképp kommerszá szelídüljön a cigány börtöndal. Itt nem „hasad az ég háromfelé”, inkább csak „szomorúan szól a harang” (ugyanaz a szöveg az Ezüstmuzsikában is megszólal, nyilván nem véletlenül). Szép, de önmagáért szép.

A Boldogkötánc (?) telitalálat, Ágoston Bélát dicséri. Filmzene, vagy inkább: zenefilm. Pályaudvar. Kitekintés a tegnapi világba (Zavaros a Tisza vize), aztán búcsúzás: irány a holnap. Vonatablak párája, feszültségoldó, kicsit össze-vissza bazseváló harmonikás-szaxofonos zenekar a restiben. S az indulás után: szétúszó hangfoszlányok. Mindvégig zene.

Este a Gyimesben jártam. Klasszikusan szép bevezető (brácsa és basszusklarinét finom egybecsengései), majd oktávparhuzamos dűnyögés. Csak úgy, magunk elé, lefelé jövet a hegyről. Találkoztunk a búval, és a nyomunkba szegődött. Nem érezzük, csak tudjuk. Visszük magunkkal. Ez a szám mindegyik közt a legárynyaltabb. Nyugodt, fáradt este. Nem vagyunk egyedül.

A Vándordal balkáni hangütése: a 80-as évek eleje, a folklora hőskora. A hegedű „kommentárjai” a Gyerekjáték egyik motívumát idézik. Géza remekei: szinte büszke arra, hogy megríkatja a fákat. Az Én túlnő a világon, a természet: mindenbe belebújik, és mindenhez hűtlen. Kiss Ferinél ez a téma: küzdelem (Átváltozások); a Vízöntőnél: a mozgás kényszere.

A Sír az út előttem régi szám. A Villanypásztor c. album elektronikus változatában az ének mellett egy archív énekfelvétel, továbbá egy ökörszem lassított éneke hallható. A mostani felvétel a koncertváltozat, fergeteges utójátékkal. Tempója egy árnyalattal gyorsabb a kívánatosnál. Géza hangjában fojtott düh, elégedetlenség cseng (Feri hajdan inkább a dűnyögős szomorúság felé vitte a számot, egy-két közbekiáltással). Az utójáték lendületes, basszusklarinétja jó ötlet. Az egységesülő hangzás miatt azonban hosszabbnak érzem a kellenénél.

A Fakó paripámmal bajban vagyok. Zsánernek lendületes, nosztalgjának harsány. Géza az énekmondót idézi, aki kívül áll a körön. Semmi optimizmus, inkább valami zaklatott bizonyítási kényszer lengi be a számot: megpróbáljuk még egyszer belakni a régi életformát, mielőtt kiszáradunk belőle. Nagy kár, hogy a hangfekvés kényelmetlen az énekes számára; nagyon feszít. Talán ez is a prés érzését erősíti a hallgatóban.

A Fúnak a fellegek: igazi ezüstmuzsika. Finom pizzicatói a gondolatok villanásai. Magát a szelet csak a szaxofonszólóban halljuk, meg a doromb-énekekben, ami szép, érdekes befejezése a kazettának. Géza már nem tud igazán újat mondani; ez a szám Kiss Feri Vízöntő kor c. lemezén jobb, bár a szaxofon ott túl hangsúlyos. A New Wave zárószáma: az eddigiek ismétlése, a stílus elmélyítése. Kicsit „stáblistasra” sikerült: hosszú. Nyugalom marad bennünk és hiányérzet.

A Vízöntőtől megszokott sziporkázás, erő: hiányzik. Az elmélyedés, a dűnyögés muzsikája: megvan, de pódiumos, kevésbé intim, mint eddig. A szándék (bensőséges zene, akusztikus hangszeren) megvalósul. Az összkép: szép, profi játék. Nem sikátor, nem sugárút. Barátságos, egyirányú utca.

K. Tóth László: „Ahogy sózom, úgy eszem”

Szántó Ferenc neve igazából a Téka együttes által tavaly kiadott kazetta révén vált ismertté a táncmuzikás körökben, pedig a kitűnő muzsikus hegedül, furulyázik, énekel és táncol is, személye tehát sokkal tarthat igényt megkülönböztetett érdeklődésre. Magyarbece valahogy mégis elkerülte a táncmuzikás zenekarok figyelmét – jómagam mindössze három „pesti” becei anyagot ismerek: az Egyszólam, az Ökrös és a Téka együttes egy-egy felvételét –, s bár Kallós Zoltán is gyűjtött Szántó Ferenc Didriótól muzsikát, a Kallós archívum még nem jelentetett meg becei válogatást. Holott a régi Alsó-Fehér megye területén, délnek forduló Maros-völgyében meghúzódó szintiszta magyar falu, s az idén 60. születésnapját ünneplő adatközlő megérdemli a nagyobb figyelmet.

– Szüleim földművesek voltak, kevéske földjükön búzát, kukoricát, krumplit, zöldséget termeltek. Nyolc éves voltam, amikor már kicsi furulyámmal furulyáztam. Tizenkét éves koromtól tizennyolc évet pástorkodtam – saját juhokat, s a faluét őriztem, magamra tanultam furulyázni. Senki nem tanított. Amíg meg nem fogtam a hangszert, addig volt baj, utána már ment magától. Azt játszottam, amit hallottam, meg loptam az öregektől. A furulyát betettem a zsebembe, és vittem magammal, amikor kimentem a juhokkal. Csak saját magamnak furulyáztam: amit hallottam megjegyeztem, s megpróbáltam, amíg rá nem gyűttem. Nem kóta után muzsikáltam.

– Hegedű hogyan került a kezébe?

– Volt egy muzsikos cigány – Mojla István –, aki összeveszett feleségével. Édesapámnak volt két tehene, azt mondta neki, legyen szíves, vigye el Miriszlóig, költöztesse haza a feleségét. Édesapám elvállalta, s elindultak. Ám az úton a cigány megbékélt a feleségével és visszafordultak. De nem volt pénze, így odaadta a muzsikáját és a kontrát is. Az egész családnak eszébe sem jutott, hogy hangszereket vegyen. Őt fiú és egy leány testvérem közül aztán mindegyik megtanult egy kicsit muzsikálni, édesbátyám bőgőt is vett. Talán voltam olyan tizenkét éves, amikor elkezdtem muzsikálni tanulni. Nemrég halt meg Kulcsár Feri primás – jó zenész volt –, ő lopta el a zenét a cigánytól. Láttam őt, s mondta, hogy így kell, úgy kell, aztán rám bízta hogy húzom. „Ahogy sózod, úgy eszed” – mondta. Mondják, hogy a fogásom hasonlít az övéhez. Aztán elmentünk

Feri bátyámmal egy vendégségbe, de nem tudtunk együtt muzsikálni, mert nem tudott annyi nótát. Mondtam neki, Feri bácsi, húzzuk még, amit követel a nép. Azt mondta, ha tudta volna, hogy nem tudunk együtt muzsikálni, földhöz csapta volna a muzsikáját. Viccből mondta, nem haragudott. Ekkor olyan harminc éves voltam. A zenéket az éneklő emberektől tanultam: mondták, húzd ezt! Meg kellett tanulnom. Bedugtak a nyirettyűbe egy százast, az nagy pénz volt akkor. Volt tánc a kicsiknek, majd 15-16 éves koromtól konfirmálás után mehettünk a nagyokhoz. A hegedűt viccből lapockának is nevezték, mondták, hogy egyik a lapockádat.

– Milyen alkalmakra fogadták fel?

– Megszegődtek lakodalomra, keresztelőre, húshagyókeddi bálra. Volt külön házások bálja vagy legényeknek külön. Kalákabál is volt, amikor levágták a búzát: akinek levágták, csinált egyet a csűrben. A katona búcsúztatókon sokat énekeltek. A bátyám unokája most szerelt le, neki is volt katonabúcsúztatója. A Téka is ott volt, mondtam nekik, jöjjenek el búcsúztatni a fiút.

– Magyarbecén született, de ma már nem ott él...

– 1989-ben költöztem Marosdécsére, amikor Ceausescunak elhúzták a nótáját. Odament férjhez a lányom – aki szépen énekel –, s vele mentem, hogy együtt legyen a család. Becén már nincs zenész, unokatestvérem, Szabó Dénes is – ő hegedül és brácsázik – most már Péterfalván lakik. Fiam asztalos, ő is muzsikál, de nem szereti annyira. Bátyám fia viszi tovább a muzsikás örökséget, amit tud még. Ma is hívnak mindenfelé a környéken: Nagyenyedre, Balázsfalvára, Magyarlapádra – bár ott több zenész is van, – Miriszlóra. Románt is játszom, bár Becén csak magyart kell húzni, és Décsen sincs külön magyar vagy román muzsika.

– Mára már túllépett szűkebb hazáján, hiszen budapesti táncmuzikában is muzsikált, legutóbb decemberben, a Marczibányi téren...

– Kallós Zoltán gyűjtött nálam először, több mint tíz éve. Három éve voltam először Magyarországon, muzsikáltam is táncmuzikában kontrással, bőgőssel – enyedi cigányokkal. Nagyon örvendek, hogy ide jutottam, de nem a dicsőségért, hanem a zenéért. Szeretek játszani, szeretem a táncot, a pontozást – magam is táncolok, hiszen a zenész látja, miket táncol a másik, és ha szereti, megtanulja –, szeretem a hangszert, és érzem, hogy ez szép és jó.

Fotó: Pataky Zsolt

APRÁJA

VII. Magyarországi Nemzetiségi és Nemzetközi Népzenei Gála volt az Almásy Téri Szabadidőközpontban, 1996. március 15-16-án.

*
A Szlovákiai Magyarok Folkloriszövetsége
1996. március 30-án tartotta tisztújító Közgyűlését.

*
Megjelent Szerényi Béla - Kóta Judit „Túl a Tiszán” című CD-je és kazettája Borbély Mihály, Havasréti Pál, Lányi György és Vaskó Zsolt közreműködésével az Adyton kiadó által. Készült a Főnix stúdióban.

*
VII. Középiskolás és Ifjúsági Néptáncverseny
I. Országos Középiskolás Szólótáncverseny
Köszeg, 1996. április 13-14.

*
I. Országos Rézsarkantyús és Aranykeszkenős Középiskolás Szólótáncverseny
Köszeg (Jurisics Művelődési Központ) Április 13-14.

*
Diplomahangverseny 1996. április 17-én, 18 órakor a Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán Most már a Jóisten sem menti meg az oklevéltől az ének - zene - népzene levelezősök csapatát ...

*
„Énekes Műhely” összejövetelek a Marczibányi téri Művelődési Házban:
április 20., május 4., 18., június 1. Vendégek: Eredics Gábor,
Galagonya Énekegyüttes, Berecz András, Kamondy Ágnes.
Szervező: Sándor Ildikó.

*
1996. november 16-17. Szekszárdi Néptáncfesztivál.

Táncegyüttes alakult Budaörsön a Jókai Művelődési Központban. Délszláv és balkán táncokkal foglalkoznak. A próbák kedden és csütörtökön vannak. Szívesen látnak újabb jelentkezőket is.

*
„Martonvásári nyár '96” keretében Mezőkölpényi napok május 18-19-én.

*
Katica Fesztivál Nemzetközi gyermek néptánc-, színjátékos- és bábostálkozó Mosonmagyaróvár - Somorja, 1996. május 30. - június 3.
Információ: (96) 215 866

*
A Magyar Tekerőzenekar és a Galagonya Énekegyüttes közös kazettát jelentet meg „Este a fonóban” címmel, amely anyag az őszön CD változatban is piacra kerül. A kazettán a Galagonya együttes eddigi tevékenységének gyümölcsei hallhatók, a Tekerőzenekar pedig a tavaly megjelent „Kertiünk alatt” CD után új számokkal rukkolt elő. A felvételek a Fonó Budai Zeneházban készültek.

*
Belváros - Lipótváros V. kerületi Cigány Kisebbségi Önkormányzata Balogh Béla emlékére havonta egy nap klubot működtet a Belvárosi Ifjúsági Házban.

*
Lellei Borhét '96 (Balatonlelle, augusztus 2-8. 19.30-23.00, Móló sétány)
Népművészeti kinakodóvásár, néptáncbemutatók, népzenei koncertek, táncház, borkóstolók.

*
Megjelent Bakay Erzsébet: Festékes szőnyegek műhelytitkai c. fekete-fehér nyomású kötete, mely a Magyar Művelődési Intézet kiadványértékestőjénél kapható. Ára: 350,- Ft

Kaposi Edit: „Táncról-táncra”

Bálok és táncvigalmak a kiegyezéstől a 40-es évekig

A millicentenáriumi év egyik nyitórendezvénye volt az a kiállítás, melyet a fenti címmel az Országos Széchenyi Könyvtár és Hadtörténeti Múzeum gyűjteményeiből rendeztek a Budavári Palota F. épületében. Az 1996. január 22-től március 31-ig nyitva tartott kiállítást sokan tekintették meg a hazai közönség és a külföldi turisták közül is.

A látogatók gyönyörködhetnek a tárlókban elhelyezett régi báli meghívókban, táncrendekben, a korabeli báli ruhákban és díszmagyarokban. A fiatalok többnyire megmosolyogták a régi báli kellékeket: a halcsontos fűzőket, a férfiak keményített, magas gallérjait.

A kiállítást nézegetve mindvégig halk tánczenéket hallhattunk a Strauss-keringőktől Rózsavölgyi Márk verbunkosáig, a polkáktól a harmincas évek divatos táncdallamáig. Négy televíziós készüléken folyamatosan mutattak filmekből kivágott báli jeleneteket.

Magam is elandalodtam kissé a szépen, elegánsan, hangulatosan és stílusosan megrendezett kiállításon. De egyre inkább azon gondolkodtam, vajon a rendezők, akiknek annyi szép és gazdag dokumentációs anyag van a birtokukban, miért éppen 1867-től datálták a kiállítás kezdő dátumát? E témakörből indokolt lett volna a múlt századi reformkornak a magyar társastáncokért és a nemzeti szellemű társas életért küzdő időszakával kezdeni a téma ismertetését, amikor jeles íróink, publicistáink is harcba szálltak a reformországgyűlések követelése nyomán a nemzeti függetlenségért, a magyar nyelvért, zenéért és a táncért is.

Vigasztaló, hogy a kezdő dátumot megelőző évekből, nevezetesen a reformkori anyagból is kitétek táncrendeket, kottákat a tárlókba, de akkor miért nem datálták korábbi időkezdéssel? Többek között láttuk Rózsavölgyi Márk „Első magyar Körtánc” című, és „hazánk lelkes hölgyeinek” ajánlott zenéjére készült kottáját, melyre Szöllösi Szabó Lajos „Körtánc”-a hódította meg 1841 farsangjától a magyar bálozókat. A kottát kinyitva láthattuk, de semmiféle utalás nem volt arra nézve, hogy a tánc nem mértani formáról, hanem az „Ellenzéki Kör”-ről kapta a nevét. De azt sem tudhatta meg a látogató, hogy ez ugyanaz a tánc, mely később a nemzeti jellegét jobban kifejező „körmagyar” néven vált ismertté és nyitó táncként még napjainkban is szerepel báljainkon.

Szívesen láttuk volna azokat a reformkorbéli újságokat is, melyeket éppen a Széchenyi Könyvtár őriz, ahol a magyar nemzeti táncokért álltak ki korabeli íróink, újságíróink. Éppen ebben különböztünk az Európa tánctermeit uraló keringők, polkák egyenszórakozásformáitól!

Az 1848-49-es szabadságharc leverése utáni Bach korszakban mindez megszakadt, hiszen mindent megtiltottak, ami magyar és nemzeti volt, így a zenét, viseletet és a táncot is. Az enyhülés nem 1867-tel kezdődött – amit talán a kiállítás-rendezők jelezni kívántak, – hanem már az 1860-61-es országgyűlések „fél alkotmányosságával”, a demokratizálódás jegyében. Ekkor a nemzeti gondolatot kifejező magyar zene és viselet, a körmagyar és a csárdás is újra divatba jött. A kiállított meghívókból nyomon követhető, hogy milyen táncokat jártak, melyiket hányszor rop-ták egy-egy bál folyamán. 1820-tól a századfordulóig a következő táncok szerepeltek a meghívókon:

- francia négyes (ezt legalább kétszer járták a bál folyamán),
- keringő (minden harmadik, vagy negyedik tánc ez volt),
- csárdás (kb. 1844-től legalább kétszer: szünóra előtt az ún.

szupécárdást, a bál végén szinte fékezhetetlenül, többször ismételve),

- körmagyar (1841-48 között háromszor-négyszer is járták a bál folyamán. Az 1860-as évektől kétszer, a századfordulótól napjainkig ritkábban, bál-nyitóként),

- cotillon (magyar neve: fűzértánc. Ezt egyszer, a párokat összehozó céllal, játékos formában a kis, azonos színű vagy formájú báli ajándékok révén),

- polka (az 1840-es évektől kb. az 1920-as évekig kétszer-háromszor is főleg a vidéki bálokon),

- polonéz-mazurka (ritkábban, inkább diákbálokon, általában a szünóra utáni első táncként a két táncot kapcsolva),

- palotás (az 1860-as évektől verbunkos zenére komponált, stilizált magyar lépésekkel járt nyitó tánc Róka Jani és Tóth Soma színész-táncos mesterek, a millenniumtól Kinszky Károly kassai táncmester koreográfiája alapján).

1900-tól az 1940-es évekig sorban a következő amerikai és angol divattáncok kerültek hozzánk: cake-walk, maixe brasilienne, trans-atlantic, valse-mazurka, one-step, two-step, tango, ragtime, foxtrott, angol keringő, shimmy, slow-fox, black-boltom, blues, charleston, rumba, fox-blues, horsy (lovacska), lambeth-walk. 1920 után már a legtöbb faluba is elkerültek az új, divatos táncok, a hanglemezekkel az új tánczenék és velük együtt a másfajta viselkedésformák, szabályok. A múlt század végén megindult a hazai táncmester-képzés is, így szinte minden faluban átlag két évenként került sor a „tánc és illemtan-tanfolyamokra”. Ezek eredményét igazolták a falusi és városi munkás, kisiparos, diákbálok, multságok kiállított báli meghívói, plakátjai. Sajnálatos, hogy csak a kiállítás tárlójának utolsó sarkát kapta meg a falusi, a hagyományokat őrző táncos multságokra utaló néhány dokumentum. Nevezetesen Gönyey Sándor néhány erdélyi táncfotója. Ezekből egy Viski Károly: Hungarian Dances (Budapest, 1937) című könyve kinyitott lapján szerepelt. Láthattuk még Vámszer Géza – Bandi Mária: Székely táncok című könyve fedőlappját (Kolozsvár, 1937) és egy kalotaszegi /mérái/ hímzett ingvállat. Pedig ezek mellé kíváncszott volna – ha már könyveket raktak ki – az 1940-ig megjelent magyar tánckönyvek közül Réthei Prikkel Marián: A magyarság táncai című, 1924-ben Budapesten megjelent, a báli táncokkal is foglalkozó alapműve! Szomorú, hogy a legértékesebb hazai tánckincset őrző paraszti világ anyagaival ilyen szűkmarkúan bántak a rendezők. Érdemes lett volna tanácsot és anyagot kérni például a Táncművészeti Archivumtól, a Néprajzi Múzeumtól, vagy a Tudományos Akadémia néptáncutatóitól, vagyis táncos szakemberektől! Akkor gazdagabb, igazabb képet kaphattak volna a látogatók több magyar etnikum régebbi táncos és multsági formáiról, hagyományairól. Minthogy vallom, hogy a kiállításoknak elsősorban ismeretterjesztő szerepe van, ebben a témában a történetibb mélységre és saját nemzeti kincsünk alaposabb ismeretére a figyelmet felhívó rendezés a nosztalgia-zásnál többet adhatott volna. Bizonyíthatta volna például, hogy a táncházainkban néhány évtizede divatot teremtett szórakozásforma csakúgy a hazai népi hagyományvilágból hozta felszínre az egészséges, gazdag motívumkincsű, nemes zenei kíséretet is jelentő divatot, mint a másfélszáz évvel ezelőtti nemzeti és demokratikus eszmék nyomán született magyar báli táncokat. Érdemes lett volna ezt a kiállításon dokumentálni, mert ma egyetlen más európai nációnál sem fedezhetjük fel ezt a sajátos, a nemzeti-népi tánckincsből „új divatot” teremtő, sikeres mozgalmat.

(A cikk a Táncművészet c. lapból való rövidített másodközlés.)

A duda történetének vázlatos áttekintése után a hangszer készítéséről írok. Mint láttuk, legtovább a Palócföldön maradt fenn. Ezekről készültek leírások, az öreg dudások tudásukat még megoszthatták a tánccház zenészekkel is. Pál István tereskei dudás ezt teszi még a mai napig is, mindannyiunknak példát mutatva. A ma használt dudák palóc típusúak, magam is ezt veszem alapul, amikor a hangszeret bemutatom.

A duda legfontosabb alkatrésze a sípszár, a bőrhöz a fejjel kapcsolódik. A fej formája, díszítése igen változatos képet mutat. Leggyakoribb a kecskefej vagy a régebbi dudákon a kos fej. Ezen kívül ismerünk kutyafejű, ördögfejű dudákat is. Az Alföldön gyakran fordultak elő menyecske- illetve férfi fejű fújtatós dudák is. A szép formán kívül a dudafejet még tovább is lehet díszíteni. A díszítés gyakran életfát formáz a kecske szarván vagy a homlokán. A fej alsó részén – amely a sípszárat tartja – található körben egy fémgűrű, amely nemcsak díszítésül szolgál, de repedés ellen is védi a fát. A fej díszei között igen gyakori a tükör – ha nincs a fejen, akkor máshol, például a „bordó” végén található.

A tükör nemcsak díszítő funkciót tölt be. A duda és az ördög kapcsolataról több történet is ismert. Például: minden dudában lakik egy ördög hangya képében, vagy egyszerűen csak az, hogy a „duda az ördög hangszere”. A történet folytatása pedig így szól: ha az ördög meghallja kedves hangszereit, előjön, hogy megnézze, ki játszik rajta. De ha meglátja csúnya képét a tükörben, rögtön visszabújik oda, ahonnan előjött. Így hát kevesen merik megkockáztatni azt, hogy dudájukról lemaradjon – ha még oly kicsi is – a tükördarab. A dudafejnek abba a felébe, amelyet a bőrbe kötünk, szintén furat található. Ezt egy gézdarabbal szokás még bekötni, amely védi a sípokot a dudabőr belsejéről leváló kisebb daraboktól. A fejnek ezen a részén található egy – a peremen végigfutó – bemarás is, amely a bekötéskor segít, hogy ne csússzon el a spárga. Ezenkívül a tömítést is javítja.

A sípszár elkészítése a legnehezebb feladat. A magyar dudákra jellemző a kettős sípszár, ami zeneileg sokkal több lehetőséget biztosít, de készítéskor, hangoláskor ennek „meg kell fizetni az árát”. A kettős sípszár bal felől eső része a dallamsíp. A legfelső lyuk a sípszár hátsó oldalába van fúrva. Ezen szólal meg az oktáv és ennek rövid nyílásával lehet a jellegzetes „csipogást-csippantást” is végezni. Vele szemben egy sokkal kisebb átmérőjű lyuk található, ez a „bolhaluk”. Ezzel a lyukkal fél hangot lehet emelni az alatta levő hangson, illetve egész rövid idejű kinyitása vibráló hangot képez. Az oktávlyuktól lefelé haladva a mixolid hangsor hangjait kapjuk. Alul, a sípszár oldalán található egy hosszú nyílás. (Manga János rajzán egy kosfejű duda látható, ezen „stimmyluk”-ként van feltüntetve.) Ez az alaphang beállítását szolgálja. Viasszal szokták lefedni, a sípszárhoz láncsal kapcsolódó piszkálóval lehet tágitani hangolás közben. A sípszár másik oldalán a kontra síp található. Ezen mindössze egy furat található, amely ha nyitva van, az alaphang szólal meg. Ha az alaphang „a”, akkor a kontra síp lefedése után „e” hang hallható. Ez az „e” hang hangolható a kontrasíphoz kapcsolódó „pipa” oldalán levő hangoló nyílással. A „pipa” egy tülkben végződik, amely erősíti és színezi a kontra hangját.

A sípszárban helyezkednek el a sípok, melyek úgynevezett nyelvcsípok, név szerint a dallamsíp és kontrasíp. Ez így leírva igen egyszerűnek tűnik, de aki már készített dudásípot, annak ez sok-sok próbálkozást és állandó gondot jelent. Van olyan dudás, aki azt állítja, hogy a dal is azért szól úgy, hogy: „Aki dudás akar lenni, pokolba kell annak menni”, mert amíg elkészül a sípjával, úgyis annyit káromkodik, hogy biztos a pokolba jut. A sípok régen bodzából vagy nádból, míg manapság – egy-két kivétellel – inkább fémből készülnek a következőképpen: 4-5 centiméteres rézcövet kell ferden lecsiszolni, s az így keletkező ék alakú nyílásra egy nádlapot kell ragasztani. Ezt követően a nádat addig kell faragni, csiszolni, míg az a kívánt hangon nem szól. Ha kész a síp, akkor a sípszárba helyezve – ki-be tologatással – lehet a hangolást végezni.

A másik hangot adó tartozéka a dudának a bordó, amely egy 70-80 centiméter hosszú cső. Négy tagból áll, a bőrtől névze a másodikban helyezkedik el a bordósíp. Tehát ez a harmadik síp, amelynek természetesen a másik kettővel egy nyomáson kell megszólalnia. Az a hang, amely itt keletkezik, egy oktávval mélyebb, mint az alaphang, s mint

orgonapont, kíséri végig a dallamot. A további darabok csaposan csatlakoznak egymáshoz, így játék közben is lehet hangolni a bordót a tagok széthúzásával, összetolásával. A bordósíp utolsó tagjához – a kontrához hasonlóan – egy tehén-tülök csatlakozik. Régebbi dudákon lehet látni réz tölcsezt is. Mindkét megoldás erősíti a hangot és szebbé teszi a dudát. A bordó szárát gyakran díszítik. A díszítésnek sok fajtája ismert. Van, hogy az esztergált csődarabokat mintásra faragják. Máskor a mintákat ónnal vagy ólommal beöntik, de vannak olyan dudák is, melynek bordójára polírozott rézgyűrűket erősítenek. Az utóbbi megoldások erősítik az alkatrészeket és megvédik a repedéstől.

A duda fontos tartozéka a „klipács”, ezen keresztül fújja a dudás a levegőt a bőrbe. Két darab, egymásba illesztett csőből áll. Az egyik darabot a bőrbe kötik, ehhez csaposan illeszkedik a fúvóka, amelynek alsó nyílásán egy bőrből vagy gumiból készült szelep található. A szelep a levegő befúvásakor kinyílik, amikor pedig nem fújja a dudás a hangszerét, akkor a bal kezével szorítja magához a bőrt, így az abban levő nagyobb nyomás miatt a szelep lezár, és megakadályozza a levegő kiáramlását. A „klipácsot” szintén díszítik.

A duda fa alkatrészei kemény, esztergálható fából készülnek. Hagyományos a szilva, mert jól megmunkálható és szép. Ezen kívül készülnek dudák cseresznye-, körte-, vadkörte-, de még akácából is. Ezeket a részeket érdemes évente egyszer-kétszer olajos ruhával áttörölgötni, a hosszabb élettartam érdekében.

A fa alkatrészeket a bőrbe kötik. Ez a bőr lehet birka, kecske vagy kutya. A mai dudások inkább a kecskebőrt használják, és hisznek hosszabb élettartamában. Ritka a kutyabőr, mert nehéz hozzájutni, bár a dudások elmondása szerint jól tartja a levegőt, akár hét évig is.

A bőr kikészítését és a duda bekötését Pál Pista bácsitól tanultam. A következők szerint történik: a bőrt a kecskéről szákszerűen kell lehúzni. Ezt követően ki kell mosni. Mosás után konyhasó, timsó 1:1 arányú keverékével a belső felületet be kell dörzsölni, majd két hétig a saját levében hűvös helyen tartani. Naponta egyszer megforgatják. Ezt követően egy ágas botra húzva lassan – szintén hűvös helyen – szárítják és még a teljes kiszáradás előtt be is kötik.

A duda bekötésén a fa alkatrészek bőrbe való rögzítését értjük, amelyet még megelőz a „fenekelés”. Először is el kell dönteni, hogy szóróval kifelé vagy befelé fordítva akarjuk használni a dudánkat. A legtöbb érv a befelé fordított szóró mellett szól. Valószínűleg ezért van, hogy a múzeumokban látható dudák – nagyon ritka kivételtől eltekintve – így vannak bekötve. Ha a szórt így befelé fordítják, az segít a dudában levő levegő páratartalmát egyenletesen tartani. Ezen felül nem csúszkál a dudás hóna alatt, valamint a befelé fordított dudabőr könnyebb karbantartani, ha kilyukad, könnyebb befoltozni. Ennek ellenére a mai dudások nagy része mégis kifelé fordítva köti be dudáját. Nagyon nehéz ellenállni a csábításnak, melyet egy szép kecskebőr látványa ad a dudának. A dudabőr fenekelésénél visszajára fordítjuk az anyagot, mint ahogy azt használni kívánjuk. A fenékrészen felhasított bőrt egyenletes kör keresztmetszetűre levágjuk, majd kb. 2 cm vastagságban a szórét tövig nyírjuk. Ezt követően – mint egy krumpoliszák száját – elkezdjük a bőrt ráncbazedve összehajtogatni. 1-2 cm vastagságot kell összefogni a kezünkkel. Minden egyes hajtogatást egy kihagyott, vékony pálcával át kell nyomni a bőrön. Ha így a fenék végéig jutottunk, kihúzzuk a pálcát, amitől a kecske fenéke ismét szétnyílik. Ezután a bőrt a lenyírt résznél jól be kell kenni csirizzel, ez biztosítja majd a jó tömítést. A bekent bőrt ismét felfűzzük és a művelet befejezése után a fapálca alatt erősen elköjtjük. A pálca kilógó végeit levágjuk. Mindezek után Pista bácsi még egy vékony bőrdarabot is köt a csomóra a biztos tömítés érdekében. Általában a dudások ezt felesleges óvatosságnak tartják, de én megfogadtam a tanácsát.

Fenekelés után a bőrt a nyakon át kifordítjuk, majd a bordót és a fúvókát bekötjük. Célzerű belülről elhelyezni a kötések, mert így nem látszik a madzag. Utolsó lépés a fej bekötése. Itt – hasonlóan a bordó és a fej bekötéséhez – csirizt használunk tömítőanyagként. A dudafejet a kötésen kívül még körben be is lehet ráncolni és úgy összehúzni. Ilyenkor a kecske nyakának nagyságától függetlenül a bőr jól simul a dudafej nyakához. Megszáradás után ez is javítja a tömítést. Ha a bőr sérült, a lyuk alá egy fagombot teszünk és alatta jól elköjtjük. A bekötés után egy nappal már lehet játszani. A következő számban erről is írok...

Ceferidisz Vaszilisz: Balkán hangja

Egy csendes októberi estén Princz Gergő, Gácsi Miklós, az Almássy téri Szabadidőközpont népművelője és jómagam azon tanakodtunk, hogy milyen színes és változatos programmal lehetne megmutatni a népek barátságát. Kialakult egy név – Balkán hangja. Erre valaki fegyverropogásszerű hangot utánozott. Valljuk meg, ez most – sajnos – jellemzőbb azon a vidéken, mint a zene hangjai! Hogy a zene legyen erősebb, mint a fegyverek zaja, meg is indult a szervezési munka. Akit lehetett, mozgósítottunk a program összeállításának sikeréhez. A dátum: 1995. november 25. szombat.

Anyagi segítséget a nemzetiségi önkormányzatoktól kaptunk, de a kerület, és az Almássy téri Szabadidőközpont is nagy támogatásban részesített bennünket.

A műsor egyfajta séta volt Szerbiából az Almássy téri Szabadidőközpontba. Sorban léptek fel a táncsoportok és a zenekarok, táncbemutatóval és koncertekkel. A műsort hajnalig tartó táncmulatság zárta, egymást óránként váltó zenekarok közreműködésével. Köszönet a támogatóknak és résztvevőknek:

Az Iliosz (görög), a Tabán (szerb), a Rece-fice (délsláv, görög, bolgár), a Rila (bolgár), a Zdravec (bolgár), a Martenica (bolgár), és a Maskarades (görög zenét, táncot bemutató) csoportoknak. Tegyük meg említést a – hangok és táncok mellett nem kevésbé jellegzetes – szénparázszen készült ételkülönlegességről, melynek finom íze feledtette a sütéssel járó füstöt, valamint a büfé részben a közös muzsikálás öröme kedvéért verbuválódott alkalmi zenekarról.

Ceferidisz Vaszilisz, Maskarades zenekar

A XII. Országos Népművészeti Kiállításra

pályázatot hirdet a Művelődési és Köznevelési Minisztérium, a Magyar Művelődési Intézet, és a Népművészeti Egyesületek Szövetsége a tárgyalkotó népművészeti népi kismesterség – következő ágaiban: paraszti és történeti hímzés, csipkekészítés, gyapjú- és vászonszövés, nemez, kékfestő, népi ihletű öltözetek, fafaragás (használati tárgyak, bútorok, szobrok, játékok), játszótréfi fotók, csont és szarufaragás, kovácsmesterség, fazekasság, bőrművesség, szalma, csuhé, gyékény és vesszőfonás, gyöngyfüzés, tojásfestés, mézeskalács és népi gyermekjátékok készítése, egyedi tárgyak, tárgyezüstök és enteriőrök alkotása. Külön díjazzuk azokat a műhelyeket, alkotócsoportokat, melyek olyan tárgycsoportokat hoznak létre- gyermekszoba, konyha, lakószoba stb. mely több műfaj alkotóinak sikeres együttgondolkodásával jön létre. A pályázat célja: a tárgyalkotó népművészet, a népi kismesterségek, kézművesség hagyományainak ápolása, a korszerű alkalmazás és továbbfejlesztés segítése, széleskörű népszerűsítése. Részt vehetnek a pályázaton egyéni alkotók, felnőtt és ifjúsági csoportok, iskolák, műhelyek, szakörök. Nem lehet pályázni olyan tárggyal, melyek a korábbi ONK-n részt vettek. A pályázat lebonyolítása a megyei – városi közművelődési intézmények, vagy népművészeti egyesületek útján történik: megyei előzsűri értékelése alapján kiválasztott tárgyakat a megyék október 29.-november 5. között a Néprajzi Múzeumba szállítják. A pályamunkák díjazása: A legkiemelkedőbb pályamunkák alkotóit „Gránátalma-díj”-jal jutalmazzuk. Az országos bíráló bizottság döntése alapján arany, ezüst és bronz plakettek, oklevelek kerülnek kiosztásra. A díjazott alkotásokat NIT zsűriszámmal látjuk el. A kiállítás a Néprajzi Múzeumban, 1996. November 22-én nyílik. A meghirdető szervek nevében tisztelettel és szeretettel várjuk a pályázatokat. További felvilágosítással szolgál: Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Osztálya 1011 Budapest, Corvin tér 8. Tel: 201-4492

Kiváló minőségű tekerők

rövid határidőre! Vonós és pengetős hangszerek javítása, restaurálása. Szerényi Béla hangszerkészítő népi iparművész, a Népművészet Ifjú Mestere. 1037 Budapest, Fergeg ut. 11. T/F: 205-7988

Magyarlukai Néprajzi Műhely

Magyarluka nevét a hetvenes évek végén ismerték meg a népművészettel, kézművességgel foglalkozó fiatalok. Ebben az akkor 120 lakosú baranyai aprófaluban kezdte el tevékenységét a Fiatalok Népművészeti Stúdiójából alakult csoport 1979-ben, a műhelyként funkcionáló talpasházban.

A település gyönyörű természeti környezetben, a Zselici dombság déli nyúlványán, a tájvédelmi körzet szomszédságában egy patak völgyében található. A hatalmas erdőségek, a falu mellett található halastavak, a környék viszonylagos érintetlensége teszik még barátságosabbá a vidéket.

A nyolcvanas évek elején a Magyarlukai Néprajzi Műhelyben az „otthonteremtés” (házberendezés, környezet alakítás) munkáját végezték el a fiatalok, majd a különböző támogatások segítségével ösztöndíjas alkotómunka folyt a nyári táborokban: Az ország különböző részeiből érkező kézművesek az együtt töltött hetek alatt közösen gondolkodva, alkotva készítették tárgyaikat, kipróbálva hagyományos technikákat, továbbvíve a népi hagyományok tapasztalatait munkájukban, szemléletükben. Sor került például az ácsolt ládák eredeti eszközökkel való elkészítésére, a környék gazdag növényvilágának felhasználására a fonalak festéséhez, a lóval vontatott henger segítségével végzett nemezelésre.

A falu lakói eleinte furcsálkodva figyelték, hogy miközben ők a városi életben látták a jövőt, addig ezek a fiatalok a városból a faluba jöttek dolgozni. A csodálkozás ellenére megszokták a jelenlétüket és így igen hamar jó viszony alakult ki közöttük.

A nyolcvanas évek közepétől aztán újabb változás kezdődött Magyarlukán: néhány fiatal városi család le is telepedett a faluban. A kézművességgel foglalkozó telepések megjelenése megállította a falu népesség csökkenését, hiszen az elköltöző öslakosság helyébe folyamatosan újak érkeztek.

Megváltozott a lukafai nyári táborok jellege is, hiszen egyre nagyobb volt az igény arra, hogy a különböző népi kismesterségekkel meg lehessen ismerkedni. Az igényhez alkalmazkodva ma már inkább ez az oktató, bemutató tevékenység jellemzi a műhely munkáját.

A műhelyekben az oktatást az 1985-ben megalakult „Kaptár” Magyarlukai Közművelődési Egyesület tagjai – akik részint magyarlukai lakosok, részint ismert baranyai alkotók – végzik, az előre megbeszélt igények alapján. Az egykor csak a nyári időszakra korlátozódó munka egyre inkább kiterjed az év egészére, mert a különféle iskolai, baráti csoportok részéről növekszik az igény a Műhely munkája iránt. Érdeklődni lehet a következő címen: Lovas Kata, 7925 Magyarluka, Fő u. 44. Tel: 73/354-016 KIT

Vállalkozók figyelmébe

Mint köztudott, a vállalkozók számára kötelező a kamarai tagság. Az Országgyűlés a Kereskedelmi- és Iparkamara, a Kézműves Kamara és az Agrárkamara létrehozását foglalta törvénybe, jelenleg tehát ezek valamelyikébe kell minden vállalkozónak betagozódnia. Önálló művészeti kamara létrehozása és elismertetése egyelőre nem valószínű. A népművészetben tevékenykedőknek az az érdeke, hogy lehetőleg mindannyian egy kamarai tagozatba tömörüljenek, mert csak így remélhető, hogy az adószzerűen befizetett tagdíjából valamennyi is az ő hasznukra legyen felhasználható. Erre nyújt lehetőséget Lelkes Lajos javaslata, miszerint az Agrárkamarában megvan a fogadókészség egy ilyen tagozat létrehozására. A Táncházi Egyesület vállalja, hogy az Agrárkamara Népművészeti Tagozatába belépők, vagy átjelkentekzők ügyét koordinálja, amíg a tagozat saját adminisztrációja kialakul. Várjuk tehát az érdeklődésedet: Táncházi Egyesület 1255 Budapest, Pf. 153. Tel/fax: 214-3521

Bankó András: Esztendőnyi tapasztalat - Lehet, hogy többről van szó?

Hozzávetőleg egy éve nyílt meg a Portéka nevű „táncházi szakbolt”, vezetője, Boros Miklós számolt be az üzletmenetről.

–Kik vásárolnak nálad?

– A szegények s a még szegényebbek. Azt lehet mondani, ha bejön húsz érdeklődő, tizenkilenc csak nézelődik. Még azt vettem észre, hogy zenész csak zenei tárgyu árúkat keres, kézműves nem foglalkozik a táncos területtel, s viszont. Én nem képzeltem, hogy fiatalok között is létezhet ilyen „csőlátás”. Másik gond az, ami egy táncfesztiválon történt. Leszerepelt az egyik csoport, aztán ment a vásárosokhoz barbibabát meg dzsiajdzsóbácsit venni. Akkor mennyire lehet hiteles a tánca? Ha ez nem egy teljes világlátás alapján áll, ha ez nem társul a picit más életmóddal... Nem azt mondom, hogy matyó pizsamában kell aludni, de még színpadon is mintha szégyellnék az előadók a viseletet hordani – tisztelet a kivételnek. El tudnám képzelni, hogy a táncház szerelmesei főleg régi néprajzi fotókat bemutató, vagy a jelen paraszti valóságát ihletetten ábrázoló képeslapokat küldözgessenek egymásnak; például Kása Béla fotóira gondolok.

– Kínálatodban megannyi könyv s témába vágó kiadvány is megtalálható.

– Legalább ötven különféle néprajzi és népzenei könyvből lehet választani, ám úgy néz ki, a táncházba járók nem nagyon olvasnak. Például Sebő könyvéből eladtam hármát, a tiédből kettőt...? Az újságot (a MAG-ot) is úgy kell rátukmálni az emberekre.

– Hangszer-fronton azért csak jobb a helyzet –, az munkaeszköz?!

– Kobzától a gardonig mindenfélét kínáltam, most is számtalan furulya-féle kapható, kitűnő dorombok – öt hangszerkészítővel állok kapcsolatban... Nem mondanám, hogy ebből fogok meggazdagodni. Persze nem is erre megy ki a dolog, meg lennék elégedve, ha a Trabantom üzemanyagát biztonsággal behozná a bolt.

– Ha jól értem, nem csak a pénz hiánya okoz gondot, hanem elsősorban az érdeklődésé.

– Igen. A paraszti hagyományban főleg a kerek világlépet szokás tisztelni; tehát ennek jegyében és a természetes anyagú játékokat és ruhákat létesíteném előnyben; kazettát, könyvet s teszem azt mézeskalácsot legalább olyan gyakran vennék, mint méhviaszból készült gyertyát – ez adta az ötletet, hogy jó lenne egy olyan bolt, amiben mindez együtt kapható. Azzal bíztattam magamat: nem létezik, hogy ezt egy kétmilliósvilágváros ne tarthatná el.

– És? Most be akarsz zárni?

– Nem, csak könnyebbnek képzeltem a gyökér eresztést.

– A külföldiek sem húznak ki a „pácból”?

– A Portéka kirakatában semmi csicsa nincs, így a német ajkú vevőkör eleve kiesik. Az ázsiaiak érdeklődése talán élénkebb, mint a skandinávoké – ez számszerűen azt jelenti, hogy öt távolkeleti s két északi vevőm volt az egy év alatt.

– Lehet-e mérni, hogy mi iránt van nagyobb érdeklődés; például érdemesebb karaktercipőt tartanod, mint nyers gyapjút?

– Jó a készlet, mert mindenből fogy egy kicsi, de egyelőre a kiadásaim meghaladják a bevételt.

– És a hanghordozók „kasztján” belül? Melyik kazetta ment el leghamarabb a közelmúlt újdonságai közül?

– Hódorog András klézsei furulyás kazettája, messze megelőzve a többi. Pedig eléggé elszúrták a borítóját... Az előjelek alapján gyanítom, hogy hasonlóan sikeres lesz az Egyszólam második kazettája is.

– Akkor most hosszú vagy rövid idő az az egy esztendő?

–Így végigcsinálni hosszú volt, de az üzleti életben ez még nem túl komoly múlt; nem szabad türelmetlennek lenni.

Szamosújvári krónika

Ha Erdélyben jártok, Szék vagy Mezőség felé visz utatok, álljatok meg egy pár órára Szamosújvárt is! Nézzetek be a táncházba, amit a helybeli Téka Alapítvány Művelődési Központjában rendezünk minden pénteken este! Biztosan nem bánjátok meg, mert egy olyan kisközösséget ismertek meg, amely a néptánc által teremt ünnepet ebben a kisvárosban. 1995-96-ban a negyedik teljes táncház-évadot szervezzük. Kezdetben nagyon kevesen jöttek, ugyanis Szamosújvárt a táncházmozgalomnak nem volt semmilyen hagyománya 1990 előtt. Viszont a város magyar lakosságának nagy része a környező, még élő néphagyományokkal rendelkező falvakból származik. Ha a betelepülő szülők, nagyszülők szabadulni próbáltak mindattól, ami falusi mivoltukra emlékeztetné őket, a mai gyerekek, fiatalok most már tudatosan keresik mindazt, ami még élő néptánc, népdal, néphagyomány. Közben ugyanis, pár év sokszor reménytelennek tűnő munkája után sikerült igazi tömegmozgalommá tenni ebben a kisvárosban a táncházat. Jelenleg több mint háromszáz gyerek, fiatal jár néptánc oktatásra, táncházba. A gyerekek oktatását első osztálytól kezdjük, hetente egy órát foglalkozunk mindegyik osztállyal. Ez, a nagy táncházal együtt, több mint húsz órát jelent. Ugyanakkor megpróbáljuk tevékenységünk határait is kibővíteni. Az általunk létrehozott Téka Alapítványon keresztül több mezőségi faluban indítottunk táncházat

(Ördögösfüzesen, Bonchidán). Ezekon a helyeken lehetőleg a már feledésbe merülő táncokat próbáljuk újra tanítani, megszerettetni a fiatalokkal, mindaddig úgy tűnik, sikeresen. Egy másik fontos eredményünk, hogy tudomásunk szerint Erdélyben egyedül szervezzük román táncházat, román gyerekeknek. Félve kezdtünk neki, féltünk az esetleges belemagyarozástól, mindkét oldalról. A harmadik héten már majdnem hatvan gyerek jött és egyelőre semmi jelét nem mutatják annak, hogy zavarná őket a magyar művelődési központ, a magyar oktatók. Reméljük, felnőttként is másként fognak hozzánk viszonyulni. Tevékenységeinket úgy tervezzük; hogy hosszú távon, emberekben térüljön meg a befektetett munka. Előnyünk, hogy saját termünk van, oktatóink mind képzettebbek, hatalmas hátrányunk a saját zenekar hiánya. Ezt úgy próbáljuk kiküszöbölni, hogy lehetőségeink szerint zenekarokat hívunk meg. Ilyen meghívott zenekarral tart előadásokat a Kaláka elnevezésű néptánc együttesünk is. Eddig több bel- és külföldi fellépésünk is volt, díjakat is hoztunk, de mindenhol táncosaink őszinte öröme, hangulata ragadta meg a közönséget. Reméljük, a nyár folyamán sikerül rendbe tenni központunkat, így bármikor olcsó szállást és ellátást tudunk biztosítani számotokra, ha erre hoz utatok. Tehát, szívesen várunk Szamosújvárt!

Címünk: Fundatia TEKA, Gherla 3475, Str. Mihai Viteazul 39.

Fehér Anikó: Népzenei magazin a Duna Televízióban

Van-e elég népzene, néptánc – megfelelő színvonalon – a médiákban? A kérdés egyidős a tömegkommunikációs eszközök megszületésével. Ami van – csak arról lehet vitázni! A perpatvar helyett örömmel jelentjük be: a Duna Televízió új sorozatot indít – a folkMAGazin olvasó közönségének érdeklődésére számot tartó témában – „Pentaton” – Népzenei Körkép címmel.

Első adásunk éppen húsvét vasárnapjára, a Táncháztalálkozó ünnepére esik. Ennyi a jóból – talán már sok is! Ezentúl négy hetenként (tehát

XV. Országos Táncszínházalkotó és Kirakodóverseny

Honfoglalás – Népzene – Néptánc ünnep
1996. április 7. 10⁰⁰ - 24⁰⁰ Budapest Sportszínház

Program:

Aprók Bálja,

Táncoktatás,

Ínyenc táncok,

Folk-kocsma,

Népzenei koncertek,

Táncszínházalkotó '96

lemezbemutató,

Kézműves foglalkozások,

Ünnepi Gálaműsor,

Össznépi Mulatság,

Egésznapos Népművészeti Kirakodóverseny

Közreműködők:

Zeneiskolások, gyermektáncgyűttek, műkedvelő és hivatásos zenekarok és szolisták, táncoktatók és

néptánc előadók, hagyományörző népművészek a magyar tájak és Kárpát-medencei népek képviselőiben.

Stáb: Agócs Gergely, Bakonyi Erika, Berán István, Eredics Gábor, Farkas Zoltán, Fehér Anikó, Foltin Jolán, Gósi Anett, György Károly, Havasréti Pál, Ígyártó Gabriella, Nagy Zoltán József, Németh Ildikó (Kolozsvár), Németh Ildikó (Tordas), Neuwirth Annamária, Páli János, Sára Ferenc, Székely Éva, Tóth Ildikó, Tóth Kornélia, Vavrincez András

Rendezők:

Táncszínház Egyesület, Népművészeti Egyesületek Szövetsége, "Örökség"

Gyermekek Népművészeti Egyesület, Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Osztálya

Támogatók:

Budapesti Tavasz Fesztivál, Interart, '96 Magyarország, Nemzeti Kulturális Alap, Országgyűlés Kulturális Bizottsága, Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága.

Fotó: Széphegyi Katalin

Balázs Gusztáv: A nagyecsed oláh cigányok táncgyűjteménye

The Dance Tradition of Vlach Gypsies in Nagyecsed. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1995. 144.p. ill., kotta, táncleírás. (Cigány Néprajzi Tanulmányok / Studies in Roma (Gypsy) Ethnography 3.)

Balázs Gusztáv kéziratát a Magyar Művelődési Intézet részéről Daróczy Ágnes vásárolta meg és a Soros Alapítvány támogatásával nyílt lehetőség arra, hogy a Magyar Néprajzi Társaság Cigány néprajzi tanulmányok sorozatában megjelenjen. A nyomdaköltségekhez a MKM Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főosztálya járult hozzá.

A tanulmányt magyar és angol nyelven, az adatközléseket magyarországi és nemzetközi cigány helyesírás szerint tartalmazza a kötet, amely 15 táncleírást, 5 oldal kottát, 18 oldal képet és 4 családfa táblázatot is magában foglal.

Pesovár Ernő a következőket írja a könyvről készített lektori véleményében: „A hazai cigány táncgyűjtemény feltárásában jelentős állomásként értékelhetjük Balázs Gusztáv munkáját, hiszen ebben az esetben a nyelvet és életmódot egyaránt jól ismerő, cigány származású táncfolklorista kutatásai nyitnak új távlatot a tradíció megismerésében és értelmezésében.”

A szerző munkája bevezetőjében ismerteti a hazai cigánytáncok kutatásának eddigi eredményeit, majd Nagyecsed településtörténetének, a vidék gazdasági életének – és ezen belül a helyi cigányságnak a falu gazdasági és kulturális életében betöltött szerepének – taglalása után tér rá fő témájára, a helyi oláh cigányság táncművészetének bemutatására. A 18. sz. végétől napjainkig követi nyomon a vizsgált csoport megtelepedését, foglalkozásait, rokonsági rendszerének kialakulását. Forrásként helytörténeti kiadványok, az egyházi anyakönyvek adatai és az idősek visszaemlékezései alapján összeállított családfák szolgálnak.

A közösség táncgyűjteményeinek ismertetése során az egyén oldaláról megközelítve bemutatja a táncos dinasztiákat, kiemelkedő táncos egyéniségeket, a táncoktatás folyamatát. Elemzi a tánc szerepét a közösség életében (táncoktatás, táncoktatás, viselet, a tánc kezdése és befejezése, táncrend, a tánc időtartama, magatartás tánc közben, táncszók). Ezek után bemutatja a vizsgált csoport táncait kottákkal és táncleírásokkal kiegészítve.

Balázs Gusztáv a nagyecsed oláh cigányok táncgyűjteményét bemutató monografikus feldolgozása jelentős mű a hazai cigánytáncok kutatása terén, amit a szerző szándéka szerint más tájegységek és cigány csoportok táncgyűjteményeinek elemzése és a hazai táncművészetben betöltött szerepük vizsgálata fog követni.

Bódi Zsuzsanna sorozatszerkesztő

Héra Éva: Hagyományörző táncosok szólótáncversenye

A Muharay Elemér Népművészeti Szövetség kezdeményezésére március 9-10-én rendezték meg Bogviszlón a hagyományörző együttesekben táncoló 18-30 éves fiatalok szólótáncversenyét. A szándék az volt, hogy az idős adatközlők példáját követve, a fiatalok a hagyományos táncstílus és motívumkincs teljes ismeretében sajátítsák el falujuk táncait. Ne csak megkötött színpadi formában éljen tovább a tánc, hanem eredeti funkciójának megfelelően, a közös szórakozás és együttlét eleme lehessen.

Tizennégy falu vállalta első ízben, hogy archív gyűjtemények segítségével felkészíti táncosait. Házi versenyeken választották ki azt a két-két párt, akik a versenyen képviselték a települést.

Bogviszló nagyszerű helyszíne volt az eseményeknek. Streer Tamásné és az együttes fiatal-idős táncosai valódi házigazdaként – étellel, itallal, kedvességgel – várták a vendégeket. Szabadi Mihály, a Tolna megyei Közművelődési Iroda vezetője, egyben a megye népművészetének legavatottabb ismerője vezette a találkozót.

A legjobb táncospárok „Fülöp Ferenc díjat” kaptak, melyet a híres Berci táncosról, a Népművészet Mesteréről neveztek el.

Díjazottak:

Kárler Cecília - Pesti Zoltán (Sióagárd), Petrisor Éva - Botás György (Elek), Zörényi Lászlóné - Zörényi László (Alsónyék), Markella Noémi - Tóth Gábor (Miske-Drágszél), Madácsi Péterné - Szőnyi Ferenc (Kalocsa Népi Együttes), Mosóczy Livia - Lados László (Bag), Hajdú Ildikó - Hajdú József (Bogviszló), Csiszér Anna - Csiszér Lajos (Izmény). Bogviszló különdíját magas szintű, stílusos, virtuóz előadásáért Benedek Krisztina - Széphalmi Zoltán (Bag) kapta.

Gratulálunk a táncosoknak és rendezőknek, s jövőre szívesen adunk hírt a folytatásról, Homokméggyről. Itt a fiatalok mellett már 30-50 éves párok is vállalják a megmérettetést.

Táncházak – Klubok

Hétfőn

Magyar táncházak

Jártató zenekar táncháza
minden hónap 2. vagy 3. hétfőjén 19
órától Jászság Népi Együttes Háza
5100 Jászberény, Víz u. 1. Tel.: 57/411-
294
Oktatók: Szűcs Gábor, Kacsán László,
Bódi Tamás, Kuli Orsolya, H.Bathó Edit
Piróka zenekar táncháza kéthetente hét-
főnként 19 órától
Közösségi Ház
9200 Mosonmagyaróvár, Fő u. 26.

Ír táncház

Green fields minden hétfőn 21-től
Gyökér Klub – Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-
4059 Oktató: Balogh Melinda

Indiai zenei klub

Calcutta trió minden héttől 19 órától
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.:
212-5504

Balkán táncház

Rece-vice együttes táncháza minden hét-
főn 18 órától
Almássy téri Szabadidőközpont 1077
Budapest, Almássy tér 6. Tel: 267-8709

Kedden

Magyar táncházak

Muzsikás gyerektáncház minden kedden
17³⁰-18³⁰
Fővárosi Művelődési Ház 1119 Budapest,
Fehérvári út 47. Tel.: 203-3868
Oktató: Várkonyi Piroska és Bakonyi
Ernő
Magyar tekerőzenekar klubja
kéthetente keddenként 19 órától Fonó
Budai Zeneház 1117 Budapest, Sztregova
u. 3. Tel.: 206-5300
Tükrös zenekar klubja kéthetente kedden-
ként
Fonó Budai Zeneház 1117 Budapest,

Duo Sound

2074 Perbál, Egyetértés ltp. A/15. Tel.:
(26) 337-090, 201-0393, Fax: 202-2047.
Hangfelvétel-lemezkiadás, hangosítás-vi-
lágosítás, hang-fény tervezés, kivitelezés.
Egyéb szolgáltatások: színpadok építése,
műsorok szervezése, rendezvények teljes
körű lebonyolítása

Sztregova u. 3. Tel.: 206-5300

18 órától Gyermek táncház Táncoktató:
Tesseli Zoltán. 19 órától Klub
Egyszólam együttes klubja
páratlan kedden 19 órától Gyökér Klub
- Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46.
Tel.: 302-4059
Táncoktató: György Károly
Téka koncert
páros kedden 21 órától Gyökér Klub
- Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46.
Tel.: 302-4059

Ír népzene
Ír táncház havi három kedden 19³⁰-21⁰⁰
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.:
212-0803
Oktató: Brónagh Crummey
Szerdán
Magyar népzene
Ökrös együttes klubja
minden szerdán 20³⁰-00³⁰ Kosztolányi
Dezső Kulturális Központ
1093 Budapest, Török Pál u. 3. Tel.: 218-
0193 Belépődíj: 120,- Ft
Gyimesi, moldvai táncház
Tatros együttes táncháza minden szerdán
20⁰⁰-01⁰⁰
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.:
212-0803

Oktatók: Fülöp Attila és Plank Judit.
Belépődíj: 200,- Ft

Balkán táncház

Falkafolk együttes táncháza
minden szerdán 19 órától Ferencvárosi
Művelődési Központ 1091 Budapest,
Haller u. 27. Tel.: 216-1300 Oktató:
Tündik Tamás Belépődíj: 150,- Ft

Csütörtökön

Magyar táncház

Muzsikás együttes klubja
minden csütörtökön 20 órától
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.:
212-5504

Balkán táncház (horvát, szerb, makedón)
Tanac táncház minden hónap 3. csütör-
tökjén 19⁰⁰-23⁰⁰-ig
Ifjúsági Ház 7622 Pécs, Nagy Lajos király
útja 13. Tel.: 72/330-211
Muzsikál a VIZIN zenekar Táncoktató:
Szávai József

Ír népzene
Rebel Yell

minden csütörtökön 20⁰⁰-21³⁰-ig Beckett's
Söröző (hagyományos írástér és bár)
1055 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 72.
Tel.: 111-1033

Johnny Thompson minden csütörtökön
21 órától
Gyökér Klub - Vendéglő 1067 Budapest,
Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059
Pénteken
Magyar táncházak
Téka táncház minden pénteken
Budapest I, Kerületi Művelődési Ház
1011 Budapest, Bem rakpart 6. Tel.: 201-
0324

17⁰⁰ - 18⁰⁰ Aprók tánca, kézműves foglal-
kozás 18⁰⁰ - 19⁰⁰ Tini táncház 19⁰⁰ - 24⁰⁰
Felnőtt táncház
Oktatók: Csatai László és Bakonyi Erika
Mező együttes gyerektáncháza minden
pénteken 18⁰⁰-19⁰⁰
Rózsavölgyi Közösségi Ház , 1221
Budapest, Ady E. u. 25. Tel.: 226-8553
Oktató: Tálás Ágnes

Méta est
minden pénteken 21 órától Gyökér Klub
- Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46.
Tel.: 302-4059

Bihari-sokk
kéthavonta egyszer pénteken 22⁰⁰-04⁰⁰
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 267-
8709

Csikó együttes táncháza középiskolások-
nak
páros pénteken 16⁰⁰-18⁰⁰ Kőrösi Csoma
Sándor Gimnázium 1033 Budapest,
Szentendrei út 83.

Aprók tánca
minden páros pénteken 17⁰⁰-18³⁰
Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Ház
1138 Budapest, Dagály u. 15a Tel.:
149-7761 Muzsikál: a Galga zenekar
Házigazda: Benedek Krisztina
Belépődíj. 80,- Ft

Kép: Éri Péter, Fodor Sándor Netti és ifj.
Csoóri Sándor. - *Készítette:* Agócs Gergely

Fix stímm táncház
havi egy alkalommal pénteken Petőfi Sándor
Művelődési Központ
2100 Gödöllő, Szabadság tér 6. Tel.: 28320-977
17órától Gyermektáncház 18 órától Felnőtt táncház
Oktatók: Széphalmi Zoltán és Benedek Krisztina
Szikes banda táncháza
minden pénteken 19 órától MDF Klub 4400
Nyíregyháza, Luther út 4. Oktató: Bistey Attila
Belépés díjtalan
Rakonca zenekar táncháza minden hónap utolsó
péntekén
MÁV RT Arany János Művelődési Ház 9021 Győr,
Révai út 5. Tel.: 96/312-446
17³⁰ - től Aprók tánca 19⁰⁰ - 24⁰⁰ Táncház Belépődíj:
100,- Ft

Délszláv tánccház (szerb, horvát, makedón)
Kolo együttes tánccház
minden hónap 1. és 3. péntekén 21 órától
Művelődési Ház 2316 Tökök, Kossuth L. u.66. Tel.:
24/379-284 Táncoktató: dr. Ember Tibor
Ír-kelta népzene
M.É.Z. KLUB

kéthetente pénteken 20⁰⁰-23⁰⁰ Postás Művelődési
Központ 1068 Budapest, Benczúr u. 27. Tel.: 322-
7334

Tara ír-kelta klub

minden pénteken 18⁰⁰-23⁰⁰ Kosztolányi Dezső
Kulturális Központ

1093 Budapest, Török Pál u. 3. Tel.: 218-0193

Görög tánccház

Hagyományörző görög klub minden páratlan péntek-
ken 19 órától

Házigazda: Taverna együttes Angyalföldi Gyermek-
és Ifjúsági Ház

1138 Budapest, Dagály u. 15/a Tel.: 149-7761

Belépődíj: 150,- Ft

Szombaton

Magyar tánccházak

Kalamajka tánccház

minden szombaton Belvárosi Ifjúsági Ház 1056

Budapest, Molnár u. 9. Tel.: 117-5928 17⁰⁰-18⁰⁰

Aprók tánca Fábán Éva vezetésével 19⁰⁰-20³⁰

Táncitanítás György Károly és Nagy Timea vezeté-
sével

20³⁰-24⁰⁰ Kalamajka tánccház 23⁰⁰-02⁰⁰ Őssznépi

vigadalom - vendégzenekarokkal

Tilinkó tánccház

páros szombatokon „Tánccház” 8000 Székesfehérvár,
Malom u. 6. Tel.: 22/ 312-795

Házigazda az Alba Regia Táncegyüttes 18⁰⁰ - 19⁰⁰

Aprók tánca 19⁰⁰ - 23⁰⁰ Felnőtt tánccház

Csik zenekar tánccházak

havonta egyszer, szombaton 19 órától Táncsics

Mihály Művelődési Központ

6000 Kecskemét, Rákóczi u. 3. Tel.: 76/320-625

Oktatók: Kocsán László, Csikné Pap Erzsébet

Kolompos gyerektánccház

kéthetente szombaton 17⁰⁰-18⁰⁰ Békásmegyeri

Közösségi Ház 1038 Budapest, Csobánka tér 5. Tel.:

180-2433 Oktató: Palkovics Zoltán

Játszóház tánccház - gyerekeknek

minden második szombaton 10⁰⁰-13⁰⁰ Újpesti

Gyermek és Ifjúsági Ház 1042 Budapest, István út

17-19. Tel.: 169-1283

Játszó- és kézművesház

minden szombaton 09⁰⁰-14⁰⁰ Fonó Budai Zeneház

1117 Budapest, Sztregova u. 3. Tel.: 206-5300

Foglalkozásvezető: Nagy Mária

Moldvai csángó tánccház

Zurgó együttes tánccház

minden szombaton 18⁰⁰-22⁰⁰ XII. Kerületi

Önkormányzat Művelődési Háza 1123 Budapest,

Csörsz u. 18. Oktató: Tóth Anna

Dél-amerikai tánccház

Los Andinos tánccház

havonta egy szombaton 18 órától

„Tánccház” 8000 Székesfehérvár, Malom u. 6. Tel.:

22/312-795

Tradicionalis Blues Klub

Dr. Valter

minden szombaton 21 órától Gyökér Klub -

Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-

4059

Vasárnap

Magyar tánccház

Métra együttes tánccház

minden vasárnap 19.00-24.00 Józsefvárosi Klub

1085 Budapest, Somogyi B. u. 13. Tel: 118-7930

Házigazdák: Bodó-Bán János és Enikő Belépődíj:

100,- Ft

Bergics Lajos és barátai tánccház

minden 2. vasárnap Vasutas Művelődési Ház 7621

Pécs, Dr. Váradi Antal u. 712. Tel.: 72/ 310-037

16³⁰ - tól Aprók tánca és játszóház 19⁰⁰ -24⁰⁰ Felnőtt

tánccház

Gajdos együttes tánccház

minden hónap második vasárnapján 19 órától

Megyei Művelődési Központ 3300 Eger, Knéczik

K. u. 8.

Tel.: 361 311-954 Táncoktató: Bódi Tamás

Belépődíj: 120,- Ft

Mező együttes gyerektánccház

minden vasárnap 10⁰⁰-12⁰⁰ Cserepesház 1144

Budapest, Vezér u. 28/b Tel.: 163-2656 Oktató:

Tálas Ágnes

Belépődíj: 50,-

Tatros gyerektánccház minden vasárnap 10⁰⁰-12⁰⁰

Marczibányi téri Művelődési Központ 1022

Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-5504

Hegedős fogócska gyerektánccház

havonta egy vasárnap 10⁰⁰-13⁰⁰ Almássy téri

Szabadidőközpont 1077 Budapest, Almássy tér 6.

Tel.: 267-8709

Német nemzetiségi délután

„Tracsparti” fúvós-zenés táncdélután

Házigazda: Wagner Kapelle

minden hónap második vasárnapján 16⁰⁰-22⁰⁰ Erkel

Ferenc Művelődési Központ 2092 Budakeszi, Fő u.

108. Tel: 176-6161 Belépődíj: 200,- Ft

Ír- skót tánccház

M. É. Z. együttes tánccház

minden hónap 1. és 3. vasárnap 19 órától Virányosi

Közösségi Ház

1125 Budapest, Szarvas Gábor u. 3. Tel.: 155-0811

Táncoktató: Martin Hajdú György

Görög tánccház

Sirtos együttes tánccház

minden vasárnap 18 órától Almássy téri

Szabadidőközpont 1077 Budapest, Almássy tér 6.

Tel.: 267-8709

Zenekarbörze

Boglya együttes

Földesi János Tel.: (06-94) 352-011

Tánccház, koncert, táncegyüttesek kísérete

Csikó együttes

Márton Zsolt Tel.: 187-3897 Tánccház,

tánckíséret

Csujogató együttes

Varga Attila Tel.: 00-381-24-45701

Tánccház, koncert, gyermekműsorok

Galga együttes

Blaskó Csaba Tel.: (06-30) 481-257

Tánccház, koncert, tánckíséret

Kormos együttes

Varga Béla Tel.: 00-381-21-391-229

Koncert, táncegyüttesek kísérete

Csalóka együttes

Kelemen Zsolt 1085 Budapest, Kőfaragó

u. 12. Tel.: 00-381-24-715-102

Tánccház, koncert, tánckíséret

Táltos együttes – Nagy Balázs

Tel.: 262-7800 /803 hangpostafiók

Koncert, tánckíséret

Tátika együttes

Bodza Klára Tel.: 319-2473 Magyar dia-

lektusok énekes zenéje

Vízöntő együttes

Hasur János Tel.: 116-9173

Kép: Kása Béla: Sziszi

Etnofon ZA-KI Stúdió

1085 Budapest, Kőfaragó u. 12. Népzenei és népzenei alapokra épülő hangfelvételek speciális stúdiója! Telefonszámaink: 118-1010, 118-7677, 06-20-349-681, Fax: 118-1010

20 éves a Téka - Jubileumi koncert '76-'96 - Ha te húzod, én meg járom...

Tabáni Szabadtéri Színpad 1996. április 28. 19 óra

Az I. ker. Művelődési Ház szervezésében jubileumi koncertre kerül sor a Tabánban. A nagyszabású rendezvény keresztmetszetet ad a Téka 20 éves tevékenységéről. A műsor felöleli a 70-es évek táncművészetét, a korai évek repertoárját, kitekintést nyújt az együttes kötődéseire és jelenlegi munkájára. Nem árulunk el titkot azzal, hogy az idei év egyik legkiemelkedőbb népzenei rendezvényének ígérkező születésnapi buli vendéglistája igen terjedelmes. Szerepelnek rajta az alapító tagok, a hazai népzenei élet kiemelkedő énekesei, táncosai, zenésztársak, barátok és ajándékuk mi más lehetne, mint egy-egy remekbe szabott produkció. Te sem hiányozhatsz!

Megnyílt az A. Folkcentrum

Budapest VII., Dohány u. 74. Tel.: 351-3341 A Ticketron jegyiroda, az Etnofon lemezbolt és a Profolk hangszerbolt egy helyen!

Panijiri – görög búcsú

1996. június 1-jén, Budapesten az Almássy téri Szabadidőközpontban. Iliosz táncegyüttes, Helinodaki gyermektáncsoport, Maskarades együttes, Buzuki együttes. Műsor, tánc és a „tavernában” görög ételek és italok.

Poszter – Kása Béla: Kibédi napsugaras kapu
Vigyí Mihály mezőcsávási cimbalmos

Fotó: Paul A. White

Tabáni Diákfesztivál '96 (Művészetek találkozója) - 1996. április 27.

Az iskolákban, művelődési házakban sok olyan tevékenység van, amely a tanórán kívüli szabadidő eltöltését célozza meg. Ezeknek a szakköröknek, zenekaroknak, együtteseknek kevés bemutatkozási lehetőségek van. Az I. ker. Művelődési Ház ennek tudatában szervezte meg 1995-ben a Tabáni Diákfesztivált, melyet idén is megrendez.

A fesztivál célja: a bemutatkozási lehetőségen túl mintát adni a szabadidő hasznos felhasználásához oly módon, hogy felkeltjük a művészetek megismerése iránti igényt, az egészséges versenyszellem kialakítását és a csoport, a közösségi munka fontosságának tudatosítását.

Várjuk azokat a táncsoportokat, együtteseket, közösségeket, kézműves szakköröket, amelyek bemutatják tevékenységüket és kiállítják munkájukat. A produkciókat neves szakzsűri értékelése alapján díjazásban részesítjük.

Különdíjként a legeredményesebb iskola elnyeri az I. ker. Önkormányzat Vándorserlegét és 30.000,- Ft pénzjutalmat. A fesztiválon részt vehetnek általános iskolák, közép- és szakiskolák, művelődési házak szakkörei, valamint táncegyüttesek utánpótlás csoportjai. Kategóriák: népi gyermekjátékok, néptánc (Kárpát-medence táncdialektusai), divattánc (szalagavató-, disco-, break-, showtánc, stb.), akrobatikus rock and roll, kézműves szakkörök bemutatója

Várjuk az érdeklődő csoportok, iskolák jelentkezését az alábbi címen: I. ker. Művelődési Ház

1011 Budapest, Bem rkp. 6. Tel: 201-0324, Tel/fax: 201-1780 Markó Aranka igazgató

Berán István: Tanulni, tanulni, tanulni...

A Táncház Egyesület szolgáltatásaként önköltséges előkészítő konzultációkat szerveztünk az ének-zene-népzene szakra jelentkezőknek. Köszönet érte a kedvezményesen helyet adó Nádasdy Kálmán Művészeti Iskolának, valamint a Bessenyei György Tanárképző Főiskola ének-zene tanszékének. Jóleső érzés, hogy Fehérné Székely Ildikó tanszékvezető és munkatársai mennyire szívügyüknek tekintik a felvételizők segítségét. Persze pontosan tudják, hogy ezzel saját későbbi munkájukat is megkönnyítik, hiszen jobban felkészült hallgatókat oktathatnak majd. Meglepően sokan irányulnak Nyíregyházára, a levelezőre és a nappalira összesen mintegy nyolcvan. A jelentkezőknek csaknem a fele él az előkészítő lehetőségével, tanári segítséggel gyakorolva a szolfézs -zeneelméletet és a zongorát. Az április eleji – remélhetőleg sikeres – alkalmassági vizsgák után az előkészítő folytatódik.

Mohácsy Albert: Országos táncművészet tanfolyam

Folytatódik a II. Budafoki Országos Táncművészet tanfolyam a Nádasdy Kálmán Művészeti Iskolában, ahol Salamon Beáta, Vavrincez András, Vizeli Balázs, Nagy Zsolt, Árendás Péter és Mohácsy Albert a magyar nyelvterület különböző dialektusainak vonós zenéjét tanítják az érdeklődő kezdőknek és haladóknak a nyári Méta-táborig (július 5-14, Köveskál) még két alkalommal. Találkozunk tehát április 20-21-én és május 18-19-én a XXII. Anna u. 15/b.-ben reggel 10-kor!

Mohácsi kérdőjelek

Ellentmondó híreket hallottunk a kétfordulós mohácsi országos népdaléneklési versenyről. A kiemelkedően magas színvonalú versenyzőgárda és a remek szervezés mellett sokakban megfogalmazódott néhány kérdés.

Miért estek ki már az első fordulóban a tavalyi legjobbak? Megéri-e mindenáron győzni? Mire jó a két forduló egy országos döntőben? Van-e pártatlan zsűri?

Ezekkel a kérdésekkel szeretnénk részletesen foglalkozni következő számunkban, lehetőleg az összes érintett bevonásával.

Zenés – táncos – kézműves táborok

Egyszólam népzenei tábor

Június 17- 23.Noszvaj
Nógrádi, felelsiki furulya- és énektanítás, dudu, ütőgardon
Tanárok: Fábán Éva, Sáringner Kálmán, Juhász Zoltán, Pál István
Tereskőről, felelsiki furulyások és énekek/jelentkezés: Dsupin Pál,
3525 Noszvaj, Kossuth u. 125. Info: Sáringner Kálmán Tel: 250-3132
este 8-10-ig

Pomázi kézműves-zenés-táncos táborok

Pomáz Falu-ház
Általános iskolások részére június 17-23. Jelentkezési határidő: május 31.

Felnőtteknek június 24-30. Jelentkezési határidő: május 31.

Családi tábor július 21-28. Ára: 7800,- Ft

Kamaszoknak július 29-augusztus 4. Ára: 7800,- Ft. Jelentkezési határidő: június 20.

nfo: Pomázi Falu-ház Egyesület 2013 Pomáz, Mártírok útja 12. Tel: 261326-268

Zenés-táncos táborok

Június 21-30. Balatonkenese

Balkáni tánc-tábor

házigazda: Ilios Görög Táncegyüttes, Zdravec Bolgár Táncegyüttes,

Rece-fice zenekar

Magyar tánc-tábor

Házigazda: Vajdaszentiványi zenekar

Afrika tánc-tábor

házigazda: Bongo Boys

Jelentkezési határidő: május 15. Info: Almássy téri Szabadidő Központ

Tel: 267-8709

Néprajzi és német nyelvi komplex tábor

Június 21 július 2., július 2- 13. Hajdúböszörmény. Javasolt korhatár.

13-17 év

részvételi díj:12,000; Ft Info: Földközi Ifjúsági Szabadidő Központ

Tel: 52/371-765

Tükörs népzenei és néptánc tábor

Június 22-30. Debrecen, Móricz Zsigmond utcai Sportkollégium

Autentikus népzene- és néptánc tanítás, kézműves foglalkozások

Részvételi díj: 5.500,- Ft (sátor), 7.100,- Ft (kőház) Tanítanak: Tükörs

és Téka Együttes, Sára Ferenc és Héglí Dusan. Vendég: a Palatkai

zenekar. Információ: Árendás Péter 215-6009

Súvadás kézműves tábor és folklórtalálkozó

Június 28- július 5. Arló

nemezelés, bőrfőzés, tűzzománc, korongozás, fafaragás, kosárfonás,

néptánc

Zenei házigazda: Gajdos zenekar. Énektanítás: Maczkó Mária.

Részvételi díj: 6.500,- Ft,400 Ft/ napi étkezés (igény szerint). Napi

belépő: 900 Ft, koncert belépő 350 Ft. Tíz éven aluli gyerekeknek

terítési kedvezmény

Info: Arló Népiskolai Egyesület 3663 Arló, Zombori út 3.Tel/fax:

48/444-190, 48/444-002, 48/444-156

Kézműves tábor

Június végén Fonó Budai-Zeneház Budapest XI. Sztregova u. 3. Info:

203-3868

Bilibánc népművészeti tábor és fesztivál

Július 1-7. Rábapatonna, Rábaszer u. 2. Info: Györe Gabriella,

Hartyándi Jenő

Mediawaye Alapítvány, Tel: 96/367-089

Néptánc és népzenei tábor

Július 2-13. Hajdúböszörmény

Részvételi díj:10.000 Ft. Info: Földközi Szabadidőközpont

Hajdúböszörmény, Vásár tér 3. Tel: 52/371-765

Országos kólórtábor

Július 3-6. Pécs, Janus Pannonius Tudományegyetem

Magyarországi és horvátországi horvátok néptáncai, népzeneje, dalai

és népviselete

Részvételi díj: kb. 4-5.000 Ft. Info: Baranya Kulturális Egyesület 7624

Pécs, Ifjúság útja 6. Tel/fax: 72/311-498

I.Kárpátaljai táncos, zenész, kézműves tábor

Július 5-14. Ukrajna, Kárpátalja, Tiszapéterfalva

Máramarosi magyar és román; szatmári; székli táncok, népzeneoktatás,

kosárfonás, népi díszítő festés

Oktatók: Bodó Bán János és Enikő, Széphalmi Zorán, Benedek

Krisztina, Teszár Miklós, Léránt Andrea

Jelentkezés és info: Teszár Miklós 1135 Budapest, Kisgömb u. 15.

Tel.:149-6503

Méta népzenei és néptánc tábor

Július 5-14. Kőveskál

Vonós és fúvós népi hangszerek oktatása kezdőknek és haladóknak,

esténként közös muzsikálás, tánc-ház

Info: Napraforgó Népiskola Dénes István 8284 Nemesgulács, József

Attila u. 73. Tel.: 60/394-219

Mohácsy Albert, Tel.: 292-6079

II. Magyarfenesi népzene és néptánc tábor gyerekeknek (Románia)

Július 7-14. Magyarfenes (Erdély)

Kalotaszegi és székli táncok tanítása Németh Ildikó (Kolozsvár) Tel: 00

40 /64/ 121388

Heltai Gáspár Alapítvány Tel: 00 40 /64/ 190096 Fax: 00 40/64/

190811

I. Mátrai dudásfesztivál és tábor

Július 8-13.Mátrafüred, a Nagykátai Önkormányzat Ifjúsági Tábor

Adatközlőktől tanulhatnak a haladók Kozák József és Dsupin Pál
segítségével. Várjuk a hangszerezéssel kezdőket és középhaladókat,
valamint a hangszerezéssel nem rendelkező érdeklődőket. Részvételi
díj kezdőknek és középhaladóknak kb. 1.000,- Ft naponta, a haladók-
nak ingyenes. Jelentkezési cím: Okos Tibor, 3226 Ostoros, Vincellér
út 4/b. Tel: 36/314-844, 36/324-808

Tánc-ház és népzenei tábor

Július 14-21. Nagyfödemes (Szlovákia)

Információ: Farkas József (Csemadok) Tel.: 00-42-7-321-147

Téka táborok

Nagykálló-Harangod

Gyermektábor Július 10 - 18

Ének, zene, tánc-tanítás, kézműves foglalkozások. Befizetési hat. idő:

május 30. Ára: 8.500 Ft (14 éves korig), 9.500; Ft (14 év felett).

Lehetőség van sátorok bérlésére korlátozott számban.

Felnőtt tábor Július 20 - 28.

Ének, zene, többféle tánc-tanítás, kézműves foglalkozások. Ára: 5.000

Ft + étkezési költség 14 éves korig,

6.000 Ft + étkezési költség felnőtteknek. Étkezés: reggeli, ebéd,

vacsora – a jelentkezési lapon és helyszínen –napi áron igényelhető.

Befizetési határidő: május 30.

Info, jelentkezés: Stock Gyula, II. Rákóczi Ferenc Művelődési

Központ

4320 Nagykálló, Bátor u. 1. Tel: 42/263-141

Millecentenárium nemzetközi népművészeti tábor

Július 14-21. Vésztó

Népdaltanítás: Budai Ilona, Táncoktató: Balla Antal. Kézműves

foglalkozások, fafaragás: Máté Ferenc /Erdély/

Hangszeroktatás: Széles András, Bükki Éva, Biriryi József és meghívott

oktatók.

Jelentkezési határidő: május 10. Irányár: 9.000 Ft

I. Mezőségi népzene és néptánc tábor gyerekeknek (Románia)

Július 14-21. Válaszút

Gyerektáncok, mezőségi moldvai táncok és népdalok, kézműves

foglalkozások

Oktatók: Tálás Ágnes, András Mihály, András Mihályné, Balázs

Bécsi Gyöngyi, Vincze Erelka, Petrács Kati moldvai mesemondó

Bogdánfalváról Ára: 5.000 Ft-nak megfelelő valuta

Info: Ötvös Györgyi, Belvárosi Ifjúsági Ház. Tel.:117-5928, Tel/fax:

266-9349

III. Kazincbarcikai népzenei tábor

Július 19-27

Kezdő és haladó zenetanítás: citera, vonós hangszerek, furulyajáték,

ének. Jelentkezési határidő: május 15. Részvételi díj: 9.200 Ft (kőház)

8.000 Ft (faház), 7.000 Ft (sátorhely) Helyszín: Kazincbarcika

– Billatáró

Információ: Egressy Béni Művelődési Központ és Könyvtár 3700

Kazincbarcika, Fő tér 5. Tel: 48/312-413, Bartha István Tel: 48/312-

384

Néptáncoktatás

Július 21-28. Martonvásár

Mezőföldi és korondi táncok tanítása. Táncitanítók: Tóth Ildikó és

Farkas Zoltán, Németh Ildikó és Szabó Szilárd

Részvételi díj:7000 Ft. Információ: Németh Ildikó, Salamon Ferencné

Szászorszép Táncegyüttes

Tel:11/379-032

II. székelyföldi népzene és néptánc tábor (Románia)

Július 21-28. Felsőőfalva

Sóvidéki és kutasföldi táncok, énekek tanítása, hangszeroktatás.

Tanárok: László Csaba, Lőrincz Hortenzia, Mátéfi Csaba, György

Károly, Redő Júlia, Berecz András, Bartha Ildikó, Úsztrüri,

Szászcsávási zenekar, Sófalvi zenekar, homoródabásfalvi és

szentesrébetei zenészek, Sinkó András

Jelentkezési határidő: május 31. Ára: 5.000 Ft-nak megfelelő valuta.

Info: Kolozsvár: Németh Ildikó Tel.: 00 40/64/ 1213-88, Heltai

Gáspár Alapítvány Tel.: 00 40 /64/ 19-00-96 Fax: 00 40/64/ 19-08-

11, Ötvös Györgyi Belvárosi Ifjúsági Ház Tel.:117-5928, Tel /Fax:

266-9349

Kézműves tábor

Július 23-31. Hajdúböszörmény

Korongozó, faragó, szövő, tűzzománc, gyöngyfüző és kosárfonó

program. Ajánlott korhatár: 10 évtől.

Részvételi díj: 8.900 Ft/fő. Info: Földközi Ifjúsági Szabadidő

Központ 4220, Hajdúböszörmény, Vásár tér 3.

Tel: 52/371-785

Nemzetközi tánc-ház- és zenésztábor, európai régiók kisebbségi

fesztiválja

Július 26-augusztus 4. Jászberény

Kalotaszegi román, bodrogközi, marossárpataki és moldvai táncok

tanítása. Tánc: Tóth Ildikó - Farkas Zoltán, Németh Ildikó - Szabó

Szilárd, Urbán Mária - Szűcs Gábor, Kuli Orsolya - Kocsán László.

Zene: Kalotaszegi mesterkurzus - Fodor Netti Sándor, Virágvölgyi

Márta, Halmos Béla, ének: Agócs Gergely és Juhász Erika. Részvételi

díj: 10 napra 7.500 Ft (magában foglalja a kétszeri étkezést, sátorhe-

lyet, strandbelépőt) napidíj: 800 Ft

Csángó Fesztivál: augusztus 2-4.

Információ: Szűcs Gábor 5100 Jászberény, Víz u. 1. Tel:57/411-294

V. Gyimesi tábor (Románia)

Július 27-augusztus 4. Gyimesközéplek

Gyimesi és felelsiki táncok énekek, zene tanítása. Részvételi díj: 5.600

Ft, 200 DEM (külföldieknek)

Információ: Makolm Acheson,105 Plimsoli Road, London XI 4 2ED,

England Tel.: 00-44-171-226-1843

Bodó-Bán János, 2051 Biatorbágy, Bajcsy-Zsilinszky u. 24. Te1.:

23/310-661

Szalay Zoltán, 4100 Miercurea-Ciuc, Bul. Timisoarei nr. 28/3, Tel.:

00-40-66-120-07

Keleti-Mecsek hagyományörző táborok

Július 28-augusztus 4.

Ára: sátorhely + étkezés: 7000,- Ft, házaknál + étkezés: 10000,- Ft.

Magyar és német tanítási nyelv

Néptánc tábor Magyaregregy

Bácskai, kalotaszegi táncok. Tanárok: Lukács Imre (Temerin), Tótszegi

András és Tékla (Méra), Kolompós együttes

Kézműves tábor Magyaregregy

Tanárok: helyi kézművesek

Gyermektábor

Dunántúli, moldvai táncok, játékok, kézműves foglalkozások. Oktató:

Palkovics Zoltán. Jelentkezési határidő: június 1. Info: Császár Levente

7333 Kárász, Fürdő u.15. Tel.: 72/390-574

VI. Kalotaszegi népzene és néptánc tábor (Románia)

Augusztus 4-11. Kalotaszentkirály

Kalotaszegi néptánc és hagyományos erdélyi hangszerezés zene oktatása,

énektanítás. Tanárok: Muszka György Muszka Ilona, György Károly,

Redő Júlia, László Csaba, Kallós Zoltán, Berecz András, Sinkó András

Meghívott vendégek: zenészek, táncosok, énekesek Kalotaszegről.

Jelentkezési határidő: május 31.

Ára: 5.000 Ft-nak megfelelő valuta. Info: Kolozsvár – Németh Ildikó

Tel.: 00 40 /64/ 12-13-88; Heltai Gáspár Alapítvány Tel.: 00 40/64/

19-00-96 Fax: 00 40 /64/ 19-08-11;

Ötvös Györgyi Belvárosi Ifjúsági Ház Tel.:117-9528, Tel / fax:

266-9349

Népzene és néptáncos szakmai alkotótábor

Augusztus 5-11. Lakitelek

Mezőségi dialektus táncai zenéje: Magyarpalatka, Magyarászóvát,

Mezőkeszi, Ördögüttes, Szék, Bonchida.

Tanárok: Vitz Balázs, Havasréti Pál, Porteleki Zoltán, Lánsy György,

Tárnoki Beatrix, Bakorriy Erika, Németh Levente. Hangszert, sátrat,

nomád körülményekhez kinek-kinek a legszükségesebbet mindenki

hozza magával. Részvételi díj: 6.000 Ft. Étkezési költség: 700 Ft/fő/

nap. Információ: Népiskola Alapítvány Leszák Sándorné

6065 Lakitelek, Felsőalpar 3. Tel:76/449-211, 76/342-182 Fax:

76/449-212

IV. Mezőségi népzene és néptánc tábor (Románia)

Augusztus 11-18. Válaszút

Magyar és román táncok Mezőségről. Táncoktatók: András Mihály,

András Mihályné, Balogh Ágnes, Nagy Zoltán József, György Károly,

Nagy Tímea. Hangszeroktatás: Harai László, Kostyák Levente,

Maneszes Márton, Sinkó András, Soós Árpád. Népdaltanítás: Kallós

Zoltán. Néprajzi előadások: Borbély Jolán, Halmos Béla, Novák

Ferenc, Pávai István és Timár Sándor. Meghívott vendégek: zenészek,

énekesek, táncosok. Minden este tánc-ház, Közreműködők: Tarisznyás

együttes + adatközlők. Ára: 5.000 Ft-nak megfelelő valuta.

Jelentkezési határidő: május 31.

Info: Ötvös Györgyi, Belvárosi Ifjúsági Ház Tel.:117-5928, Tel/fax:

266-9349

Csutorás népzenei és néptánc tábor, valamint alapfokú zenekar és

népdalkör vezetői művészeti oktatói tanfolyam

Augusztus 11-18.

Mérték utáni szabóság

Jelmezek, női, férfi és gyermek viseletek készítése
Beránné Rédai Ilona szabómester
Bp. VI., Nagymező utca 29. Telefon: 132-3419

A Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Tanácsa,

Heves Város Önkormányzata, Hevesi Népművészeti és Háziipari Szövetkezet meghirdeti a XIV. Országos Szóttespályázatot. A pályázat célja olyan alkotások életre hívása, amelyek őrzik a magyar népi szótteshagyományt, ugyanakkor mind művészi, mind funkcionális szempontból eleget tesznek korunk igényeinek.

1. Pályázni lehet a paraszti és takács szövés hagyományait idéző, mai használatra is alkalmas vászon- és gyapjúszóttésekkel.

2. Egy pályázó legfeljebb öt alkotással jelentkezhet. (A garnitúra - pl. abrosz szalvétákkal - egy darabnak minősül.) A pályázat elbírálásánál előnyben részesülnek a tárgyejegyettesek (pl. egy szoba vagy konyha textiljei).

3. A pályázat nyilvános, amelyen részt vehet minden népi iparművész és egyéni alkotó, saját tervezésű és kivitelezésű szóttessével, melyek pályázati vagy kereskedelmi zsűriken még nem szerepeltek.

4. A pályázat jelíges. A csomagokon tüntessék fel a „pályázat” megnevezését is. A munkához mellékelje a pályázó nevét, címét, a beküldött, sorszámozott munkák tételszerű felsorolását, leírását és méretét. A Bíráló Bizottság elé az alkotások jelígével kerülnek.

5. Beküldési határidő: július 1.

Személyes átvétel június utolsó hetében történik, munkanapokon 8-15 óráig.

Cím: Hevesi NHSZ. 3360 Heves, Kossuth u. 28. Tel.: 36/346-811; 346-838

Határidő után érkező pályamunkákat a Bíráló Bizottság nem vesz figyelembe. A pályázat eredményhirdetése 1996. augusztus 16-án lesz hevesen, a Városi Művelődési Központban, amelyre külön értesítést küldünk. A pályázat anyagából ugyanakkor kiállítás nyílik, amely 1996. szeptember 30-ig látogatható.

Díjazás: Nagydíj: 1 db 60.000,- Ft

I. díj: 2 db 40.000,- Ft

II. díj: 3 db 30.000,- Ft

III. díj: 4 db 20.000,- Ft valamint különdíjak.

Az elutasított pályamunkák az eredményhirdetés napján a szövetkezetben átvethetők, vagy kérésre - érték feltüntetés nélkül - postázzuk. A postán feladott tárgyakért felelősséget nem vállalunk. A pályázattal kapcsolatban felvilágosítást a Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Osztálya ad. (1011 Budapest, I. Szilágyi Dezső tér 6. Tel: 201-8734)

A Belvárosi Ifjúsági Ház programjai

(Budapest V. Molnár u. 9. Tel: 117-5928)

Néptáncanfolyamok

szerdán 18.30-21.30-ig szatmári táncok

csütörtökön 19.00-22.00-ig vajdaszentiványi táncok. Oktatók:

György Károly és Nagy Tímea

szombaton 15.00-17.00-ig „Legényes” tanfolyam (oktató:

György Károly)

Népi ének tanfolyam

csütörtökön 17.30-19-ig Fábíán Éva vezetésével

Kalamajka Táncház

minden szombaton 17.00-02.00-ig Küküllő- menti táncok; a 23 órától működő folk-kocsmánkban hetente változik a házigazda zenekar.

Gyenes Zsuzsa – Páky Viktória: Civil Rádió

A Civil Rádió 1995. szeptember 1-től sugároz rendszeresen szerdától szombatig, 10-től 22 óráig az URH 98 MHz-es frekvenciáján. Stúdiója a Corvin tér 8. szám alatt, a Magyar Művelődési Intézetben van, ahol a Néptáncosok Szakmai Háza is.

A Civil Rádió politikai pártoktól, állami szervezetektől független, közösségi rádió kíván lenni. (A Civil Rádiózáért Alapítvány működteti, és önkéntesek munkájára épül.) Érdeklődésének középpontjában a civil szféra információi, eseményei állnak. Célja bemutatni és felkarolni az alulról szerveződő helyi kezdeményezéseket, valamint tudósítani eseményekről, történésekről. Tudatosan vállalja azokat a témákat, zenei irányzatokat, amelyek a kereskedelmi rádiókból kimaradnak. Zenei világát a progresszív rock, jazz, blues, alternatív zene és népzene jellemzi.

Mivel hangtárunk még elég szegényes, eddig nem tudtunk nagy hangsúlyt fektetni a népzeneré, mint azt szeretnénk. Ezért gondoltunk arra, hogy Hozzátok fordulunk.

Szeretnénk, ha zenekarotok hangfelvételeit (megjelent és még meg nem jelent zenei anyagok) felajánlanátok a rádió hangtára számára (lehetőség szerint CD-t küldjétek a könnyebb kezelhetőség miatt, de szívesen vesszük a kazettát vagy hanganyagot is). Cserébe mi a következőket tudjuk nyújtani: ezeket a hanganyagokat a rádióban folyamatosan játszani fogjuk, és amennyiben népzenei műsor keretében hangzanak el, zenekarotok nevét is bemondjuk. Az együttesetekkel kapcsolatos információkat – ha elküldtek hozzánk – közzéteszük, és fontosabb eseményeitekről is tudósítunk. Egy-egy alkalommal meghívunk benneteket, hogy hosszabb beszélgetés keretében bemutatkozhassatok.

Ha ajánlatunk megnyerte tetszésüket, keressetek minket az alábbi címen vagy telefonszámon:

1011 Budapest, Corvin tér 8. (Magyar Művelődési Intézet) Telefon: 201-1417, vagy 201-3766/31

Gyenes Zsuzsa, Páky Viktória A Civil Rádió szerkesztői

Világfalu fesztivál - Budapest Tabán, 1996. június 20-23.

Honfoglalás 1100 éves évfordulója tiszteletére rendezett nemzetközi rendezvény határon és tengeren túli magyar, valamint hazai hagyományörző és amatőr néptáncgyűttesek részvételével; népzenei fesztivál a hazai és környező országok legkiválóbb népzenei együtteseivel, rokon népek zenéjét játszó fellépőkkel.

Június 20.

14.00-22.00 Nyitó táncház – az összes fellépő részvételével.

Lakodalmas ház

Június 21.

14.00-22.00 Sárközi lakodalom és az ehhez kötődő népszokások, néptáncok felidézése a Bogviszlói és az Érsekcsanádi Népi Együttes előadásában.

Határon túli magyar néptáncgyűttesek és hazai hagyományörző és amatőr együttesek világtalálkozója

Június 22.

14.00-16.00 Kalocsa Népi Együttes, Bagi Népi Együttes, Szanyi Hagományörzők, Bogviszlói Népi Együttes, Sátoraljaújhelyi Zemplén Együttes, Érsekcsanádi Népi Együttes, Domaházi Népi Együttes, Jászberényi Néptáncgyűttes, Szarvasi Néptáncgyűttes, Szekszárdi Néptáncgyűttes, százhalmobattai Forrás Együttes

16.00-22.00 Hargita Állami Székely Népi Együttes, Háromszék Állami Népi Együttes (Románia), Tündérvárosi Táncgyűttes (Uruguay), Regős Együttes (Németország), Clevelandi Cserkész Regős Csoport (USA), Kodály Zoltán Egyesület Táncscsoportja (Topolya), Petőfi Sándor Egyesület Táncscsoportja (Újvidék), Zrínyi Művészegyüttes (Brazília), Mladé Srdica (Szlovákia)

22.00-tól Gála

III. Nemzetközi népzenei fesztivál

Június 23.

14.00-22.00 Vujicsics együttes, Baka Beyond, Muzsikás együttes, Gyimesi együttes, Széki együttes, 23 tagú Citerazeneke, 20 tagú Dudazeneke, Tradicionális Török Népzenei táncos együttes
22.00-tól Világfalu Fesztivál záróbálja

Kecskeméti aprója

A Szórákaténusz Játékmúzeum Műhelye a Soros Alapítvány támogatásával Szakmai napokat rendez

1996. április 13-14-ig: Információ: 761481-469

Játékkészítés és kézművesség címmel elkészült egy 110 perces videokazettánk, a Soros Alapítvány támogatásával.

Másik kazetta ajánlatunk: Nemzetközi nemezzjáték kiállítás 1995. Ára 1800,- Ft. Megrendelhető a Szórákaténuszban.

Kecskeméti rendezvények a millicentenárium jegyében

1996. március 15-től: Bozsó Gyűjtemény

Évszázados hagyományok a művészetben című állandó, és Nemzeti jelképeink című időszaki kiállítás. A Kecskeméten élő festőművész, Bozsó János magángyűjteményének újjárendezett állandó kiállítása a Klapka-házban.

Információ: Bozsó Gyűjtemény, Lóránd Klára gyűjteményvezető, Kecskemét, Klapka u. 34. Tel: 76/324-625

1996. március 17. Szórákaténusz Játékműhely és Múzeum: „Magyarországi játékkultúra”. (A 15 éves Szórákaténusz új, állandó kiállítása. Fő gerincét a magyarországi játékhagyományok ábrázolása, megjelenítése adja. 2001. szeptember 15-ig látható.)

„Noé bárkáján” – Szórákaténusz Játékmúzeum. (Válogatás a 11. Kecskeméti Nemzetközi Nemezzkészítő Pályázatra beérkezett anyagokból). Időszaki kiállítás, 1996. december 31-ig tart nyitva.

Info: Szórákaténusz Játékmúzeum, Váczai Mária közműv. ea., Kecskemét, Gáspár A. u. 11. Tel: 76/481-469

A Magyar Népi Iparművészet Múzeuma április-májusi programjai

(Kecskemét, Serfőző u. 19. Tel / fax: 76/327-203)

Állandó kiállítások:

Napjaink tárgyformáló népművészete

Kiállítás Zóna Dezső kalotaszegi gyűjteményéből

Időszaki kiállítások:

Fehér Jánosné népi viseletkészítő kiállítása

A múzeumban működő szakkörök bemutatkozása

Országos népzenei találkozók

szeptember 6-7-8.

Ha mindenáron tekerőzni akar...

...legalább jó hangszereken! Nagy Balázs tekerőlant készítő hurdygurdy maker. 1121 Budapest, Zugligeti út 3. T.: 262-7800, 803. fiók

Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Osztálya

Mezőkövesd Város Önkormányzata, Közösségi Ház Mezőkövesd meghirdetik a XXI. Országos Kis Jankó Bori hímezspályázatot. A pályázat célja, a magyar népi hímezsek és viseletek hagyományainak megőrzése és továbbfejlesztése, a régebbi, kevésbé ismert stílusok felkutatása és feldolgozása, továbbá olyan népi iparművészeti hímezsek készítése, amelyek mind művészeti, mind használati érték szempontjából megfelelnek a mai kor követelményeinek. A pályázaton bárki részt vehet. Csak olyan önállóan tervezett alkotásokat lehet beküldeni, amelyek országos pályázaton, kiállításon a Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Osztálya Bíráló Bizottsága előtt nem szerepeltek és kereskedelmi forgalomba még nem kerültek. Pályázni csak új alkotásokkal, maximum öt önálló darabbal lehet. Pályamunkák beküldési határideje: 1996. május 31. A pályázati tárgyakat a közösségi Ház (3400 Mezőkövesd, Szent László tér 24.) címére kell eljuttatni. A pályázat eredményhirdetésére és a kiállítás megnyitására 1996. június 29-én 11.00 órakor kerül sor a mezőkövesdi Közösségi Házban. A kiállítás 1996. június 29-től szeptember 30-ig tekinthető meg.

Pályázati kategóriák: I. Öltözködés - A különböző tájegységek viseletei és a rajtuk szereplő hímezsek felhasználásával készült öltözékek.

II. Lakástextiliák - A népi hímezshagyományokat feldolgozó lakástextiliák, együttesek.

Pályadíjak: Kis Jankó Bori díj: 50.000,- Ft; I. díj: 40.000,- Ft; II. díj: 30.000,- Ft; III. díj: 20.000,- Ft

További felvilágosítással szolgál a Közösségi Ház (cím: 3400 Mezőkövesd, Szent László tér 24. Tel: 49/411-873) vagy a Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Osztálya (cím: 1011 Budapest, Szilágyi Dezső tér 6. Tel: 201-8734).

Martin György emlékműsor

Helyszín: Budapesti Művelődési Központ XI. Etele út 55.

Időpont: április 26. 18 óra

Rendezők: MTA Zenetudományi Intézet, BMK, Bartók Kulturális Táncgyesület.

Kérjük mindazokat, akik egy-egy műsorszámmal szeretnének tisztelegni Martin György emlékének, írásban jelentkezzenek a fenti címen! (BMK)

Minden kedves érdeklődőt szeretettel várunk!

Budapest Főváros Bartók Táncgyűttes

Tel.: Helbich Anna, 203-4646/255, Nagy Zoltán József, 112-2085

V. Országos Textilkonferencia, Békéscsaba

Március 8-10. között rendezte meg a Békés Megyei Művelődési Központ – hímezők, szövők és csipkekészítők számára – a hagyományosan kétvétenként meghirdetett textilkonferenciát és pályázatot.

A rendezvény megszületése óta helyet adott a mozgalom új törekvéseinek, melyek mindig egy-egy műfaj megújulásához vezettek. Így volt már többek között zászoló, egyházi textil, festékes szőnyeg pályázat a korábbi években.

E törekvések jegyében idén torontáli szőnyeg pályázatra került sor. Ez az áruterhelés miatt hosszú évek alatt nálunk elslányult, devalválódott kultúra megérdemli, hogy ügyes kezek munkájával – visszanyúlva az eredeti, múzeumi anyaghoz – újra a megérdemelt helyére kerüljön. Az országos szövő továbbképzésnek ez a téma évek óta kiemelt része volt. Ennek köszönhető, hogy a pályázatra sok kitűnő szövőgy érkezett, a zsűri hét díjat oszthatott ki.

A Textilkonferencia rangját emelte, hogy Békés megye e programmal indította millicentenáris ünnepségsorozatát.

A kiállításához a konferencián előadások kapcsolódtak. Dr. Bánszky Mária és Lakner Mónika etnográfusok a torontáli szőttek történelmi hagyományairól tartottak előadást, az újvidéki múzeum és a Néprajzi Múzeum anyagát elemezték, dián is bemutatva a régi szőnyegeket.

Végezetül Bakay Erzsébet foglalta össze a torontáli szőttes hagyományok megújulására, újrafogalmazására tett kísérleteket.

A vászonszőttes pályázatra is sok, kiemelkedően magas színvonalú alkotás érkezett, szép és technikailag is változatos megoldásokkal.

A zsűri egy közösségi díjat adott ki – a Hevesi Háziipari Szövetkezet alkotócsoportjának, töretlenül magas színvonalú munkájáért – és kilenc egyéni alkotót részesített díjazásban.

A hímezés területén most először kizárólag a magyarországi nemzetiségiek kultúrája volt a pályázat tárgya. A beküldött textiliák közül a leggazdagabbak a baranyai sokác alkotások voltak. Emellett változatos és gazdag anyaggal jelentkeztek a Békés megyei alkotóközösségek, főleg szlovák szűcs- és ködmön hímezsekkel. Horvát és német mintákkal főleg egyéni alkotók pályáztak sikerrel, s a román nemzetiségi hímezésekből is kaphatott ízelítőt a látogató. A zsűri négy szakkört és öt egyéni alkotót díjazott.

E témához a konferencia egész délutánt és estét betöltő előadásorozattal kapcsolódott. Dr. Andrásfalvy Bertalan etnográfus, a Kárpát-medence népi kultúráinak egymás mellett éléséről és hatásairól beszélt. Majd a hazánkban élő szlovákok, németek, délszlávok és románok kultúrájának sajátosságairól és ezen belül hímező és szőttes hagyományairól hangzottak el színvonalas, diákepekkel kísért előadások, melyeket Dr. Gyivicsán Anna és Dr. Imre Mária, Lakner Mónika, Dr. Begovác Rózsa, Dr. Szathmári Ibolya, Nagyné Martyin Emília etnográfusok, valamint Dr. Illés Károlyné és Nagyné Bakondi Erzsébet népi iparművészek tartottak.

A szervezők gondoltak arra is, hogy a konferencia közönsége a környék látnivalóival is megismerkedhessen. A Vésztő-Mágori emlékhelyen a Csabai Színi Stúdió várta a résztvevőket, a külön az erre az alkalomra betanult „István, a király” előadással, mely óriási hatású volt. A programot gyulai városnézés és a Millicentenárium Békés megyei ünnepségsorozatának Jókai Színházbeli megnyitója tette még színesebbé.

A szervezők – Pál Miklósné és a Békés megyei Népművészeti Egyesület hímező-, szövő asszonyai – ismét megbizonyították, hogy kiváló gazdái a rendezvénynek. A több mint kétszáz résztvevő gördülékeny ellátása, mozgatása önmagában is nagy teljesítmény volt, de az „apró” figyelmességek, a szeretet és gondoskodás, mellyel a vendégeket várták és melyben három napon keresztül részesítették, mindenkinek – előadónak és kollégának egyaránt – hosszú időre további energiákat adtak az elkövetkezendő hétköznapokra. BAK

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium érintett szakmai, állami és társadalmi szervezetek támogatásával pályázatot hirdet. Célja, hogy elismerje és ösztönözze a fiatalok népművészet területén végzett alkotóművészeti tevékenységét, a magyar és nemzetiségi hagyományok ápolását és továbbfejlesztését. Pályázhatnak egyéni alkotók és közösségek az alábbi ágakban:

1. Előadóművészet (15-35 éves korig)
2. Tárgyi alkotóművészet (15-35 éves korig)

Követelmények: A pályázóknak dolgozatot kell írnia választott művészeti tevékenységéről (annak tartalmáról, indítatásáról, szemléletmódjáról, eddig végzett munkájáról, eredményeiről, mestereiről, gyűjtőmunkájáról, tevékenységének környezetéről, kihatásairól, terveiről stb.) A tárgyi alkotóművészet kategóriában a pályázó dolgozatában ismeresse a beküldött munka technikai megoldását, rajzát, fotóval is illusztrálja a legfontosabb részeket. A dolgozat benyújtása kötelező! Azt a pályázati anyagokkal együtt kell két példányban beküldeni a Magyar Művelődési Intézet címére. Értékelés után a dolgozatok a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárába kerülnek.

1. Előadóművészet

-Hangszeres népzene, népdal

A pályázóknak max. 10 percnyi műsoranyagot kell bemutatnia legalább két dialektus területéről a felsoroltak közül. (1. Dunántúl, 2. Felföld, 3. Alföld, 4. Erdély, 5. Moldva). Lehetőség szerint a népzene archaikus rétegeiből különböző karakterű dallamokat szólaltasson meg. Az énekes hangszerkísérettel is pályázhat, de legalább egy műsorszámot egyedül adjon elő. Hagyományörző és nemzetiségi előadó saját anyagával pályázhat.

-Néptánc

A néptánc pályázónak (egyének és párok) ismernie kell legalább két táncdialektus területéről (1. nyugati, 2. tiszai, 3. erdélyi) kiválasztott két tánc típust. Ezek ismeretét, a hiteles formakincs és a népi táncalkotás törvényszerűségeinek felhasználásával kell 2-2 perces rögtönzés folyamán bemutatni.

-Népmese

A pályázó tudjon hagyományos stílusban előadni legalább 10 mesét, melyből a zsűri által kiválasztottakat kell elmondani. Az előadóművészeti kategóriákban indulók a repertoárjegyzéket a jelentkezéssel együtt küldjék el.

2. Tárgyi alkotóművészet

A felsorolt szakáganként maximum 5 egyedi tárgyat (még nem sokszorosított tárgyat), vagy legalább 3 tárgycsoportot kell beküldeni. Az alkotó önálló tervekkel, illetve eredeti tárgyak újrafogalmazásával pályázzon.

Értékelés

Az előadóművészek bemutatkozására, valamint a pályaművek zsűrizésére 1996. júniusában kerül sor. A zsűrizést követő értékeléséről a pályázó értesítést kap. A Népművészet Ifjú Mestere cím odaítéléséről, a kiadható címek számáról a meghirdető szervek döntenek, a felkért bíráló bizottság javaslata alapján. A címek és a díjak kiosztására augusztus 20-á alkalmából kerül sor. A pályamunkákat és dolgozatokat 1996. június 1-ig kell beküldeni: Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Osztálya 1011 Budapest Corvin tér 8. Tel: 201-4492, 201-5164

Szól a rádió a kocsiban, megörülök az éppen kezdődő Méta számnak: „Én Istenem, adjál esőt...”, de az esőig Bea már nem jut el, hanem egy bársonyos férfi hang imígyen folytatja: „Kaiser Brazil kávé!” Miután ez a kedves reklám hetekig futott, sikerült kinyomozni a hirdetőt, egy gyöngyösi vállalkozó személyében. Az illető úr szerényen kikérte magának – „ezt a CD-t én megvettem, azt csinálom vele, amit akarok!”. Persze nem vittük perre a dolgot, kinek van erre ideje, meg pénze?

E jelentéktelen eseményről komolyra fordítva a szót: egyre több hazai és külföldi vállalkozással – kiadókkal, filmesekkel, fesztivál szervezőkkel, turné közvetítőkkel – kerülünk kapcsolatba. Adatközlők és revival előadók kazettáit és CD-it jelentetik meg, filmeket forgatnak, fesztiválok hoznak létre, utazásokat szerveznek, aminek örülnünk kell. Végre üzletet látnak bennünk! Nekünk már „csak” a zenével és a táncsal kell foglalkoznunk, talán a fáradtság és költséges gyűjtőutakból is profitálhatunk valamit. Végre értékén adhatjuk el munkánkat, anélkül, hogy mindenféle „ügyek” intésébe bonyolódnánk. Tisztelet illeti azokat a partnereket, akik valóban segítenek, lehetőséget teremtenek számunkra és emellett a tisztességesen elvégzett munkájukkal pénzt is akarnak keresni. Sajnos azonban jócskán akad példa az ellenkezőjére. Megtörténik, hogy a „körülmények...” „nem jött össze...” stb. jellegre hivatkozva, de gyakran előre megfontolt szándékkal becsapnak, kihasználják, megalkadó helyzetbe hoznak. Ha pedig szóvá teszi az ember, hamar kész a válasz: „Hidd el, ezen én egy vasat sem keresek, különben is örülök, hogy nem más hívtam!” Nem szeretünk dicsekedni vele, pedig – valljuk be, sokunkkal előfordul, hogy nem fizetnek ki rendesen, hogy a beígért teljes ellátás helyett padlón kell aludni és tarisznyából enni, hogy életveszélyes csotrogányon kell utazni.

Nem ritkák a kalózkiváltványok, az önkényesen összevagdalt, vagy a szereplők hozzájárulása nélkül forgalmazott felvételek, műrészek engedély nélküli felhasználása. Látszólag missziót teljesítő kontárok különös előszeretettel használják ki az adatközlőket, akik még tapasztalatlanabban jögi ügyekben.

Nem szeretnék általános bizalmatlanságot szítani, de egyszer már nyíltan szóba kell hozni, hogy nem árt az óvatosság. Világjelenség a folklór előretörése, ezért számíthatunk a köklerek, nyereszkesedők és tőkeerős dilettánsok felbukkanására is. Természetesen mindenki maga dönti el, hogyan védi meg saját jogait, de közös erővel talán nagyobb az esély. Ezért a Folk Műhelyben elhatároztuk, hogy megbízunk egy jogászt a szerződésminták kialakítására és külső szerződésajánlatok értékelésére.

A Vasmalom együttes 15 éves

A Vasmalom együttes 1981 végén alakult, első nyilvános koncertjét az év karácsonyán Budapesten a Molnár utcában, a Belvárosi Ifjúsági Házban adta. A zenekar alapítója Reöthy Gábor, aki 1974-78 között szólolistaként megzenésített verseket énekelt, 78-tól a C.S.Ö. (későbbi Makám) együttesben, 79-ben rövid ideig a Mákvirágban, majd ezután az Unikum utolsó formációjában játszott. Az induló felállás a következő volt: Reöthy Gábor mandolincsellő, cserépdob, ének, Dóczy András hegedű, ének, Balázs János nagybőgő (ex Gépfolklór), Szilágyi Attila gitár, ének (ex C.S.Ö.) és a tehetséges fiatal középiskolás, Papp Takács Andrea oboa, furulya.

A zenekar kezdetben megzenésített verseket, népdalfeldolgozásokat és hangszeres kompozíciókat játszott, jórészt Reöthy Gábor szerzeményeit. A hangzásra ekkor az aszimmetrikus ritmusok, energikus, kemény alap, diszszonáns hangszer és énekszólamok, általában az erős balkáni behatások voltak jellemzők. A kezdeti időszak meghatározó felállása mégis inkább a megalakulás után néhány hónappal kialakult formáció volt. Reöthy Gábor, Dóczy András, Szilágyi Attila mellé Dévényi Ádám (gitár, kaval, ének, versek) és Soós Balázs (nagybőgő, ének) érkezett. A Dévényi Ádám szövegeivel már-már underground folktot játszó zenekar az akkori szokásos fórumokon, népzenei és rock bulikon, illetve a Szófia utcában lévő pinceszobában lépett fel és természetesen nem jutott önálló hangfelvétel lehetőséghez. Ebben az időszakban eleget tett néhány külföldi meghívásnak is, így eljutott Ausztriába, Olaszországba, és az akkori Nyugat-Németországba.

1985-ben egy kalandos dániai utazás után – amelyet némileg kibővített létszámmal tett a zenekar – Reöthy Gábor hosszabb külföldi tartózkodása természetes pihenőt iktat a zenekar életébe, amely olyan „jól” sikerül, hogy 87 elején majdnem teljesen új tagokkal kell folytatni a munkát. Ekkor alakul ki – rövid átmeneti jövés-menés után – a zenekar hangzását 93-ig meghatározó felállás: Reöthy Gábor, Dóczy András és Soós Balázs mellé belép a zenekarba Molnár Éva (ének, brácsa), Tobak Ferenc (duda, furulya) és alkalmanként, vendégzenészként a régi barát, Balogh Kálmán (cimbalom). A tagsere talán nem is véletlen, mert ettől kezdve koncepció módosítás tapasztalható a zenekarnál. A balkáni behatást háttérbe szorítja a magyar nyelvtérrelről származó dallamvilág és hangszerelés. A hangzásra ekkor a kísérletező kedv mellett a feldolgozásban is hitelességre törekvő megközelítés a jellemző.

1989-ben Soós Balázs rövid időre Nemessányi László váltja fel. Ekkor születik – Vasmalom I. címmel – a zenekar első, hivatalosan kiadott önálló lemeze, amelynek érdekessége, hogy az első független – azaz nem Hungaroton, hanem magán – kiadású folklzenei lemez Magyarországon. A zenekar ezzel nem csak a kiadás formáját, de a hangzást tekintve is újat hoz a népzenei palettára. Az itt megjelenő stílusjegyek némelyike azóta is időről-időre felbukkan más folklzenei zenekarok, előadók repertoárjában. 1990-ben Nemessányi Lászlót újra csak rövid időre Horváth Péter, – úgy látszik nagy a bőgős fluktuáció – majd öt 91-ben a máig is tag Csuhaj Barna Tibor váltja föl. 1992-ben Tobak Ferenc családjával hosszabb időre Amerikába utazik, ekkor kerül a zenekarba Szokolay Dongó Balázs, aki nemcsak dudán, furulyákon és szaxofonon játszik virtuóz módon, de kiváló dorombénekes is. Tanúskodik erről a 93 elején elkészült Vasmalom II. című lemez. Ekkorra Balogh Kálmán már állandó vendégzenész a csapatban és talán ennek is köszönhető, hogy az első lemezre jellemző vokális hangzást kissé háttérbe szorítja az improvizatív, hangszeres virtuozitás.

1994 a fíradtság és családottság éve. A fíradtság utazások, két fontosnak ígérkező de lemondott turné, magánéleti változások együttesen oдавették, hogy a zenekar tagjai meghatározatlan idejű pihenőben egyeztek meg. Ezt úgy is lehetne fogalmazni: az együttes feloszlott. A hullámvölgy szerencsére csak néhány hónapig tartott, 95 elején Reöthy Gábor, Szokolay Balázs, Csuhaj Barna Tibor, Molnár Éva, illetve Balogh Kálmán mellé Nyíri László (hegedű), az év folyamán Papp Ágnes (ének) csatlakozik és a zenekar megújulva, minden eddiginél sikeresebb koncertek sorozatát mondhatja magáénak.

Ezek után újra szóba jöhet a zenekar harmadik lemezeinek tervezett felvétele, mely 1995-ről 96 márciusára – lapzártánk utánra – csúszik, így arról keveset tudunk mondani. Annyi azonban valószínű, hogy az előző években megkezdett improvizatív, néhol dzsesszbe hajló hangszeres irány folytatódik. A 95-ös koncert programban szereplő Bartók feldolgozások is felvetésre kerülnek. A lemez valószínűleg ez év május elején lesz kapható.

A zenekar szinte megalakulása óta külföldi meghívásoknak tesz eleget, igazi rendszerességgel 1988 óta járja Európát és nagyon sokat tesz azért, hogy a magyar népzene és egészében véve a magyar kultúrát népszerűsítse. Koncertjei mellett számos iskolai bemutatót és ismeretterjesztő előadást szerez újabb és újabb híveket a magyar és kelet-európai népzenenek. Emellett részt vett olyan fesztiválokon, mint például a Dranouter (Belgium), WOMAD (Anglia), Tilburg (Hollandia), Segovia (Spanyolország), Skagen (Dánia), Shetland Fesztivál (Skócia), Donaufest (Ausztria) stb. A zenekar Európa olyan rádióállomások műsorán szerepelt, mint a Belga Rádió, a Dán Állami Rádió, a BBC Radio Two (elő adás).

Jól emléksünk néhányan arra az időszakra, mikor úgy 15-20 évvel ezelőtt az akkori Hungaroton vezérkara görcsös igyekezettel, de meggyőző magabiztossággal világsztárt akart minden áron faragni néhány magyar könnyűzenei előadóból. A vállalkozás kétségelentül jelentős anyagi hasznot hozott néhány zenésznek is, de a világsztárról olyan messze voltak, mint Makovec Jeruzsálemről. Épeszű emberek pedig már jó időben felhívták a figyelmet arra, hogy átútoz nemzeti sikert ebben a műfajban csak olyan produkció érhet el, amely egyértelműen magyar, illetve kelet-európai identitását és nem valami atlanti butulás olcsó utánzata. Ezen felül a kor hangzási igényeinek és magas szintű technikai elvárásainak is megfelel, valamint – nem utolsósorban – valamelyik multinacionális kiadó áll a háta mögött. Az előre nem sejthető kelet-európai változásokat még nem belekombinálva is kinyitható volt, hogy egy ilyen áttörés esélyese a népzenei mozgalomban keresendők. Ismerve kivételes képességét, jó érelemben vett megszállottságát, más kultúrák, műfajok értékeit iránt mutatott nyitottságát és érzékenységet, megaccolható volt, hogy Sebestyén Márta köztük van. Elsőként neki sikerült a sikere révén akarva-akaratlanul egy jelenleg még nem átlátható hatásmechanizmust indított el. A magyar zenére irányult a világ figyelmé, s hogy csak egy pillanatra-é, vagy hosszabb időre, az már rajtunk is múlik.

Márta biztosan nem sorol majd a hivatalos fellendekők közé, így élve az üzenet lehetőségével, hadd írjam le: Kedves Márta! Baromira bátor és nagyszerű nő vagy. Minden elismerem a teódi: a zengő torkodról, a méltóságodért, az igényességéért, a kitartásodért, de leginkább azért, mert semmilyen technikai mesterkedés nem bírja elnyomni énekeidből az Érzést (tudod, a Feelinget), ami szerintem a legfontosabb. Énekeltesd írni valy görögül, a világtérképhez szírt gomostűt közül úgyis az izzik fel, amelyek ide, a Kárpát-medencébe van beletűzve. Tiszta szívemből örülök a sikereidnek. Légy egészséges és nagyra nőjenek a fiaid!

Ezen iránt az lett volna az eredeti célja, hogy ismerettesek két CD-t.

Az egyik a Deep Forest Boheme c. anyaga, melynek számos magyar vonatkozása van, a másik a Kismet c. album, amely Sebestyén Márta legutóbbi megjelent felvételeit tartalmazza. Mielőtt lemerülnek a művészt sötét vízébe, hogy tegyék egy rövid kitérőt. Bármilyen, számára hírértékű információt a néptánc- és népzenei mozgalom az Internetet zavarba ejtő gyorsasággal közvetít, csak egy baj van, amit egy példával szeretnék megvilágítani. Ha én mondjuk egy bangkói fesztiválon megfogom egy eszkimó lány kezét, majd felülök a repülőre, a feleségem már úgy fogad Ferihegyen, hogy: „mért nem maradtál a brazil szeretőddel?” Szóval, a hírek gyorsan szárnyalnak, csak közben a rosszindulatú pletykálkodók által egy kis apró gellert kapnak és némi világon mennek keresztül. Ez sajnos a médiák által terjesztett hírekkel is gyakran megtörténik. Ezért fontosnak tartok tisztázni a Deep Forest lemezzel kapcsolatos néhány félreértést.

1. Az album a szerzői és előadói jog szempontjából abszolút korrekten rendezett. A TV2 1996. március 6-án sugárzott Háló c. műsorában az öcsödi Rostás Károly örökösének arról a szándékáról értesíthettünk, hogy pert indítanak a belga kiadó ellen, amely 1993-ban a Rom sam amel antológiáján (fmd 194) édesapjuk Esik az eső c. dalát is megjelentette. Ezt a felvételt használta fel a Deep Forest egyik slágerében, a Freedom Cryban (magyarul: rabénesk, börtöndal). Az örökösök az óriási kasszasikerről tudomást szerezve jogosnak éreznék, ha valamilyen részeseidést kapnának. Plebejus érzületem hajtott, hogy utánajárjak a dolognak, s a tények a következők: A nemzetközi jog követelményei szerint a Deep Forest megkérte és meg is kapta az eredeti hangfelvételek tulajdonosainak és kiadóinak az engedélyt, a felhasználásért járó jogdíjakat kifizették. A lemez kísérőfüzetében – tévedésből egy kivétellel – minden zenei idézet forrását és előadóit precízen feltüntetik. A Huttyánnal (Rostás Károly) készített hangfelvétel tulajdonosa és kiadója Claude Flagel belga népzene kutató. Ő a gyűjtés alkalmával tanúkkal bizonyíthatóan megállapodott a felvételt és annak későbbi felhasználását illetően egy összegben, amit ki is fizetett az adatközlőnek. Mint ahogy az népzenei gyűjtéseknél, főleg a 70-es évek elején az lenni szokott, nem kötöttek írásbeli megállapodást. Ezek után 20 évvel jelent meg az említett dal a Fonti Musicali etnozenei sorozatában. A Deep Forest már Claude Flageltől vásárolta meg több más dallal együtt a felhasználás jogát. Így bármennyire igazságtalannak tűnik is, az örökösök feltehetően hibába pereskednek, apjuk hangjáért ez esetben külön honorárium nem illeti meg őket. Itt kell megemlítenem, hogy a cigány kultúra iránt érzett ószinte nagyrabecsülése jeléül a Deep Forest egy komoly összeg (3.000 USA dollár) utalt át a Martin György Alapítvány bankszámlájára, cigány folklor gyűjtések támogatására.

2. Valóban szerepel Berecz András hangja is a lemezen, a Gathering c. számban. Ennél az a sajnálatos dolog történt, hogy az idézett hangminta forrásaként a kísérőfüzetben nem az általa előadott Ő Szent István c. (fmd 115/16 sz. felv.) dalt tüntetik fel, hanem más. Ez a félreértés tisztázódott.

3. A szintén Claude Flagel által publikált Musiques de Transylvania c. (fmd 115) lemez előadóit sem érte semmilyen jogszerelem.

4. A Grammy díjat a Deep Forest Boheme c. albuma kapta a világzene (world music) kategóriában és nem Sebestyén Márta, mint ahogy azt félreérthetően több híradás is terjesztette. Persze ez nem von le semmit Márta teljesítményének értékéből.

5. A szamplerés (sample = digitális hangminta, mely computerrel bárhol modulálható) nem egy kultúrák kifosztására szolgáló csodafegyver, hanem egy olyan eljárás, mely lehetőséget biztosít az alkotónak zenei gondolatait árnyaltabb kifejezésére. Ezt csak azért jegyzem meg, mert egyes szélsőséges vélemények szerint ez a technika veszélyezteteti az archaikus zenei emlékekkel rendelkező népek saját kultúrájuk feletti gyakorolt birtoklási jogát. Tehát a fejlettebb technikával rendelkező népek kisajátíthatják egy másik nemzet kincsét. Ez sajnos, mióta világ a világ, így van. Ezért a nemzetközi jogvédelem próbál lépést tartani a változásokkal, de a gyakorlatban felmerülő újabb és újabb problémákat nem tudja igazán megoldani. Így szinte az összes világzenei megnyilvánulás, ami szamplerezett motívumokat tartalmaz, – a Deep Forest-é is – jogilag támadhatatlan.

Ha eddigi szócsépléssel untattam volna bárkit is, akkor az mostantól kezdhet esetleg figyelni. Elmondánám, hogy mik a személyes benyomásaim a két lemezzel kapcsolatban.

A Deep Forest-et alkotó két, Franciaországban élő fiú, Eric Mouquet és Michel Sanchez kétségkívül meg van áldva tehetséggel. Valamint azzal a művészi érzékenységgel, amivel pontosan ki tudják szűrni, hogy mi rejt és hordoz magában átlagon felüli értéket. Jól ismerik a világban megjelenő etnozenei kiadványokat és ez már önmagában rokonszenves nekem, még akkor is, ha ez ma már egyfajta Peter Gabriel, Sting, Paul Simon és más nagyok által képviselt trend a könnyűzenei műfajban.

Nagyon jól megéreztek, hogy ezzel a kelet-európai gyökerű dallamvilággal, és a még keletibbi zenei kultúrák kicsit misztikus hatásaival, s mindkettő mögöttes, homályos jelentéstartalmaival a könnyűzenei piacon hiányt ölthetnek be. A felismerés önmagában kevés lett volna, ha nem párosulna mellé igen magas szintű hangszerelés, jó ízlés és arányérzés, a korszerű elektronikus lehetőségek maximális ismerete és költői ihletettség. A szövegeket nyilván nem érti a hallgató a világ legtöbb részén, de ez nem baj, mert az előadó artikulációja, érzelmi töltése, vagy akár csak a pusztán dallam, a cím megválasztásával és a zenei szövet megkomponálásával együtt új jelentést és tartalmat ad a daloknak.

Ismerve Huttyán eredeti előadásában az Esik az esőt, én nem tudok szabadulni annak megrázó, szívszorító hatásától. Az öregből elementárisan tör fel a keserűség, amit ráadásul személyesen megtapasztalt börtönlélménye még hitelesebbé tesz. Az sem számít, hogy kedrekte ivott hangon, szétrohant ziháló tüdőből szakad ki nyomorúsága. Megrendítő. Hozzá képest a Deep Forest feldolgozása – még ha az ő hangját is idézi – egy edeskes szószal nyakonöntött kommersz, majális körhíntazene. De iszonyúan profi. És az egész lemez lenyűgözően profi.

Az erdélyi dallamoknál szándékosan kerültek a jellegzetes vonós hangzást és harmonizálást, mégis megmarad a dalok sajátos hangulata, még akkor is, amikor csak dallamfoszlányokat idéznek összefüggéstelenül. Nagy érdemük, hogy kialakítottak egy rafinált, saját, csak rájuk jellemző hangzásképet. Szinte észrevétel nélkül zsonganak hol a háttérben, hol jobban hallhatóan a Deep Forest-eszencia összetevői: apró, finom csilingelések, dorombénesk, afrikai énekkoszorúk, etnikus hangszerek szemlehangjai, szájbögözés, spanyol flamenca tapsa, a franciák harmonikája, kultikus szertartás-zenék majdnem-zörejei és még sorolhatnánk. A szantizátorok tömör szönyeget raknak a témák mögé, különös, jól kikévert, olykor kozmikus hangszíneken. Izgalmas effektiket használnak, monumentális, olykor brutális ritmus és basszus alapokkal. Ami nagyon nem tetszik, hogy néha melodikus, témavívó szólamokat náljon hangszíneken játszanak. Keveslem az etnikus ütőhangszerek szerepét, és a zongorát igazán nem tudom beilleszteni a képbe (pl. Bolgár dal). A mastering kitérő. Úgy teszi robusztussá az egész zenei anyagot, hogy a lírai részek megmaradnak lírainak, az emberi hang megörzi ősi mivoltát. Jómagam úgy vagyok a szmplexer használatával, hogy a stúdió munkánál kikerülhetetlenek tartom nagyon sok esetben, de élő koncerten jobb, ha minden hangszert a maga természetességével szólal meg, legyen az havasi kúrt vagy dobkoros. Ezért is nagyon kíváncsi volnék arra, hogy élőben mit mutatnak a fiúk. Ígéretet tettem, hogy jövőre új lemezanyagukat bemutatják Budapesten is. Nagyon fontos része a produkciónak a Márta dalára készített misztikusba hajló klip és a nagyon óvatosan a giccs felé közelítő, mégis esztétikus hatású lemezborító. Mindkettő sugallja az örök körforgást. A klip archaikus és mai kultúrák forgására utaló mozgásmotívumot montírozza össze. A lemezen 12 dal hallható, és a CD-matricán 12 levél látható körben elhelyezve, mint asztrológiai jegyek, vagy hónapok. A hátsó borítón a Deep Forest emblemája köré, mint központi égitest köré rendeződnek el a levelek, mint bolygók vagy csillagok. Hihetetlenül átgondolt az áru minden kis apró részlete, mégsem tűnik spekulatívnak.

A másik lemez, a Kismet számomra sokkal kedvesebb. Nem azért, mert ezen az elektronika szerényen háttérbe szorul, vagy mert több benne az akusztikus népi hangszert, hanem azért, mert érződik, hogy ez valóban a Mártát. Már a címe is egy nagyon kedves, nőnek illő gyönyörű török szó: kismet. Magyar jelentése: sors, kikerülhetetlen végzet. A török lányok inge alatt hordott kismet mágiikus erővel bír, távol tartja a rontó hatalmakat. Ezek a dalok védelmezik Mártát, és sorsát is kijelölik. Nem tudom, mennyire befolyásolta ebben a munkában Nikola Parovot, a lemez zenei mindenesét az, hogy a Deep Forest világsikert ért el, de mondhatom, nagyon ügyesen, ösztönösen vagy tudatosan elkerült minden buktatót.

A Deep Forest stílusának esetleges követésére – még ha lehetnek is elvárások – semmivel nem utal és egy nagyon egészséges, következetes, egyéni stílust érvényesít minden feldolgozásban. A szerkesztés a kultúrák közötti kapcsolat erősítését szolgálja, így a dalvándorlás, a motívumrokonosságok, a dallampárhuzamok öletére épül a lemez. Ír magyar, bolgár, szerb, görög, román, cseremis, baskír, tatár és indiai dalokat hallhatunk egymás mellé komponálva. Mindegyik szép, de ha slágervádas lennék, én a Sino moi (2. sz. dal) rodopei dalra tippelnék. Gyönyörűen zengő akusztikus szám, egyszerű szerkezettel és hangszereléssel, ihletett hangszerszólókkal. Érdemes kiemelni Lantos Zoltán hegedűjátékát, aki nemrég tért haza önkéntes indiai szűmzetéséből, s máris kamatoztatja kivételes tudását a mi örömünkre (5. sz. dal: Hindi altató). Horváth Kornél a tőle már megszokott biztonsággal és fegyelmeltséggel épül be ütős hangszereivel a számokba. Játékos fantáziával és variáló készséggel.

Nikola kidolgozott egy nagyon szép és korszerű pengetős alaphangzást, ami mögé egy sokszínű szintetizátor szönyeget bújtat mértékartóan. Az egész zenei szövetet egy markáns, kicsit rockos dob és basszus alap tartja. Stílusosak és gyakran, de sohasem öncélan virtuozok a népi hangszerek szólói. Két dolog nem tetszik, de lehet, hogy ezzel a véleményemmel egyedül vagyok. Azokat a részeket, ahol a gitár beindul a jazz irányába (pl. az 5. nótában), vagy az impro rátelepszik a „volt jegyeském”-re, erőteljesebben érzem. Másik, hogy a zongorát az amúgy megdöbbentően hasonlatos ír-magyar kapcsolatnál (6.) és a 7. dallázzérben ennyire kihangsúlyozottan nem tartom odaillőnek.

Hála a világsikereknek, ez a CD is kapható Magyarországon, több más népzenei Hannibal Records kiadvánnyal együtt. Hogy mást ne mondjak, az Etnofon új lemezboltjában (Deep Forest: BOHEME - Sony M. COL 478623-2; Sebestyén Márta: KIS - MET - HNCD 1392).

Minden, amit leírtam igaz! Aki nem hiszi járjon utána.

Kiss Ferenc Derülátó

Márciusi nemzeti ünnepünk másnapján a VII. Magyarországi Nemzetiségi és Nemzetközi Népzene Gálán beszélgettem az Almássy téri Szabadidőközpontban Varga Gusztávval, a Kalyi Jag Művészeti Egyesület vezetőjével, a gála direktorával.

– Van-e valami célzatosság abban, hogy épp március 15-ére, illetve 16-ára esik ez a nagyszabású rendezvény?

– Nos, igen – mosolyog – az 1848/49-es szabadságharcot említve mindenkinek a márciusi ifjak, s a nagy történelmi alakok jutnak eszébe. De a kisebbségekről – akik oly sokan szintén ezért az ügyért haltak – méltatlanul megfeledkezett az utókor. Őrájuk is emlékezzünk a gálával ezen a napon.

– Kiket hívtatok meg erre a fesztiválra, melyek azok a színek, amelyek itt most képviselik a kisebbségeket?

– Hét évvel ezelőtt, amikor elindítottam ezt a gálát, csak a magyarországi kisebbségekről beszéltem. Szerbekről, horvátokról, románokról, az „anno délszláv” közösségekben élő kisebbségekről, görögökről, németekről, zsidókról és természetesen cigányokról. Mára ez egy nemzetközi szintű rendezvény, amelyen nem csupán a magyarországi nemzeti és etnikai kultúrák jelennek meg, hanem azok a nyugatról érkező kultúrák is, amelyek nemzetközi nemzeti kisebbségek. De jelen van a határon túli magyarság kultúrája is, hiszen ők ott vannak kisebbségekben. Az ő kultúrkincseiket szeretném itt évről-évre megmutatni, hogy vannak, hogy élnek. Ezen a gálán olyan nevek jelennek meg, akikről nem lehet mindig képet kapni. Pl. a Ghymes együttes Szlovákiából, amely fantasztikus zenét játszik, de említethetném a Duha szlovák énekegyüttest, a Di Nayer Kapelye-t, vagy a Temipe együttest éppúgy, mint a Martenica (bolgár), a Fáklya (horvát), a solymári és a német táncsoportokat. S a felsorolás nem teljes.

– Kik segítettek, hogy mindez egyáltalán létrejöhessen?

– Sajnálatos módon állandó szponzora nincs a fesztiválnak, de meg fogom találni az utat, hogy legyen. Azonban nagyon nagy köszönetet mondunk a Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítványnak, a Fővárosi Önkormányzat Emberjogi Kisebbségi és Vallásügyi Bizottságnak, a Szlovákok Szabad Szervezetének, az Etnikum Kiadónak, a Szerb Országos Kisebbségi Önkormányzatnak és természetesen az Almássy téri Szabadidőközpontnak, mely a nemzeti kisebbségi kultúrák bemutató centrumává vált.

– A kétnapos gála végéhez közeledve mi az, amit leszűrtél mindezzel kapcsolatban?

– A Kalyi Jag együttes eddigi tizennyolc éve alatt elért sok siker, lemezfelvételek, díjak, vendégszereplések Európa, Ázsia, Amerika számos országában – mindez a megbecsülés – egy olyan pluszt, egy olyan többletet adott, ami ráébresztett bennünket arra, hogy itt Kelet-Európában, sőt talán az egész világon a Magyarországon élő kisebbségek a legbékésebben egymás mellett élni tudó emberek. Hiszen valóban testvér testvér mellett élünk. Ugyanakkor üzenem az embereknek és a világnak, hogy kulturális másságunkat, sajátosságainkat meg kell őriznünk mindenképpen. A nemzetiségek, etnikumok ugyanis olyan „zenei bölcsővel” rendelkeznek, ami szinte felbecsülhetetlen, s visszahozhatatlan, pótolhatatlan érték. Az a zenei- és tánc kultúrkincs, amit magukban őriznek, ötvözi a magyar kultúrát a sajátjukéval. Ezek a testvérekultúrák pedig mindenképpen csak gazdagítják egymást.

ifj. Vitányi Iván: Mért pont a Balkán?

Néhány éves műfajbéli működésem során sok újságróval találkoztam. Egy kérdést szinte mindegyik feltett, hogy tudniillik Miért pont ezt a zenét játszunk magyar létünkre, miért nem magyart? Ettől a kérdéstől mindig felszökik az egyébként alacsony vérnyomásom, és nem tudok igazán frappánsan válaszolni. Elhatároztam hát, hogy leülök és szép nyugodtan összededem gondolataimat erről a témáról. A helyzet az, hogy ez nem származás kérdése. Ez – városban született és itt felnőtt gyerekek esetén – választás. Akkor nem lenne az, ha gyerekkoromban az anyatejjel szívtam volna valamely népcsoport vagy tájegység hamisítatlan, romlatlan kultúráját. Ez azonban ma már az egészséges vidéki gyerekek esetében sincs így. (Hacsak nem Erdélyből, vagy más területről jött.) A városi kultúra – sajnos vagy nem sajnos – eredendően olyan, hogy benne sok más kultúra él együtt. Ezekben mind elmélyedni lehetetlen, tehát választani kell. Épp úgy, mint ahogyan a nők közül is, mert ugye mindet nem lehet megszerezni, bár egyesek szerint törekedni kell rá. Feleségül venni viszont biztosan nem lehet mindet. De hogy melyiket és mért pont azt, nos senki nem tudja megmagyarázni, vagy ha mégis, az már régen rossz, az már üzlet, nem szerelem. Ilyenkor nem szokott szempont lenni, hogy ki a magyar és ki nem. Ahogy őseim között is volt kun, osztrák, sváb, morva, meg még ki tudja, mi, szerelmeim között is előfordult kicsi és nagy, szőke és barna, zsidó és szlovák. Azt senki nem kérdezi – szerencsére –, hogy miért.

Természetes tehát, ha valaki városi ember egyik este tánccházba megy, a másikon country-klubba, aztán meg blues-kocsmába, vagy jazz-koncertre. Olyan is előfordul, hogy egyesek egész életüket felteszik ezen műfajok –

és velük együtt kultúrák – valamelyikére, akár világszínvonalú művelésére, pedig nem is parasztozok, farmerek, cowboyok, vagy gypotszedő négerek. Őket senki nem vonja kérdőre, pedig egy budapesti polgárnak vagy értelmiséginek több köze lehet – nyelvi nehézségek leküzdése után – egy szentendre (szerb), vagy egy bajai vagy szabadkai (bunyevác) polgár vagy értelmiségi kultúrájához. A nyelvi nehézségek pedig leküzdhetők, mint ahogy Shakespeare, Poe vagy Goethe esetében is. Nem vonja senki kérdőre azokat sem, akik Barbie-babáznak, golfoznak, popcornt meg hamburgert esznek, shopnak hívják a boltot és szörhent-nek a sirhantot. Ezzel el is érkeztünk lényeghez. Itt Közép-Európában sajnos mindenki mindenkinek gyanús, vagyis csak ha magyar, szlovák, román, cseh, horvát, szerb, bolgár, görög, török, makedón, orosz, ukrán vagy vagy valami ehhez hasonló. Ha amerikai, német, angol, francia, holland, olasz vagy bármi más, akinek pénze van, akkor nem. Az nem gyanús, aki Michael Jackson-t vagy Miles Davis-t hallgat, aki egy másik állam zászlójával díszített „Chicago Panthers Baseball Club” feliratú jackeyben feszít, pedig azt sem tudja, melyik államban van Chicago, baseballt pedig életében nem látott még. Az a gyanús, aki egy négyszáz éve velünk élő nép dalait tanulja, amihez nem kell Chicago-ba repülni, még Erdélybe sem kell kalandok árán elzarándokolni, csak fel kell szállni valamelyik HÉV-re.

Pedig amíg nekünk gyanúsak a szomszédok dalai, ne csodálkozzunk, ha nekik meg mi vagyunk gyanúsak...

Aprája a Vajdaságból

Február 2. és 4. között tartottuk az első népzenei továbbképzést Tótfaluban, gyakorló pedagógusok számára. Vajdaság közel 30 helységéből 40 pedagógus volt jelen és hallgatta Lázár Katalin előadását a gyermekjátékokról és Bodor Anikó népzenei alapismereteket nyújtó óráit.

1996. január 27-én tartották meg első ízben a bántási Idos-on (Tiszahegyes) a helybéli Milivoj Omorac M.E. szervezésében a Vajdasági Furulyások Találkozóját.

A VME, az Újvidéki Rádió Népzenei Osztálya és a Gyermekrádió Szerkesztősége 11 alkalommal szervezi meg az általános iskolás korú gyermekek „Szólj síp, szólj” népzenei vetélkedőjét, énekes és hangszeres kategóriában.

Április 11-én tartjuk a Középiskolások Művészeti Vetélkedőjének VII. Népzenei döntőjét Temerinben.

A Batty népzenei együttes az idén ünnepli fennállásának XX. évfordulóját. Ez alkalomból október folyamán szeretnének megszervezni egy olyan estet, ahol a régi tagok is fellépnének, fölújítva azokat az összeállításokat, amelyek a 20 év alatt sikeresek voltak. Ugyanebből az alkalomból az Újvidéki Televízió is készítené velük egy felőrási műsort.

Temerinben 1986 májusa óta rendszeresen működik gyermektánccház. 5-6 éven keresztül felnőtt tánccház is volt, de a háború kitérője és a gazdasági válság miatt ez megszűnt. Körülbelül három éve a nagy érdeklődésre való tekintettel két helyszínen is tartanak gyermektánccházat minden második csütörtökön délután.

Szerényi Béla: Az alpári ördögös dudásról - Padkaporos történetek

A dél-alföldi zenei világot bemutató sorozatban ez alkalommal a tekerő egykori társáról, a dudáról esik szó. Az adatközlők visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy Szentes környékén még e század 30-40-es éveiben is előszeretettel muzsikáltak tekerő-duda zenekarral. A szentesi Koszta József Múzeum gyűjteményében van egy 1898-ban keltezett képes levelezőlap, amely dudu-tekerő-klarinét bandát ábrázol. A múlt században Szentes városa önmagára nézve oly jellemzőnek találta ezt a zenekart, hogy úgy gondolták, érdemes képeslapon megörökíteni! Sajnos, ennek a zenének nyoma sem maradt. Bár valószínűleg még az ötvenes-hatvanas években is lehetett volna Csongrád megye tanyavilágában öreg dudást találni, ennek ellenére sem hangfelvétel, sem fotó vagy film nem készült, így fogalmunk sem lehet arról, hogy a Dél-alföld dudásai hogyan muzsikáltak. Csak a tekerősök visszaemlékezéseire támaszkodhatunk az alábbiak szerint: Maczik Sándor szentesi klarinétos elbeszélése 1984-ben:

„Dudával, avval muzsikáltam én is....Turák János vót. Úgy kerültünk össze, hogy idenősültem én, ebbe az úcába. Aztán csak ez az öreg Kovácska Sándor bácsi (tekerős) itt lakott a szállóba, oszt odagyün hozzám, hallod-e aszongya, nekem van egy lakodalmam.... elgyünnél-e cimborának egy iccakára? Fene tudja, jó pénz vót abba az időbe, nem tom én már mennyi, hát asszongya ennyiér vagyok megfogadva egy klárnétossal. Hát jólvan, mondok, elmék. Hát osztá el is mentem, muzsikáltunk is úgy éjféltájig. Egyszer csak...az öreg Turák kísérte a kálótóásokat a menyasszonyos háztú dudával. Oszt kurjongattak, danótak, hát aztá begyütttek, megvacsoráztatták őket, mondja aztán, hogy hát játszunk együtt! Aztá össztímoltak a tekerővel, odavette a tekerőt a dudáhón, azt én is muzsikáltam velük reggelig. Nagyon tréfás ember volt az öreg Kovácska is meg az öreg Turák is – akkó már voltak olyan hetven valahány évesek – azt macserálták egymást, én meg csak hallgattam meg néztem őket nagyokat – fiatal voltam. Élvezet vót az énekem. Közrefogott a két öreg, aztá csináltuk ám!”

Bársony József tiszalpäri tekerős története 1991-ben:

„Szentesen vótunk a köröszttestvérrel, azt meg nem mondom, hogy hát harminc hányban, csak húsvét másnapján vót. Őneki a rokonságában, ahun vótunk, éppen abba az utcába vót a lakodalom....A rokonság mondta, hogyhát má mostmajd nemsoká mennek a muzsikások, azt mivel lakodalom van, bördudás meg egy tekerős. Hát osztá már akkor tudtam tekerözni jelenleg, de bördudát még addig nem láttam. Azt rá akartam szenni én is, meg a köröszttestvér is a dudást, hogyhát szólaltassa meg. Nem vót hajlandó...Azt így természetbe láttam a dudát, de hogyhát mit mond, azt nem. De viszont az édesapám mondta, beszélte, meg hát ugye nagyon sok asszony is, ...ezekbe is több vót olyan idős mint az én apám, aztán meg hát egy falubeliek is vótak, üsmerősek is vótak, oszt ennél fogvást, ugye összejártak...Vót egy ember, Kanász Jósának hívták. Hogy az vót-e az eredeti neve, vagy csúfneve vót csak, így emlegette mindenki, hogy Kanász Jóska. Ennek vót, ennek az embernek bördudája. Oszt otthon, önáluk sokszor csinált ilyen padkaporos bálakat...Azt asszongya, hogyhát a bördudát felhajította, be a kucóba. Ugyan úgy muzsikált, mint amikor a kezibe vót, ű meg táncolt. Úgy, hogy nem akartunk elhinni, elsőbb ugye egy-két embernek vagy egy-két nőnek a bemandására, de végeredménybe kénytelenek vótunk, mer nem csak egy dógot magyarázott, hanem hát, dinnyék folytak a falon (télén)! Osztán vót egy legénygyerek, mondta az én apám, meg a többiek is, hogy elővette a bicskát – persze, hogy már ittas vót – hogy meglékeli a dinnyét. Akkor azt mondta neki a Kanász: Az orrodat szürod meg, ha beleszürod a bicskát! Nem merte...Oszt akkó, mikor eltűnt a dinnye a falról, meg minden rendbegyütt, akkor utána asszongya: Na, lányok – aszongya – a padkára, mer árvíz lesz! Ugye elsőbb nem hitték azt, míg be nem bizonyosodott...Abba az időbe még ugye nem nagyon vót bikini, vagy hát úszónadrág a nőkön sem, azt csak a hosszú szoknyát hordták...De mikor már olyan magos lett az árvíz, hogyhát a szoknyákat is fölfelé köllött húzni, akkó már elhitték az árvizet is. Azt mondta apám is, hogy még legénykorukba a lányokat is csak odaszédítette (a Kanász), úgyhogy azért csak nem vótak annyira megrökönnyödvé, hogyhát félték vóna, mer elhitték, hogy így van...”

Kép: Levelezőlap 1898-ból (Szentesi Koszta József Múzeum)

Dr. Bánszky Pál: Az 1995. évi Király Zsiga díjas Borbély Jolán

Borbély Jolán etnográfus Hajdúszoboszlón született. Ez az alföldi város sokak tudatában a gyógyfürdőt jelenti, nekem viszont – a szomszéd falubeli Kaba szülöttjének – inkább a Hortobágygal határos települést, ahol Szilveszter éjszakáján a pusztáról érkező csikósok csergetnek, és ahol kitűnő hímezők, szövők, bútor- és díkőkészítők élnek. Édesapja gazdálkodott és cséplőgép tulajdonos volt, így beleszületett abba az életmódba és szokásrendszerbe, amivel később – az ELTE múzeológia-néprajz szakának befejeztével – hivatászerűen is elkezdett foglalkozni.

S immáron több évtizedes életműről adhatunk számot. Az első lépéseket táncutatóként tette meg. Diplomamunkájának is ez lett a vezérmotívuma: Lakócsa táncélete címmel. A néptánc gyűjtését, mint egyetemista, a Népművészeti Intézet külső munkatársaként kezdte el. Itt végezte egyetemi gyakorlatát 1955-ben és ez lett az első munkahelye is, amíg az Intézet Népművészeti Osztályát 1957-ben meg nem szüntették. Annak ellenére, hogy tizennégy éven keresztül nevelőtanári pályára kényszerült, folyamatos kapcsolatban maradt a táncutatóval. Ehhez a különösen kedvező légkört férje – a kitűnő táncutató, Martin György – személye is biztosította. Lakásuk a táncosok és népzeneészek, valamint az erdélyi magyarok találkozóhelyévé vált.

Borbély Jolán 1972-ben került vissza a Népművelési Intézetbe, most már a Vizuális Művészetek Osztályra, ahol a textil terület szakmódszertani gondozása lett a feladata. Az újrakezdés évei szerencsésen egybeestek a tárgyi népművészet megújulásának időszakával. Ekkor alakult meg a Fialatok Népművészeti Stúdiója. Ettől kezdve kétvenként megrendezésre került Nyíregyházán az Országos Népművészeti Kiállítás. Az addig szinte kizárólagos hangsúllyal uralkodó hímezéskultúra mellé – nem kis részben Borbély Jolán szakmai segítségével – a textilterületen új szakágak bontották ki szárnyaikat. Egyre jobban terebélyesedett a nemezés. Rohamos fejlődésnek indult a szövés, egyik megújító forrásként használva fel az erdélyi festékes hagyományt. Újraéledt a vert csipke. Kísérleti műhelyek jöttek létre. Folytatódott és tömegessé vált a szakoktatók képzése, a díszítőművészeti szakkörvezetők módszertani kiadványokkal való ellátása.

Az utóbbi évtizedben pedig a szentistváncor megrendezésre kerülő nagyhatású Mesterségek Ünnepe előkészítésének is aktív részese lett Borbély Jolán. 1982-től segítőpartnerre talált a Népművészeti Egyesületben is, amelynek közel évtizede maga is alelnöke.

Talán legtöbb, amire büszke lehet, hogy a lépésről-lépésre elért sikerek eredményeként a textil műfajok a tágabban értelmezett népművészetnek egyik kiemelkedő, a korszerű lakáskultúrát alakító tényezőjévé váltak.

A legtöbb elismerést – zsűrizések, kiállításnyitó, előadások alkalmával – az alkotó népművésztől kapta, s gondolom ez a legfontosabb! Ehhez társulnak: Kiváló Népművelő, Életfa, Magyar Köztársaság Kiskeresztje kitüntetések, s legfrissebben – amiért most méltatjuk munkásságát – a Népművészeti Egyesületek Szövetsége által alapított és 1995 őszén átadott Király Zsiga díj, amellyel a szövetség az eddig kifejtett gazdag szakmai tevékenységét értékelte. A jövőben is számítunk aktív munkálkodására!

Bojtároktatás - Szűcs Sándor írásából válogatta Havasréti Pál

Régi időkről diskurálva, szívesen felemeletik az öregek, hogy milyen karakán, vitalis emberek voltak a pásztorok. Ők maguk is tudatában voltak ennek, s avval tartották, hogy „a pásztor az emberiség lelegeje!” S bizony jól kellett annak forgatni a somfa fűtykóst meg a táblás rézfokost, aki ezt kétségbe merete vonni!

Bojtár legény az én nevem,
Legelő van az én helyem.
Bort ide az asztalfőre,
Másnak sarkára, végére!

Aki első akar lenni,
Velem kell annak kiállni,
Előbb köpje meg a markát,
úgy fogja fel ónosfáját.

Mert ha csak egyszer elvétí,
Földi ember meg nem menti,
Lesz belőle legutolsó,
úgy nyeli el a koporsó.

Hanem az is való igaz ám, hogy azok az időcserette, tizenhárompróbás vén számadók, mint a szemük világára, úgy ügyeltek rá, nehogy valami hitvány ember kerüljön a pásztori rendbe. Olyan gondnal és hozzáértéssel válogatták a bojtárt, mint a lószerező ember a vásárra került paripát. Ki fia, honnan jött? – azt nem kérdezték. Ért-e jószágörzés csínja-bínjához? – avval se nagyon törődtek, mondván, hogy „hiszen azt majd megtanulja, csak rávaló legyen!” Éppen evégből megnézték aztán állását, járását, szeme villanását, dereka hajlását, nyaka fordulását, még tán a fogát is. Biztos tekintettel szemük sarkából. Esze vágását is megpróbálták egy-egy csali szóval.

Kunsági öregektől halottam Madarason, hogy a vén Jenei Józsi híres számadó meg valóságos égő tűz volt a maga idejében. Mikor a nagyvásárban megforgatta a kampót, még aki az árkon túl volt, az is válla közé kapta ijedtében a fejét, nehogy kontyon hajtsa. Hát kiállni kicsoda állt volna ki vele! Pedig deresedő korában már csak olyan bojtárt fogadott, aki a kampó hosszát össze merete mérni vele. „A nyáját is elég megvédeni, halljátok! Hogy fogadjak hát hitvány legényt, akinek maholnap engemet is védelmezni kell!” – magyarázgatta, ha cimborái dévankoztak eljárásán.

Volt a Nagyréten egy Csókás Peti nevezetű bojtár, nagy gangos, veszekedős fattyú. Belekörtött az élfába is, sok legényt megnyújtott, sok-sok koponyát meglékel. Mikor bement a Háromrózsába, onnan kisompolygott még idejében az a legény, aki nem akart vért eresztani magából. Egyszer aztán felbízatták, hogy az öreg Jeneihez szegődjön, mert ott lesz aztán igazán gyöngyölete! Addig ösztöklétek, míg rálett, hogy számadót cserél. Igenám, de nem ismerte még az öreget, hogy milyen ándungja van.

Na csak osztán, egy szép napon odaállt ökelme elébe, nyalkán, cifra szűrben, s előadta szándékát: „Úgy gondoltam, József bátyám – azt mondja –, hogy gazdát cserélek.” Az öreg ránézett. „Osztán mért cserélnél, hé?” adta fel a szót. „Azért, mert különb embertől szeretnék tanulni. Olyantól, aki inkább illik hozzám.” Ez a kevély megokolás egy kicsit keresztbe esett az öregnek. Vajon méltán difámáljára-e ez a fattyú az öregebbiket, – mindjárt erre gondolt. Meg aztán arra, hogy vajon kihez méricskéli magát. Úgy vélte, hogy ha büszke a legény, az még nem olyan rettenetes nagy hiba, – majd kinövi – csak ha büszke, legyen mire! mert ez osztán rettenetesképpen fontos! Na, majd mindjárt meglátjuk – így magában.

„Igy hát eljőnnél a Nagyrétről, hé – azt mondja. – Értem azon túl való szándéko-dat is. Csakhát kivel cserélnél osztán fel mostani számadódat?” A fiú erre kivágta: „Hát József bátyámmal, ha felfogad. Tudom, nem bánja meg kend!” Így biztatta is ökelmét egy kicsit. Az meg ismét ráemelte a tekintetét, s végigmérte süvege tollától csizmája orráig. Hiszen így külsőre rendben volna, a fiú testi állapota

Berán István: Táncház és az Internet!

Jelentem, a Táncház Egyesület belépett arra a nagy nemzetközi információs hálózatba, amit összefoglalóan Internetnek neveznek.

Felmerülhet a kérdés, vajon van-e erre nekünk szükségünk, vagy csak merő sznobságból tüntünk föl egy világ-szerű futóúzként terjedő divat hullámaira?

Tény, hogy nemzetközi kapcsolatainkat már régóta szeretnénk volna kiépíteni, de egyéb dolgaink miatt ez valahogy mindig háttérbe szorult. Történt aztán, hogy Gulyás Csaba számítógépes barátunk – remek érzékkel – beültette a bogarat a fülünkbe. Mit mondjak, hamarosan teljesen „behálózott”...

Nagyszerű lehetőségeket villantott fel, miszerint elektronikus úton küldhetünk és fogadhatunk leveleket, képeket, de akár zenéket is videofelvételt is. (Ez tehát az a bizonyos „multimédia”) Ezen kívül elképesztő mennyiségű, de témák szerint csoportosított listákban turkálva („interaktivitás”) eljuthatunk szervezetek, intézmények, csoportok és egyének nyilvánosságra hozott adataihoz. Sőt, magunk is elhelyezhetjük saját, bármikor hozzáférhető anyagunkat, igen reprezentatív formában.

Tavaly ősszel irodánk mindenesé, Gösi Anett – szokásos pályázati böngészését végezve – felhívta az Úgyvezetőség figyelmét a Soros Alapítvány kulturális menedzsmentre vonatkozó kiírására.

Büszke vagyok arra, hogy terjedelmes, ráadásul angolul is benyújtandó anyag jól sikerült, hiszen a lehetséges legnagyobb támogatást megírték. Ebben nyilván közrejátszott a táncházmozgalom, illetve egyesületi munkánk elismerése.

Ez a pályázat adta meg tehát a kezdőlökhést mind a Folk Műhely létrehozásának, mind az Internetben való részvételünknek. (Az eset tipikusnak mondható, hiszen például a folkMAGazin is egy szertény pályázat alap-

hibátlan, de nemcsak a szép ház a fontos, hanem az is ki lakik benne – gondolkozott magában. Azután csendesesen megszólalt: „Igenám, szépöcsém, csak az a hiba, hogy könnyen összekoccan a fogad.” A fiú hamarjában nem értette el a szót. Csak csodálkozott, hogy hát vajon ez mit jelent! Ez volt a hiba, csakugyan! Mert amíg ő csodálkozott, az öreg közelebb lépett hozzá, és a kampó végével úgy felütötte az állát, majd kiesett a két sor foga. „Híj, az anyád! ...” Zúgott, cikázott a két rézkampó, mint az istennyila ... Míg a kettő közül az egyik be nem ütötte a Peti koponyáját. Erre aztán – szégyen, nem szégyen – a kevély legény véres fővel futásnak eredt. De nem jutott messzire! mert az öreg utána hajította a kampót, olyan ügyesen, hogy lába közé akadt a fiúnak, s elnyúlt a gypen. Azt hitte, tovább akarja csépelni az öreg. „Nem bántalak én, te mihaszna kölyök! Csak nem engedlek így el, hogy ne segítsék rajtad! Hát mi vagyok én, he? Hiszen elvéreznél, mire valami vénasszony kezébe kerülnél.” Olyan szépen értett ökelme a koponya befofozásához, holmi orvosnak se vált volna szégyenére.

Az operáció után azt mondta a fiú, szép szelíd hangon: „No, jövendőre majd megint eljövök.” Az öreg Jenei helybenhagyta, szívesen rábólintván: „Gyere, hé, gyere. Most már jobban ismersz engemet is. Magadat is jobban ismered. Meg az öregebbek iránt is több tisztességgel viseltetesz majd. Mert csak így érsz valamit, fiam, hidd el nekem!”

Annai bizonyos, hogy az oktatás módja igen-igen szilaj, pásztorias volt, de a tanítás igazsága ma is érvényes.

Az önbecsérzet pásztori jellemvonás, olykor még a büszkeséget is elnézik, kivált a legényeknél. A megsértett pásztor hamar odavágja:

Azért, hogy a gatyám fótos,
Nem csinált engem a drótos!
Attól érhet engemet szó,
Aki nálam elébbvaló!...

De akkor aztán helyt is kell ám állani! Mert ha neszt veszik, hogy a szó rongyos bankója mögött nincs a cselekedet, a magatartás arany fedezete, akkor hamar ki-elégítik az önértékeskedőt. Még bothoz se piszintanak, hanem csak úgy sercintik oda neki a csúfondáros rigmust:

Mit ér a meggyfa pipaszár,
Ha végig csurog rajt' a nyál!

Egyszer az öreg Demjén János sárréti számadó gulyás a Rakoncás nevezet csárdában időzött néhányad magával. Szent György napja közeledett, ez volt hajdanában a bojtárfogadás ideje. Az innen-onnan szalasztott legények ilyenkor kínálgatták magukat. Ebben a csárdában is éppen ott versengett vagy három. Az egyik mindenáron ki akart tűnni a többi közül. Végére aztán az öreg megsokallta ebbeli igyekezetét, és azt mondta neki: „Tudok én egy neked való nótát öcsém! Ha eddig még senkitől se hallottad, megtanítalak én rá!” És elkezdte, csak úgy szóval felmondva:

Rezeg a nyalka bokréta,
Pedig a legény nem járja,
Duda se szól, nem bokázik,
Csak az ina citerázik...

Felhorkant erre a gvolcsgatyás, darutollas legény! Kapván a fokost, odaállt az asztalhoz: „Mit dünyög? Hadd halljam még egyszer!” Az öregnek a botja az asztalon feküdt, s hirtelen megtaszítván, végével úgy ágyékon lökte a fattyút, hogy menten összebicskolt az, mint a buglyi bicska. „Hiába ismételném el, ebadta, úgyse tanulnád meg? Még annyit se tudsz, hogy ha hosszabb a két szárad, mint az asztal lába, akkor ne állj a botom végéhez! A nótádat se tudod magad kiválasztani! Az idősebb emberhez se tudsz tisztességgel szólni! Hordd el innen magadat, öcsém, mert itt kenyéradóra, nem találsz! ...”

Az idősebb iránti tiszteletadás sarkalatos fontos tétele volt az íratlan pásztori törvénynek. Ha betartásával saját jószántából nem ékesítette fel magát a fiatal, akkor szigorú bánásmóddal szoktatták rá.

ján indult „világhódító” útjára.)

Így szabadítottuk magunkra néhány hónapja ezt az információs zuhatagot, amelyben – botladozásainkkal kísér szívos tanulás eredményképpen – lassanként kezünk elizogadni. Jelentős levélforgalom indult meg, jönnek a kérdések a Táncházalálkozóról, táborokról. Egy magyar család otthoni táncstanuláshoz kért segítséget, más a dudakészítés rejtelmeiről érdeklődik és így tovább. Híreket olvashatunk távoli táncházokról és más eseményekről. Jölesz érzés volt látni például, hogy valaki fölterte az Internetre a Muzsikás amerikai turnéjának állomásait. Kevésbé tetszett, hogy egy angol punkzenekar Széki kurva (!) néven futtatja magát...

Jelenleg saját ismeretével, a Táncház Homepage kialakításán dolgozunk. Mire a MAG megjelenik, az érdeklődők lekérhetik a Táncházalálkozó teljes műsorát, a nyári táborok listáját, olvashatnak a Folk Műhely tagjairól, de átnevezhetik ennek az újságnak a kivonatát is. Később folyamatosan tudjuk változtatni anyagunkat, sőt zenerészletek és klipek elhelyezését is tervezzük.

Nem gondolom, hogy ettől az Internet-dologtól el kellene ájulni, de ez biztosan az egyik lehetőség arra, hogy a külvilág jobban megismerje értekeinket és tevékenységünkönkről naprakész információkhoz jusson.

Hálózati címünk:

E-mail: tanchaz@hungary.net

URL: <http://www.hungary.com/tanchaz>

Párválasztás és lakodalom Csíkszentdomonkoson (Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1994.)

A könyv „fülszövegén” Faragó József, kolozsvári néprajz professzor következő méltató-ajánlását olvashatjuk: „Balázs Lajos könyve óriási pozitív meglepetés: nemcsak a romániai magyar, hanem az egész néprajzkutatás leggazdagabb, legterjedelmesebb lakodalmi monográfiája. A párválasztásnak és lakodalomnak olyan mélyrétegeit tárja fel, amelyekre a kutatók eddig nem gondoltak, vagy éppen csak céloztak: mindezek között már-már hihetetlenül szövevényes és a felfedezés erejével hat a szokáskör hiedelemanyaga. Ezzel együtt azonban a szerző lépésről lépésre haladva a szokáskör minden kis és nagymozzanatát monografikusan kimeríti, a részeket az összefüggésekbe és az egészbe illeszti. Módszerei a legegyszerűbb és legmeggyőzőbb adatközléstől, vagy adathalmazostól a legmodernebb eljárásokig váltakoznak, sorozatnyi segédtudománnyal (szociológia, statisztika, lélektan, stb.) is megerősítve, mindig a szükségleteknek, a közvetlen és általános kutatási feladatoknak és céloknak megfelelően. A kézirat megjelenése néprajztudományunk óriási nyereségét jelenti”.

Balázs Lajos ezt csak azzal a következetes, folyamatos és gyakori helyi gyűjtésekkel érthette el, melyeket 1971-től 1983-ig végzett Csíkszentdomonkoson. Több mint, háromszáz adatközlőtől gyűjtött, akik átlag életkora ötven év volt. Nemcsak az idősebbek elbeszélése, de saját, több mint húsz lakodalmon való részvétele, megfigyelése és rögzítése alapján adja a szokáskör leírását. Mint írja, ezzel a módszerrel „a lakodalom, mint kulturális megnyilvánulás, cselekmény, rítus és költészet gazdagságát” hozta felszínre. Ő maga is sajnálkozik, hogy a könyvből hiányzik a tánc és a szokás zenefolklórja, de ehhez nem kapott hozzáértő munkatársakat. A népdalokat ő vette fel a helyszínen magnószalagra, majd azokat Kovács Katalin, Csáki Károly és Kostyák Alpár kottázta le. Íme, van ott még táncos, zenész számára bőven tennivaló! A szerző bukaresti néprajz professzorának, dr. Mihail Popnak a segítségével készítette el a „csíkszentdomonkosi lakodalom” első változatát, és ezt a Román Tudományos Akadémia egyik ülésén a román kollégák előtt is felolvashatta. Szép példája ez egymás megismerésének, az összehasonlítás lehetőségének. A falu földrajzi és társadalmi viszonyainak leírása után ismerjük meg a párválasztás kritériumrendszerét. Érdekes helybéli sajátosság, hogy a falut „tízesekre” osztották. A fiatalok nem mehettek át egyik tizesből a másikba szórakozni, mert ebből verekedés támadt. Ismerkedésre elsősorban a fonó (guzsalyas, kalásis) adott lehetőséget. Itt a „párosító játékokban” választották ki gyakran jövődöbelijüket. A szerző a faluban tízféle párosító játék 33 variációját jegyezte le. Minden „tizesnek” megvolt a maga táncháza. Ide szombat este, vasárnap délután és este járhattak a fiatalok. A legények a kiszemelt leányokhoz „vizitába” jártak. Az érdeklődés kezdetén ennek szombat-vasárnap volt az ideje. Ha elfogadott lett a kapcsolat, kedden és csütörtökön is vizitálhatott a legény. A táncos szokások között a farsang vége és az év folyamán tartott bálók részletes leírását is megkapjuk a könyvben, de elsősorban a „tízesek” saját táncházai voltak a rendszeres összejövetelek, ismerkedések lehetőségei.

Az 1960-as évektől a helyi művelődési házban kétféle bált, táncos szórakozást is szerveznek. A hagyományosabb formákat követően gardon, harmonika és hegedűszo adja a csárdáshoz, a keringőhöz és a ceppelhez a zenét. Erre szombat-vasárnap kerül sor. A diszkót pénteken, szombaton és vasárnap is tartják a szokásos divatszablon mozgásokkal és külsőségekkel. Részletesen megismerkedhetünk azokkal a szokásokkal, amelyek előkészítik a leányt és legényt a házasságra, vagyis a leány és legény társadalomból a házas párok társadalmába való átlépésre. Ebben a fejezetben olvashatunk a háztűznézés, a leánykérés, a kézfogó, az eljegyzés, a polgári esküvő, a lakodalomba hívogatás, a kelengyevitel (perefernum) régebbi és újabb szokásairól, a lakodalom egész dramaturgiájáról. Ezt követően tárgyalja a szerző a „beépítő rítusokat”. Ebben a „régie környezetből, az élet eddigi partjától az eltávolodás már végleges, ám az új viszonyokba: a túlsó part társadalmi környezetébe való beépülés újabb eseménysort kíván”. Ilyen mozzanatok a templomtéri mulatság, a menyasszony „beköszönése” az örömszülőkhöz, a lakodalmi étkezések, az asztalhoz ülések, az ajándékozások és a kontyolás szertartásai, rendje. Külön fejezet tárgyalja a „lakodalom nélküli házasság” eseteit (leánylopás, leányszöktetés) és a szankciókat. „A párválasztás és a lakodalom hiedelemvilága” a könyv egyik leggazdagabb és legszínesebb fejezete. Mint élvezetes olvasmányt, és a gyakorlati felhasználásra is talán a legalkalmasabb témakört, a lakodalom költészetét ajánlhatom mindenkinek. Kedvcsinálónak idézek néhány táncszót:

(a perefernumvitelnél)

Aratás, takarás

Akkor van a jajgatás!

Sokadalom, lakodalom,

Akkor nincsen beteg asszony!

A kapuba a szekér,
Itt a legény, leányt kér!
De a leány azt mondja,
Nem megyek férjhez soha!
Párnahaja szövetlen,
Derékalja töltetlen,
A tollúja a tóba,
A vadréce hordozza!
Ju-ju-ju!

Íjj-ju-ju!
Engem biza megkérhetsz,
Velem biza megélhetsz,
Fonni, szőni nem tudok,
De táncolni jól tudok!
(tánc közben)

Aki nem tud mulatni,
Menjen haza aludni!

Kicsi nekem ez a terem,
A fejemet beléverem!

Sárgarépa, zöld uborka,
Szökik, mint a kecskebéka!

Szökjél babám, lábujjhegyen,
Hogy az ördög (öreg) el ne vigyen!

Ha reggelig nem járom,
Száradjon meg a lábom!

Három éjjel, s három nap,
Táncolni kell a lábnak!

Ez a leány paprika,
Forog, mint a karika.

Élélítőül néhány csíkszentdomonkosi lakodalmi találós kérdés:

– A vőlegény hogy veszi fel az inget?
– Fehéren!
– Mit ér meg egy menyasszony?
– A vőlegényt!

– Melyik hónapban eszik a menyasszony a legkevesebbet?
– Februárban!

– Az asszonyok használják, s leányok kívánják. Mi az?
–A gyűrű.

– A menyasszonynak van, a vőlegénynek nincs, a majomnak kettő van, nekem van, neked nincs. Mi az?
–Az M betű.

Megszívlelendő minden társadalmi gyűjtőnek, ahogy Balázs Lajos felhívja a figyelmet a folklór gyűjtésének és felhasználásának hitelességére és felelősségére. „Az esztétikai szempontok szerint válogató gyűjtés és kiadás mindenképpen azt eredményezi, hogy a folklorista hamis képet fest a szokás valóságos arculatáról, az igazból operett-szöveggé válik. Tisztelet az önkéntes gyűjtőknek, de mostanság mintha igen elszaporodtak volna színpadjainkon, meg a tévében (rangos román lapok is szóvá tették) a kicirkalmazott táncok, suvikszolt népszokások, a műdalokat előadó „népdalénekesek”
Ajánlom a könyv alapos tanulmányozását, és az ebből merítőknél a fenti intelmek megszívlelését.

1995. augusztus 2. és október 16. között a kanadai Calgary városában voltunk, az ott tevékenykedő két magyar táncsoport, a Vadrózsa és a Bartók együttesek meghívására. A meghívással kapcsolatos szervezőmunka már 1992-ben megkezdődött. Mindkét együttesvezetőt jól ismertem 1984-től, mikor is először jártam e városban. A meghívás apropójául az 1995. október 6-7-8-án megrendezésre kerülő 17. Nyugat-Kanadai Magyar Néptáncfesztivál szolgált. Erről és az ezt megelőző két hónapos felkészülésről szeretném elményeink legjavát közreadni.

Érkezésünk után, pár napos pihenést követően megkezdődtek a próbák. Alapvetően két különböző feladatot kellett megoldanunk. Egyrészt a Vadrózsa együttest kellett felkészíteni a fesztiválra, másrészt a két együttesnek olyan közös produkciót kellett készíteni, amely – az ottani hagyományokhoz híven – lehetőséget ad arra, hogy együtt szerepelhessenek a fesztiválon, hiszen a rendezőség is két együttesből alakult. Így azután a következőképpen alakult a heti munkarendünk: hétfő este 7-10 Vadrózsa próba, kedd este 7-től kifulladásig szervezési és egyeztetési munkák a fesztivál elnökségével, szerdán este Vadrózsa próba 7-10ig, csütörtök és péntek szabadnap, illetve a szervezésben való segítség, szombat 9-17ig közös próba a két együttesrel, vasárnap délután 1-5-ig közös próba, este 7-10-ig Vadrózsa próba. A Vadrózsa együttes egy tiszaháti páros botolóval és egy szeremlei üveges táncval készült a bemutatóra. A lényeg azonban a két csapat közös munkája, egy kalotaszegi (mérái) lakodalmi jelenet volt. A félórás produkcióba igyekeztünk a szokásrend olyan elemeit beépíteni, ami világosan érthetővé teszi a hagyomány szerepét a falusi kultúrában, és egyben bebizonyítja az ott élő fiataloknak, hogy nemcsak a Coca-Cola és a baseball sapka „fontos” az életben. A tervünk az volt, hogy ne csak a két együttes, hanem mind az a kb. 250 táncos, aki a fesztiválon részt vesz, aktívan működjék közre a fesztivál fináléjaként tervezett lakodalmásban. Ennek megkönnyítésére a következő tervet dolgoztuk ki:

Mivel egyetlen táncegység sem lehet megkoreografált, hiszen a két hazai együttes kivételével a többiekkel csak a fesztivál három napján találkozunk, az egész folyamatnak belülről jól irányíthatónak és könnyen áttekinthetőnek kell lennie. A csujjogatások és az énekek szövegeit, dallamait mindenkinek előre meg kell ismernie, hogy ezzel ne a fesztivál alatt terheljék magukat a táncosok. A zenének mindenképpen élőnek kell lennie, mert ezt a szövegekkel szabdaltnak előadást kazettával képtelenség megoldani, és a hitelességből is sokat veszítene. Megfelelő díszletet és színpadtervet kell készíteni, ami hatásosan fokozza az eseményeket.

A legnagyobb gondot az élő zene jelentette volna. Szerencsére még a nyáron – tudván az előttünk álló munkáról – sikerült egy New Yorkban élő magyar származású zenészt, ifj. Magyar Kálmánt megnyernem az ügynek. Kivitttem őt Méréba egy lakodalomba, hogy lássa, milyen rendje-módja van egy ilyen összejövetelnek. Kálmánt –aki kiváló hegedűs és brácsás – olyan szerencse érte, hogy Árus Ferivel együtt muzsikálhatott, sőt Feri bácsi Kálmán zenéjére táncolt legényest. Szóval lelki útravalót bőven kapott Magyar Ócsi a méráiktól, így azután csak az volt hátra, hogy ezt a szellemiséget átadja zenekarának, az Életfa együttesnek. Az persze már külön harc volt, hogy a fesztivál elnöksége fizesse a repülőjegyüket és némiapidíjat, bár ez még mindig csak töredéke annak, mintha Magyarországról jöttek volna zenészek.

A közös próbákban csak improvizálni tanítottuk a két együttes táncosait, és nemcsak csárdást, szaporát és legényest, hanem új stílusú táncokat is mint gólyatánc vagy polka. A főszereplőket is innen választottuk, úgy mint a két vőfélyt, a menyasszonyt és a vőlegényt. A vőfélyek rengeteg verset tanultak meg és tulajdonképpen ők irányították az egész lagzi menetét. A legnagyobb gondot az jelentette, hogy a közös próbákon megjelenő táncosok létszáma 30 körül mozgott, és nemigen tudták elképzelni, hogy hol lesz még több mint 200 táncos. A tényleges lebonyolításhoz forgatókönyvet készítettünk, amire időrendi sorrendbe felírtuk a táncos, a szöveges, az énekes jeleneteket, így ez könnyen áttekinthetővé vált. A színpadképen rengeteget gondolkoztunk, végül a következőt határoztuk el: kivágtunk egy 3 méteres, félig kiszáradt fát, ezt nagyjából legallyztuk, a fő ágakat meghagytuk, három részre vágva szállíthatóvá tettük, de úgy, hogy az ismét összeállítható legyen. Ez állt a színpad jobb hátsó harmadában feldíszítve kalotaszegi szöttesekkel, terítőekkel, párnákkal,

kendőkkel. Jobb és bal oldalához a zsinórpadról egy Napot és egy Holdat szimbolizáló festett lapot engedtünk le. A fa alatt, a színpad teljes szélességében általunk készített deszkakerítés állt, ez is tele szöttesekkel és egyéb díszítésekkel.

A fesztivál megnyitójára, október 6-ára 10 városból 240-250 táncos, valamint szülők és adminisztrátorok érkeztek. Másnap reggel 9-től este 11-ig különböző programok kínáltak lehetőséget arra, hogy az összegyűlteknél többet tudjanak meg Kalotaszegről. A délelőtti 3 órás gyakorlás a csárdás, a szapora, a polka, a gólya tanítása jellemezte. Ebéd után egy szimpózium, azaz előadássorozat kezdődött. Savanya István és Eszter a magyar népi hangszerekről és hangszeres népzeneiről, az Életfa együttes Kalotaszeg népzenejéről, Kiss Zsuzsanna és én Kalotaszeg viseletéről, illetve táncairól és szokásairól tartottunk előadásokat. Ezután kerülhetett sor a finálé összegyakorlására. Mivel ebben a másfél órában láthattuk egymást először teljes létszámban, nagyon jól jött, hogy a Bartók és Vadrózsa táncosoknak már volt fogalmuk az egész cselekményről, így ők szinte „vállukra” vették a többieket, és bár egy-két döccenővel, de nyersen összeállt a zárószám. Vacsora után táncház következett – élő zenére – (17 éve először!), melynek fele szintén kalotaszegi párostánc tanítással telt el. Másnap reggel 8-tól díszletépítés, a finálé színpadbejárása és egy-szeri elpróbálása zajlott. Végül is mind a délutáni, mind az esti előadáson nagyszerűen sikerült a zárószám. A táncosok nagyon élvezték, hogy szinte teljesen kötetlenül táncolhattak, s ezzel szereztek maradandó élményt a közönség és a maguk számára egyaránt.

Tizenhét éve, mióta ez a fesztivál létezik, soha nem volt még ilyen komplex értelmezése egy szűkebb tájegységnek, és biztos állíthatom, hogy a táncosok legtöbbje más szemmel nézi ezután a magyar népi kultúrát, mint ahogy ez a fesztivál végi beszélgetésen az együttesvezetők részéről el is hangzott. Egyedüli öröm az örömben az volt, hogy a szülők, illetve az adminisztratív vezetők nagy része nem vett részt a programokban, így sokszor értetlenül álltak a körülöttük forgó események láttán. Mindent összevetve, úgy érezzük, sikerült új alapokra helyezni egy régóta folyó, ám színvonalában eddig nem túl kiemelkedő határainkon túli fesztivált és példát mutatni az általunk képviselt szellemiségből. Reméljük, ennek a következő instruktorok is hasznát látják.

Páty, 1996. január

Pályázati felhívás

A sepsiszentgyörgyi Háromszék Állami Népi Együttes pályázatot hirdet művészeti vezetői állás betöltésére az 1996-1997-es évadra. A pályázatnak tartalmaznia kell az egész évadra elképzelt munkatervet, a bemutató előadás vagy előadások jellegét, teljes programját, valamint a pályázó szakmai önéletrajzát, és minimum 2 megfelelő szintű szakmai ajánlást. Elfogadjuk pályázatot kimondottan egy bemutató előadás elkészítésére is. A pályázatok leadási határideje 1996. május 31. Eredményhirdetés 1996. július 15-ig. Postacím: Ansambul folcloric de stat Háromszék 4000 St. Gheorghe, piata Mihai Viteazul nr. 15. Románia Tel.: 00-40-67-315-418, Tel./fax: 00-40-67-315-408

Aprája

A Muzsikás együttes március 15-e és 30-a között vesz részt harmadik Egyesült Államok-beli turnéján. A zenekarral tart Sebestyén Márta, Tóth Ildikó (Fecske) és Farkas Zoltán (Batyú), valamint Jánossy Béla (a Főnix stúdió hangmérnöke), hogy az erősítés kifogástalan lehessen. Nemzeti ünnepünkön New Yorkban szerepelnek, majd Chicago után a nyugati parton lesznek föllépéseik (Seattle és környéke), aztán újra a keleti oldalon adnak koncerteket (Pittsburgh, Washington); a két hét majd minden napjára jut egy-egy hangverseny. A műsortervben a legismertebb sikerszámok mellett természetesen helyet kapnak az újabb darabok is, így Csoóri Sándor és Sipos Mihály együtt hegedüli a füzesi dallamokat, s eldübörgetik a dupla gardonos gyimesit is. Hazatérve feszített ütemben folytatódik a munka. A tervbe vett új Muzsikás-album fölvételeit várhatóan április második felében rögzítik Sebestyén Márta közreműködésével. Az újdonságon füzesi, kalotaszegi, gyimesi dalok és dallamok szerepelnek – adta hírül Hamar Dániel.

„Padkaporos bál”

A Magyar Tekerőzenekar klubja minden második kedden a Fonó Budai Zeneházban (1116 Budapest, Sztregova u. 3.)

Ápr. 23. „Padkaporos bál” – Dél-alföldi táncbál

Máj. 7. Requiem a tekerőért. Kása Béla fotóművész diavetítése és Balla Tibor kunszentmártoni tekerős műsora Máj. 21.

„Padkaporos bál” – Dél-alföldi táncbál

Jún. 4. Szentesi est Rózsa Gáborral, a szentesi Koszta József Múzeum muzeológusával.

Egész évben a táncot tanítják: Bakonyi Erika és Babinecz Sándor Várunk mindenkit szeretettel!

Bankó András: Háromezer iszákos - Nyelv.e.lő

E cím eléggé találó lehet, így Húsvét hétfő körül az élénkülő nyelv- és torokműködést tekintve. Azonban –tárgyunknál maradván – alább csak egyszer lesz szó az iszákolásról, többször a rokon értelmű szavakról, tehát nyelvünk gazdagságára talál példákat az olvasó. A cím félig-meddig Karinthy Ferenctől való, aki egyik írásában megemlíti, hogy néhai Lehr Albert tudós nyelvész legnevezetesebb gyűjtőbravúrája ez: „a részeg emberre háromezer magyar szót szedett össze”. Aztán kezdtem keresgélni, miféle rekordok születtek még. Jóikai száz szinonimát sorolt föl a verekedésre egy helyütt, Maday Gyula – csak Debrecen környékéről! – százhusz szót talált a jövés-menésre, Banóczy József pedig háromszázhuszonkettőt a buta emberre.

E szűkre vont körben is tehetünk tanulságos megfigyeléseket. Kedvenc szólás-gyűjteményemben kettő buta és kettő okos példa szerepel. A „buta, mint az ágyú” csupán annyit sejtet, hogy nagyon, míg a „buta, mint a csizmám talpa” fokozza ezt. (Egyébként megtalálható itt a „részeg, mint az ágyú” szófordulat is – valószínűleg német eredettel.) Érdekes módon az okos szó is az ellentétes értelmet szolgálja; „okos, mint a tavalyi (tordai) kos”. Gárdonyi Géza Titkos naplójában tizenöt rokon értelmű kifejezést sorol az okosra, míg harmincegyet a butára. Ezt toldja meg hat képpel – ugyanis többször hangsúlyozza, a lelki szemeknél elrajzolódó fogalmazás kifejezőbb lehet, mint a legáltalánosabb jelző –, s ezek egyikében így jellemzi a butát: „Tök, mely Napnak képzelet magát, s ragogni akar”. A Magyar Szinonima Szótár a buta kapcsán 32 szót, az okos kapcsán 15-öt említ. Ugyanitt az iszik szóra 12 rokon értelműt javasol s az iszogattal kiegészülve további 5-öt sorol elő. Hát ez még messze van a háromezertől!

Visszatérve Karinthy Ferenchez, Cini megpróbálta újabb szavakkal kiegészíteni a gyűjteményt. Íme: koksz, tintás, tajtsiker, beszívott, dajdajos, mólés, be van állítva, eldült, mint a féltégla. Nekem még kettő jutott eszembe, a matt-siker s a kiakadt, mint a kakukkos óra. A már idézett szólás-gyűjteményben szintén föltűnően sok példa szerepel: „részeg, mint a csap, mint az ágyú, mint a föld” s az is kiderül belőle, hogy az iszákos egyáltalán nem az iszikkól jön, „hanem az »általvető, tarisznya« jelentésű iszák szó – s képzős származéka. (...) mindig tele van borral, vagyis olyan, mint a borostömlő”, azaz a boriszák.

Ha meggondolom, hogy minden nyelvben arra van a legtöbb szó, azt fejezik ki legárnyaltabban, amivel a leggyakrabban élnek, akkor elmondható, hogy nálunk a verekedést, jövés-menést, okost-butát háttérbe szorítva mégiscsak a részegeké a diadal. Valamelyest javít az arányokon egy másik (erdélyi) szólás-gyűjtemény. Ebben a buta ötször szerepel csak (s még egy bután, illetve két butaság), négy részeg s két iszákos található (valamint huszonöt szólás az iszikkal), s végtére harmínchét, azaz 37 helyen tesz említést okos emberről (továbbá egy okoskodás és egy okosság fordul elő).

Azért vannak, akik az eszüket is használják néha...

Források:

Nyelvédesanyánk, Móra Ferenc könyvkiadó – 1980

Gárdonyi Géza: Titkos napló, Szépirodalmi könyvkiadó – 1974

O. Nagy Gábor: Mi fán terem?, Gondolat kiadó – 1988

Vőd Gabriella: Igaz ember igazat szól, Kriterion kiadó – 1989

Gervai Mária: Régi mesterségek: A kékfestő

Indiában, Kínában és Egyiptomban már évezredek óta mintáztak és festették a textileket. A festett kelmék szárazföldi karavánokra és hajón érkeztek a dél-európai országokba a XIV-XV században.

Egyes adatok szerint ez a textilnyomó eljárás KisÁzsián át török közvetítéssel került kontinensünkre.

A festéket az indigó cserje (Indigofera tinctoria L.) leveleiből nyerték, de van egy másik, szintén a kék szín festésére használható növény is, a csülleng (Isatis tinctoria L.). A festőnövényeket nem mindig ott termesztették, ahol a kékfestés művelete történt. A középkor végére Franciaországba és közép-német területekre korlátozódott a termesztésük.

A kékfestőműhely akár idegenforgalmi látványosság is lehetne. A munkába vett vásznakat katlanokban főzik, több száz literes kádakban öblítik, mángorolják, majd a mintázás nagy figyelmet és hozzáértést igénylő művelete következik. A magyar mesterek átlag háromszáz tulajdonukban lévő mintaváltozattal rendelkeznek. Sajátosan magyaros minták a keresztzemes hímzések mintasorainak átvételei, melyek párnacsupok varrott motívumaiból eredeztetnek. Ezután a mintázott végek a festőszobába kerülnek, ahol sötétkék szín elérése végett, nyolc-tíz merítésre is szükség van.

Lecsorgatás után szárítják, majd savazzák az árut, a mintázó fedőanyagot lemaratják a vászonnól. Ismét öblítés, szárítás, keményítés és mángorlás következik.

A kékfestő anyagnak a viseletben és a lakás berendezésében mai napig szerepe van.

Magyarországon főleg német telepések közvetítése révén annyira népszerű lett a kékfestés, hogy szinte népművészeti műfajjá vált.

Könyvek – lemezek – kritikák

Bankó András: Meglepetések – Szvorák, Ghymes, Kolompos

A pozsonyi Ghymes és a pesti Kolompos együttesek pályafutását összekötheti a „pilisí” Szvorák Katiéval, hogy mindannyian szívesen lépnek föl gyerekek előtt. Az énekesnő Iglice-lemeze, avagy a Kolompos törekvése, hogy hónapról-hónapra az ünnepkör időszerű dalait, szokásénekeit vigye el az óvodákba, az éppúgy az apróságok szeretetére vall, mint ahogy a Ghymes megénekelte a közönségét a „Bennünk van a kutyavér” című új koncert-kazettáján.

Szvorák Kati „Énekeim” címmel jelentette meg legfrissebb CD-jét, ám ez a gyerekvilág iránti fogékonyságát csak nyomokban őrzi. Hasonló emlékképeként villan föl „vízöntős”, „honvédos” korszaka is; a korong egyfajta összefoglalás. Stílusosan is így kekedett ki: a szólóban („Segélj el”, „Szépen szól egy harang”) s hangszeres kísérettel énekelt („Tavaszi szél” román illetve mezőségi változata, „Bujdosik egy árva madár”) autentikus dalok mellett elhangzanak a sikeres földolgozások (vízöntős „Tavaszi szél”, „Ahol én elmegyek”) s az útkeresés utáni, sajátos hangzást képviselő darabok. Ezek közé tartozik a szélfúvásos „Pakulár”; izgalmas, feszültségteli megszólaltatásával a moldvai téma sűrítetten fejezi ki azt a balladai homályt, amely a szövegben is végighúzódik. Hasonló remeklé a „Siralmas ez a világ”, egyedi hangvételében döntő szerepet kapott a százéves cimbalom. (Az emlékezetes fölvételen a kassai Csámborgó zenekar kísérte Szvorák Kati – ez az együttműködés nemrég megújult!) A gyerekek többsége alighanem ismeri „Az árgyélus kismadár”-t vagy „A pünkösdi rózsá”-t, persze nem biztos, hogy ennyivel meg is elégszenek; lehet, inkább meglepődnek azon, hogy csak ennyi „apróságnak való” fért erre a CD-re.

Újszerű vállalkozás a Kolompos együttesé, hisz a szabadtéren (ba-

rátí közösségben) készült fölvétellel azt kockáztatták, hogy valami külső hatás (pl. egy szuperszonikus repülő) esetleg belerondít a harmóniákba – habár a kutyaugatás tényleg életszerű. Az viszont meglepő, hogy a gyerekprogramból tényleg milyen keveset rögzítettek szalagra. „A vásárban” című dalon kívül még a kalocsai „Motorkocsi” sorolható ide, a többi tánczene (akár magyar, szász vagy román) az idősebb korosztályokhoz szól. Már-már kakukkoznak hat a bolgár-zsidó dallam, idestova beindult annyi Klezmer zenekar, hogy ezt a stílust nyugodtan rájuk lehet hagyni. Mindent egybevetve: jókedvűből muzikál a Kolompos, jó is a muzikája, csak az előzmények ismeretében talán mást várna el a hallgató: így lett ebből meglepetés-kazetta.

A Ghymes együttes számai egytől-egyig eleventül hatnak, szerencsés megoldásnak tűnik, hogy élő koncerten rögzítették ezeket! Az emberpalánták velük énekelnek (vagy épp csúfolódnak: „rövid az eszetek!”), pillanatokra sem lankad a hangulat. Akad egy gyönyörű, lírai darab, Écsi Gyöngyi elbűvölő hangja mellé lágyan simul Szarka Tamás szólama az „Ajándék” című számban. Akad vadóc, harsány földolgozás is („Fehér lilium”), akad ismeretterjesztő »kórus« a perec-sütséről („Kétkrajcáros dal”) s akad táncba szólító, kedvcsináló ének („Hopp Juliska”), akad mindenféle... Ám hogy mennyire ért a lurkók nyelvén a Ghymes (talán ismert, hogy a tagok a nyitrai tanítóképzőn verődtek össze 12 éve), arról a „Köszöntő” győzheti meg a hallgatót: az énekes egyszerűen tudja, hogyan szólítsa meg közönségét, hogyan szabadítsa föl a „hallgatás koloncái” alól s hogyan vezesse őket a közös éneklés örömeibe. Ilyen gyermekműsort nemcsak „megcélzott réteg” hallgat élvezettel, de – s ebben semmi meglepő sincs – még a szülők, fölmenők., kísérők népes csapata is.

Fehér Anikó: Bodza Klára és a Tátikák új kazettájáról

Hagyományörzők vagyunk, úgy tartják. Mi, akik táncházba járunk parasztingre, szoknyára emlékeztető ruhákban, népdaltanítunk gyermekeinknek, s magunk is azzal mulatjuk az időt. De, már jó ideje teremtjük is a hagyományt. Azzal, hogy évről-évre kinevezünk egy napot, így tavasztájt, mely nap amellet, hogy a magyar népművészet egyetemes köszöntője lett, az ebből táplálkozó kiadványok, hanghordozók megjelenésének ünnepévé is vált. Beszéljünk magyarul, mindenkinek öröm, ha a Táncháztalálkozóra sikerül megjelentetnie új CD-jét, könyvét, vagy folyóiratát. Bodza Klára és tanítványai, a Tátikák is így időzítettek, s a több mint egy évtizedes múltra visszatekintő leányénekegyüttes eddigi produkcióinak legjavából énekelt egy órányit magnókazettára. A megjelent válogatás szép folytatása – illetve inkább velejárója Bodza Klára másfél évtizedes népdaltanítói, és két szép kötetre rúgó módszertani munkásságának. A kazetta a teljes nyelvterület népzenei anyagát reprezentálja, természetesen miniatűr formában. Igényes a válogatás – igényesek a közreműködők. Az együttes mellett tanáruk, Bodza Klára énekel, a Méta együttes játszik, hangszeren közreműködik Bartha Zoltán Ágoston, Berán István, Juhász Zoltán, Kobzos Kiss Tamás, Sáringer Kálmán. Zenei rendező és hangmérnök: Pénzes Géza. A kazettával és a Tátikák énekegyüttesrel kapcsolatban a következő címen lehet érdeklődni:

Bodza Klára H-1124 Budapest, Zólyomi lépcső 17. Tel.: 319-2473

Keresztessy Klára: Csángómagyar dallamok

„Én nem azért jöttem ki Magyarországra, hogy tekeregjek, vagy csavarogjak, hanem hogy belőlem kitörjék egy darab, hogy valaki halljon valamit, s még tanuljon valamit.” (Hódorog András)

A moldvai csángómagyarok énekeit számtalan gyűjteményből ismerhetjük, viszont hagyományos tánczenéjüket egy-két kiadványtette csak közzé.

Balogh Sándor, az Óbudai Népzenei Iskola tanára 1992 és 1994 között gyűjtött dallamanyagból állította össze kötetét. Ez a kiadvány a ritkán hallható énekek mellett a hagyományos „magyar” tánczenei repertoár több darabját is bemutatja a legősibb dallamoktól a legújabbakig.

A kiadványban kizárólag eredeti moldvai csángómagyar furulyásoktól és énekesektől gyűjtött dallamok szerepelnek, melyek révén a gyűjtemény a teljesség igénye nélkül nyújt betekintést a Kárpátokon túli dalokba és hangszeres zenébe.

A kötet elrendezésénél Balogh Sándor olyan szerkesztési elvet követett, melyben egy-egy dallamtípust, több adatközlő variánsával egymás mellé helyezett. Így azok összehasonlítására rögtön lehetőség nyílik. A kötet hiánypótló, s egyben tankönyvként is szolgál azok számára, akik a csángómagyarok furulyás játékművészetét szeretnék elsajátítani. Ehhez szükség van a dallamok eredeti interpretálására is. A lejegyzett dallamanyagot két hangkazettán rögzítették, Hódorog András és Legedi László István klézsei furulyások előadásában.

A Balogh Sándor által szerkesztett „Moldvai csángómagyar furulyás dallamok és énekek” című gyűjtemény az Óbudai Népzenei Iskola kiadványsorozatának első kötete.

Szabó Gabriella: Hamarosan megjelenik az 1996-os III. Vajdasági Táncszínházalkotó hangkazettája

Tavaly ősszel megalakult a Vajdasági Magyar Folklórközpont, amely elsősorban információs bázissá szeretne idővel fejlődni. A néptáncosok, zenészek és énekesek számára fogja biztosítani a forrásanyagokat. Emellett fesztiválokat, szemléket, tanfolyamokat szervez, valamint kazetta- és könyvkiadással is foglalkozik. Kezdte az alapfokú C-kategóriás néptáncoktatói tanfolyammal Bácsstopolyán, hímzőtanfolyammal Szabadkán. 1995. novemberében nyilvános pályázatot hirdetett az itt működő népzenei együttesek és népdalénekesek számára, melyre több mint húsz együttes és szólista jelentkezett. Mindannyian több összeállítást küldtek el kazettán a bíráló bizottság tagjaihoz, akik azután megpróbálták kiválasztani azt a tíz dalszöveget, amely a III. Vajdasági Táncszínházalkotó hangkazettáján fog megjelenni.

A válogató bizottságnak szokás szerint nagyon nehéz volt a munkája. A sok jó – majd félszáz – összeállítás közül kellett kiválasztani azt a 9-10 számot, amely majd a 40 perces műsoros kazettán lesz hallható. A zsűri különféle szempontokat vett alapul. Feltétel volt természetesen, hogy az előadás valóban színvonalas legyen, az előadók lehetőleg csak egy-egy fölvétellel szerepeljenek – másnak is lehetőséget biztosítva ezáltal a bemutatkozásra.

A felvételek az Újvidéki Rádió stúdiójában készülnek, a rádió munkatársainak hozzáértő segítségével. A felvételezés a végéhez közeledik. Vajdaságban ez az első ilyen jellegű kezdeményezés. Tekintettel arra, hogy a Folklórközpont is még igen fiatal szervezet, ezért nem minden történik zökkenőmentesen. Természetesen, itt is legnagyobb gond az anyagi fedezet biztosítása. Nagyon reméljük, mire végleg elkészül az anyag, a pénz is meglesz a további lépések megtételéhez. Mindazok, akik szívügyüknek érzik a vajdasági magyar népzenei mozgalom életben tartását, és módjukban van ezt anyagilag is támogatni, a VMF címen kifejezhetik ebbéli segítőkészségüket.

Temerin, 1996. február 14.

Előfizetési-támogatási felhívás

külföldön élők részére.

Kedves külföldön élő olvasóink!

Szeretnénk, ha Önök is rendszeresen hozzájutnának a folkMAGazinhoz. Aki legalább évi 10 CHF (vagy annak megfelelő más pénznem) támogatást adományoz, annak ingyenesen megküldjük a folkMAGazin megjelenő példányait. Adományokat egyéb célokra is - pl. Táncszínházalkotó, Budapesti Folkfesztivál, kiadványok, gyűjtések stb. támogatására - szívesen fogadunk csekken, vagy átutalással a következő devizaszámlára: OTP I. kerületi fiók MNB 11701004 Táncszínház Alapítvány B82678

Megjelent Martin György:

Magyar táncművészek és táncdialektusok című könyvének második, átdolgozott kiadása a Martin György Néptáncszövetség gondozásában. Megrendelhető: Gazda Könyvklub 1881 Budapest, Pf. 26. Ára: 1500,- Ft

Bankó András: Gerebenizmus - Peng!

Az a népzenei együttes, amelyik túlnyomórészt citerán szólaltatja meg repertoárját, leleményes földolgozó kell legyen, ha el akarja kerülni az egyszólamú, egyszólamú gyanúját. Ha egy ugyanilyen citerazenekar a Led Zeppelin hangzását képes megpendíteni, az már-már varázslat; olyan különlegesség, amit szinte csak a mezőcsáti Gereben együttes tudhat.

A csoport fölállása annyiból különleges, hogy Rácz Erzsébet, Rácz Antal „Citrus”, illetve Túry Ferenc főleg az asztali pengetősökön játszanak, Rómer Ottó színesíti a hangzást hol hegedűn, hol kobzán. Egyes számokban meghatározó az énekszólám (a citerakíséret csak afféle aláfestés), másutt a szólisztikus hangszerek léphetnek előtérbe, ám rendkívül izgalmas ritmus tagolja ezeket (főleg gardonon, néha cserépdobon). S ha ez még kevés lenne egy műsoros kazettához, földobhatja egy doromb-szám is az összeállítást – ahogy ez a közelmúltban megjelent „Feljött a nap” című összeállításban meg is történt.

Aki ismeri a Lőrincrévi pontozó (A/4) tekergős dallamát, lendületességét, virtuozitását, elképzelheti, milyen nehézségi fokú szám ez – citerán. Rácz Antal és zenésztársai ezt, vagy más ismertebb darabokat („Szegény legény vagyok én” B/8, „Mikor kicsi lányka voltam” B/2 stb.) egyformán magas színvonalon pengetik el. Föltűnő viszont, milyen sok a moldvai földolgozás, kezdve a „kötelező” örökzöldön („Kerek a szőlő levele” A/2), egész a kevésbé ismert dalokig („Elindulék este guzsalyasba” B/4). Sőt, ide sorolható az egyetlen eredeti hangszereken megszólaltatott szám, a „Moldvai furulyadallamok” is. Ezek mellett régi nagy „slágereit” is elővezeti a Gereben, így a felejthetetlen „Téli, nyári labodá”-t (A/5), a felelgetős rögtönzéssel dúsított „Fejér retek feketé”-t (A/9), vagy a rockosan pengő „Salonná”-t (B/8). Mellékesen: eddig talán egyetlen fölvételt pengetett lemezre a Gereben, a „Hajladozik nádszál” (A/8) kezdetű listavezetőt, amely a Muzsikás-féle „Szomorú az idő...” variánsának felel meg.

A kazetta csattanós meglepetése, hogy azon a helyen, ahol a támogatókat szokták felsorolni, ott ez olvasható: »A felvétel 1983-ban készült.« Élénk a gyanú, hogy csak önerőből jelenhetett meg ez a debütáló album – mint egy dal mondja itt: „Más ember ajtaján nem orcátlankodom” –, bár lehet, hogy Mezőcsáton a Rácz Doktor Rendelője nevű intézmény munkatársai azóta zsiros kenyéren élnek.

ÚJRA KAPHATÓ

Ág Tibor: Edesanyám rózsafája (palóc népdalok) című gyűjtése!

„Számítógép a szövéstanításban”

(Kotta és Kép) címmel Csókos Varga Györgyi könyvének előfizetésére hívjuk fel minden érdeklődő figyelmét. A könyv használati lehetnek: szövek, szövést tanítók és gyermekek egyaránt. Tartalmaz: szalagterveket - madzagszövéshöz, - takács és parasztvasznon mintákat. Mérete és terjedelme: A/4. Kb. 120-130 oldal. Ára az előfizetőknek 560,- Ft/db - aminek első részlete megrendeléskor 300,- Ft/db, a többi megjelenéskor fizetendő. (Bolti ára 800,- Ft lesz.) 20 példányszámnál kevesebb megrendelést nem fogadnak el.

Alfadat Press Nyomdai Kft.

2803 Tatabánya, I., Vértanúk tere 1.

Prém Istvánné

Tel: 34/310-717, Fax: 34/310-718

Népművészeti Egyesületek Szövetsége, Zala megyei Népművészeti Egyesület

Muzsikás in New York

Dear Colleagues!

Last night, every chair was full in Symphony Space. It was a rare night in New York.

A thousand young new yorkers intermixed with a couple dozen Hungarian scouts and about 50 graying Hungarian emigrants in the audience. On the stage: „The best thing to come out of Hungary since Béla Bartók” - according to the March 18th issue of the New Yorker; the Muzsikás folk group with the Grammy winning (best world-music album) Márta Sebestyén.

All night, we listened to the music of Transylvania, seen her dances, heard her songs and more importantly, felt her tolerant, multicultural spirit. When Márta Sebestyén ends the song: „Szól a kakas már”, the young man sitting next to me in a yarmulke, jumps to his feet. The standing ovation lasts for minutes and afterwards I learn, that, what to us is just one of our many folk songs, to the Jewish people, has become a semi-religious song, connecting them to the Jewish farming villages

Fourteenth Annual Hungarian Táncház Találkozó (Dance House Meeting)

Budapest, Hungary April 1-2, 1995

„It's like the heaven of folk world. All the most famous Hungarian folk people are under one roof for one weekend.” - Hungarian Dancer and Musician.

The original intent of the Hungarian Dance House Meeting, which began in 1981, remains similar today, with approximately 15,000 dancers, musicians and participants meeting for two days to listen, dance and learn from each other.

Overall direction of the Táncház Találkozó was provided by the dance house organization, the Táncházi Kamara (Dance House Guild) in Budapest. The Táncház Találkozó is traditionally held the last weekend of the month-long Budapest Spring Festival. The 1995 Budapest Spring Festival commemorated the 50th anniversary of Béla Bartók's death. Music was the focus of the event, with choral performances and orchestras featuring music by Bartók as well as Liszt, Kodály, operas, ballets and jazz concerts were performed. And of course, there was the Táncház Találkozó.

The entire budget for the 1995 Táncház Találkozó represented less than two percent of the total Spring Festival costs, yet over 50 percent of all visitors to the Spring Festival also attended the Táncház Találkozó. The relationship between the Dance House Guild and the Spring Festival is cooperative, however the struggle for funding continues. The Guild receives a small budget from the Spring Festival relative to the revenue that is generated by the Táncház Találkozó.

Day one of the 1995 Táncház Találkozó Festival began with children's events including children dance performances, competitions and music concerts, dance and song teaching and handicraft workshops. Popular children's folk songs were performed by traditional favorites, András Berecz, Márta Sebestyén, Ferenc Sebő, as well as the Kaláka Folk Ensemble. The Saturday evening gala, under the direction of Zoltán Zsuráfszki, was a performance by the Budapest, Duna, Honvéd, Bihari and Bólyai Dance Ensembles.

It is difficult for participants to partake in all the festival activities, since many occur simultaneously. On Sunday, the main hall featured a variety of musical ensembles, as teachers instructed thousands of participants in dances from many regions of Hungary and Transylvania. During this event, a „Gourmet Dance

of Hungary, THE ONLY COUNTRY, which allowed them to own land, the country which they loved in return and proved that love by volunteering a Jewish regiment for Louis Kossuth.

As we listen to the tilinkos and the gardons, as the dances of Szék and Kalotaszeg, the melodies of the gyimesi seklers and the csángós fill the music hall, I must agree with the New York Times reporter, who wrote: „Though Márta Sebestyén thinks of herself as only a guardian of the folk songs of her home country, she is much more than that.” Yes she is!

I can tell that, when at the end, during the unending standing ovation, I hear the young man from Columbia Law School in the yamulke yell: „Long live Hungary!” and later in the lounge, I see a tall, bespectacled girl, teaching the Hebrew words of „Szól a kakas már” to a couple of Hungarian scouts. I can tell that a healing process has started, a rediscovery of our true past is in progress and I can tell that hate, distrust and division is on the retreat.

It was a nice evening. See them, if you can.

Best Regards: Béla Lipták

House” was held for fans of less-widely known folk dances such as German dances in Hungary, Southern Slavonian Dances, and gypsy dances. At the same time as the Gourmet Dance House, concerts were held in the chamber room, with the participation of amateur professional soloist and ensembles. The Ökrös Ensemble played inspiring pieces from their new CD release, „Hippoglassus”, followed by melodious folk song arrangements by the Hungarian Hurdy Gurdy Ensemble.

Sunday evening's performance was in contrast to the previous evening's professional ensembles, with the emphasis on native musicians and performers in the „Tradition Preserving Gala”. Under the direction of Zoltán Farkas, ensembles from Hungary and Transylvania, as well as group from the Ukraine, Croatia and Slovakia, were represented. Sunday night's performance was followed by the „Evening Ball” which was open to all participants and was a colorful and astounding sight to see with close to 1,000 couples enjoying their favorite dance cycles from Szék, Szatmár, Székelyföld and Mezőség, until midnight.

According to attendees, the best part of the festival is the chance to listen, dance and meet with the country's leading folk musicians, dancers and choreographers. In addition, shopping is a prime activity with ordinarily difficult to obtain folk music and costumes, available for sale. Local artisans from Hungary and neighboring regions set up booths with traditional costumes, instruments, ceramics, and handicrafts. For example, the coat maker from Szék was on hand to take orders; dance shoes and boots and a wide array of Széki and Kalotaszegi skirts, aprons, jackets, and vests were for sale; and a wide range of new recordings of Hungarian and Transylvanian musicians were available for sale. As one festival participant stated, „For me it is like a paradise, with your choice of music, concerts, dance house, hand-made folk arts, records, tapes and meeting with many musicians.”

Each year, a festival LP or CD is released. The 1995 Táncház Találkozó CD is a rich compilation of twenty-two energetic and deeply emotional folk songs and dances by some of Eastern Europe's leading musicians and ensembles. The 1996 festival will be held April 7.

Paula A. White and Dan Talmo (Madison, WI)

Paul A. White felvételén Jaskó György Pitti

КОНТАКТНО СЪБИТИЕ: 1995. Април 1-2

Table of contents

page 3 Kallós Zoltán, the respected and reknowned collector of folk song, music and dance in his native

Transsylvania for more than fifty years, has received the esteemed Kossuth Award (Kossuth-díj); Hungary's highest honor for contribution in the arts.

page 3 Our Traditions

Novák Ferenc writes about tradition and the significance of history and an open mind. He says „If we are able get to know another culture, then we can see that they are just as rich of a blend (of influences) as we are.....what we see and what we experience is what has filtered in amongst the traditions of a culture through history... As the twentieth century draws to a close, it becomes more and more important (to realize) that each culture enriches all other cultures through its own intelligence and spirituality.....our traditions help us to survive.”

page 5 Tálalóba tálalható

A report on a sale and exhibit of antique, pine, Hungarian peasant furniture which was held in the Budafok-Tétény Cultural Center. Interview with Knopp János partner of DistriBútor Kft., the furniture restorers whose work was exhibited.

page 7 Asyrrnetic Rhythms

Sipos János writes about asyrrnetic rhythms in music, giving specific examples from the Turkish folk music which he spent six years collecting.

page 10 Interview with Szántó Ferenc, musician from Magyarbece.

This 60 year-old, Hungarian man from Transylvania began playing flute when he was eight. His first fiddle came from a Gypsy man as payment for some work his father had done. Szántó Ferenc, fiddler, flute player, singer, dancer, was in Budapest in December when the Téka Ensemble issued a cassette of this extraordinary man's music. By K. Tóth László.

page 11 From Dance to Dance

Review of an exhibition which was on display from January 22 - March 31, 1996 in the Buda Castle Palace. This was an exhibition which documented the Hungarian ballroom dances from 1867 to 1940. In addition to reporting on the content of the exhibit, the author expresses dissatisfaction with choice of theme for the exhibit as sadly overlooking the richness of Hungarian traditional peasant dance and the importance of the unique dance and music movement which has sprung from it. By Kaposi Edit.

page 12 The Duda, part II.

Karácsony István writes a description of what Hungarian bagpipe looks like, how it works, what it's made of, how to prepare the skin for one and how to put it together. He also talks about the duda and the devil; and why there is a mirror on most Hungarian bagpipes.

pages 13-24 Announcements, information.

page 13 Report on Balkan music and dance festival which was at Almásy Square in late November 1995.

page 13 Information and historical background of the traditional crafts workshop in Magyarlukafa, a small village in Baranya County of southern Hungary. See Article in Hungarian for address and tel. no.

page 13 Announcement for XII National Folkarts Exhibition to be held in Nov. 1996 at the Ethnographic Museum.

page 14 Announcement for a new folk music series to be shown every fourth Sunday on Duna TV . The first program will be broadcast on Easter Sunday (April 7). The second program will be on Sunday, May 2.

page 15 XV. National Dance House Festival and Market. April 7, 1996. Programs, organizing staff, producers, participants.

page 15 The Dance Tradition of Vlach Gypsies in Nagycsed, By Balázs Gusztáv, 1995. Announcing the publication of this 144 page volume,

which is in both Hungarian and English. A significant ethnographic work on the Gypsies of a village in northeastern Hungary. Published by Magyar Néprajzi Társaság (The Hungarian Ethnographic Society), Budapest.

page 20 Announcement for the Student's Arts Festival (dance, folk dance, crafts; performances and demonstrations) to be held on April 27-28, 1996 at the Tabán in Budapest's I. district.

page 20 The Téka Ensemble's 20 th Birthday Concert, April 28 th, 7:00 pm, at the Tabán, Budapest I. District.

page 21 Music, dance and handicraft summer camps.

page 22 Világfalu Festival

June 20-23, 1996 at the Tabán in Budapest, a festival of folk dance and rnsic performances of other ethnic groups residing in Hungary, Hungarians living outside the borders of Hungary, with traditional and amateur groups from Hungary.

page 23 Announcement for an embroidery exhibition to be held in Mezőkövesd from June 29 - September 30, 1996.

page 24 Vasmalom Ensemble is 15 years old.

A history of the ensemble, its various members, forms and work through the years.

page 24 Watch out!

Berán István writes about the .protecting the rights of the folk performer.

page 26 A few thoughts on the inescapable, hard-toanswer question; But why exactly balkan (music)? By Vitányi Iván Jr. (A Hungarian who plays balkan music).

page 27 Folk Music of the Southern Plain

Though there aren't any recordings in existence of such bands, historical information tells us that in the last century and even up the the 1940's; hurdy-gurdy, bagpipe, and clarinet played together at celebrations in the Dél-Alföld. Here Maczik Sándor, clarinetist from Szentés, and Bársony József, hurdy-gurdy player from Tiszaalpár, remember the bagpipe.

page 27 1995 Recipient of the Király Zsiga Award: Borbély Jolán.

A tribute to the life and work of this prolific, reknowned and respected ethnographer.
By Dr. Bánszky Pál.

page 29 Review of the book published in Bucharest (Kriterion) in 1994 by Balázs Lajos: Az én első tisztességes napom. Hailed as the richest and most extensive monograph of the village wedding, based on twelve years of fieldwork by the author, this book is about the courting and wedding traditions in Csikszentdomokos (a village in Hargitha County of eastern Transylvania, Romania.)
By Kaposi Edit.

page 30 Folk Dance Festival in Western Canada

A personal account of the preparation of the choreography of a Kalotaszeg wedding which Lévai Péter and his wife Kiss Zsuzsanna did for 250 dancers, as the finale of the festival in early October, 1995 in Calgary, Canada.

page 32 Review of the new cassette by Bodza Klára and Tátika. By Fehér Anikó.

page 32 Announcement of publication of a book by Balogh Sándor on Hungarian Moldva Csángó melodies. The book is published by the Folk Music School in Óbuda.

page 33 Announcement of the possibility to pre-order a book by Csókos Varga Györgyi on use of the computer in teaching weaving

Szabó Zoltán: „Az első táncázások egyike” - Zichy István gróf a körösfői táncházban

Gróf Zichy István (1879-1951) az 1940-es évek második felében készült; napjainkig jórészt kéziratban maradt naplójából választottunk egy részletet. A szerző egy Gödöllőn hallgatott előadás hatására 1906-ban júniustól októberig a kalotaszegi Körösfőre költözött ki, mert mindenképpen meg szeretne volna ismerni az akkoriban felfedezett néprajzi tájegységet, az ott élő embereket.

Az ekkor még képzőművészeknek készülő Zichy elsősorban tanulmányútnak szánta látogatását, de később véglegesen is le akart telepedni Körösfőn, hiszen a gödöllői művésztelep tagjai a népművészetet a művészi elvek legtisztább, legharmonikusabb értékeként tisztelték és a tisztá kútfők keresésével a nemzeti művészet létrehozásán fáradoztak.

Ennek a nyomán született meg a Malonyay Dezső nevével fémjelzett kötet sorozat (A magyar nép művészete I-V 1907-1922), aminek első, Kalotaszeg népművészetéről szóló kötetében Zichy-rajzokat is megcsodálhatunk.

Zichy István 1920 után a magyar őstörténet kiváló kutatójává vált. 1925-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett, 1935 és 1944 között a Nemzeti Múzeum (akkor Magyar Történelmi Múzeum) főigazgatója, és a Magyar Néprajzi Társaság elnöke volt. A magyar művelődéstörténet egyik nagy vesztesége, hogy bizonyíthatóan nyomdára előkészített „Magyar viselettörténet” című munkája az 1950-es években kiadatlanul elkallódott. Sajnálatos tény, hogy többszöri próbálkozásaink ellenére tudományos munkásságát összefoglaló kötet kiadására az anyagi feltételeket nem sikerült előteremteni.

Naplórészletek

„Körösfőn Korpos György Palinál kaptam mingyárt szállást kinek háza az országútnál állt és akinél már több kollégám lakott. Házigazdámot becsületes nevén Korpos Györgynek hívták, Pali csak ragadványneve volt, mint amilyen minden kalotaszegi embernek szokott lenni. Ott tehát lepakoltam és aztán körülnéztem a faluban. Estére Korposné törtpuliszkát főzött, ezt egy nagykanállal kiszaggatta, egy jókora tálba tette és leöntötte frissen fejt bivalytejjel; mire mindenki kanalat kapott és nekilátott az evésnek. Egy kivétellel, egész októberig minden este ez volt a vacsorám és részemet mindig élvezettel fogyasztottam el. Az első éjszakát kevésbé élveztem, mert a család – mint ott nyáron szokás – kint aludt a csűrben, de a „bonya” (nagyanya) az „első házban” (első szobában) maradt és nekem is oda készítettek jó sokvánkosos dunyhás ágyat. De Pali másnap megszánt és estére, pár ócska deszkából testhezálló, koporsónagyságú ágyat ütött össze számomra a tornácon. Ezt jól kitömtük szénával, amire egy durvaszövésű lepedőt tettünk. Valahonnan valami keményebb vánkos is került, takaróul pedig egy pokrócot kaptam; így lakótársamtól és puha ágyamtól is megmenekedtem.(...)”

Körösfő népének stílusérzéke nemcsak építkezésében és viseletében, de életformáiban is megnyilatkozott. Társadalmi szabályaik nagyon szigorúak, érintkezési formáik simák és kellemesek voltak.

A durvaságot, valamint akkor a középosztálynál is gyakori duhajkodást nemcsak lenézték hanem meg sem tűrték. Ha valaki – ami ritkán fordult elő – részegre itta magát és verekedni próbált, azt szépszerével félreállították. Akivel ez többször is megtörtént, azt már nem tartották rendes legény-, vagy embernek: (...)

Házigazdám nagyon jó mestereim voltak, és tőlük az illemszabályokat, valamint a kalotaszegi tájszólást is hamar megtanultam. Így aztán, miután a magyar parasztember gondolkodásmódját gyermekkoromtól fogva ismertem, nem sok időbe tellett, míg a körösfőiek teljes bizalommal bevettek maguk közé. De még egy lépést kellett megtennem, azt, hogy ruhában is hozzájuk hasonlóvá váljak. Ez is megtörtént. Szerettem néhány rend inget-gatyát, szép melyrevalót, egy bujbelét, pár csizmát és kalapot, de a kalapravaló gyöngyösbokrétát és a kivarrott fekete nyakra-

valót, már leánytól kaptam, mert ezeket venni szégyen lett volna. Most már bátran részt vehettem a vasárnapi táncban.

A táncot mindig egy – vagy esetleg két – „legények gazdája” rendezte. Ennek kellett cigányról gondoskodnia, és egy alkalmas házat vagy csúrt „elkérnie”. Néha bizony csak olyan csúrt kaphattunk, amelynek friss földjét nekünk kellett ledöngölnünk. Ez fáradtságos dolog volt, mert csizmánk hegyes sarka eleintén úgy belévágott a csűr földjébe, hogy erővel kellett kirángatnunk belőle. A cigányt – ez többnyire egy szál »klanétás« volt – először a legények házánaál illett pálinkával megitatni. Aztán – ez többnyire kora délután volt – megindult a gazda a tánc színhelyére. Elöl ő vágott neki dalolva, pár pajtásával összefogódzva az út közepének – bármely idő is legyen – pár lépéssel utánuk húzta vagy fújta, ahogy csak bírta a cigány. A tánc helyére érve rendezkedtek, elhelyezkedtek, miközben a „népek” gyülekeztek. A legények egy csomóban, a fehérszék és a házasmemberek is körülöttek álltak. A szerint, hogy a tánc az alvógen vagy a felvógen volt-e, eleinte inkább csak az utcabeli lányok jöttek, a másikkal később, mintegy látogatóba érkeztek. Mikor mindenrendben volt, a legények gazdája pár pajtásával kiállt a közepre, a cigány pedig rákezdett a legénynótára, mire azok – »pávásan« – megkezdték a táncot. Ennek a táncnak három fő mozzanata van, de a táncosok végig lehetőleg kört képeztek, (fejüket és derekukat pedig –mint minden magyar táncnál – mindig egyenesen tartották. Az első mozzanat igen méltóságteljes ritmikus lépés volt, ennél a táncos térdeit felváltva magasra emelte, másik lábán jól felemelkedett, eközben hüvelyk és középujjával folyton »füttyögetett« (csettintett). Ez alatt hívta a gazda a táncba a többi legényeket; vagy, ha elég derék legény volt hozzá, úgy galléron vagy vállon kapva penderítette be őket a körbe. Ehhez a másikkal is ügyesnek kellett lennie, nehogy négykézláb érkezzenek. Mire a legénység mind benn volt a karikában, a cigány a frissebb ritmusú figurát játszott. Ezt mindenki többé-kevésbé egyénien járta. Ez egyrészt hihetetlen gyors bokázással, másrészt ugrásokkal, közben a csizmaszár ütemes csapkodásával; füttyögetéssel és kurjongatással ment mindaddig, amíg mindnyájan valósággal lázba jöttünk. Akkor a zene egyezzerre csak csendesedni kezdett és a tánc átment harmadik mozzanatába, ami inkább csak körséta volt, miközben a zenét a táncosok tapsal kísérték. Ezt az egész község élénken figyelte és nagy csúfságszamba ment, ha valaki a tapsot elvétette. Erre az volt a szabály, hogy akinek a keze vétett a háta bánja».

A legénytáncot esetleg többször is megismételték, mert ez a főtánc, amikor végre szabad volt a cigánynak a párosra átmennie. Mikor a lassút elkezdték, a legények megálltak és a körön kívül álló lányokat –épp úgy, mint art az ónodi táncról szólva elmondtam – „Kisó te! Pendszi” hívással, vagy csak egy intéssel a körbe szólították. A lassút folyton fordulva járták, és pedig minél tovább egyfelé fordulva, amit nehéz volt megszokni. A frissbe egyesek kedves változatosságot hoztak azzal, hogy ritmusát csizmasarkukkal kikopogtatták. A legény párjával pihenőig együtt táncolt, ezért úgy is mondták, hogy „egy párt táncolt” – „kivel táncoltad ezt a párt?”. Pihenő után többnyire megint legénynótával kezdtek. Ilyenkor a gazda gyakran hívott táncba néhány (házas-) embert, kivált a fiatalját, vagy a híres táncosokat. A páros táncban némelyik menyecskét is megurratták, de ezt a lányok nagyon rossz szemmel látták. A tánc hol vasárnap délután, hol szombaton kezdődött és ilyenkor vasárnap reggelig tartott. Istentisztelet előtt be kellett fejezni, mert arról nem volt szabad lemaradni. Sőt az is szégyen volt, ha valamelyik legény netán „gyökintett” vagyis elbóbiskolt, amit a lányok nagyon jól láthattak, mert a legények a karzaton mintegy kirakatban ültek. Arra is volt eset, hogy a szombaton kezdett mulatságot még vasárnap délután is folytattuk, de ezt az öregek megrótták. Az egész mulatságot a gazda előlegezte, de a végén elszámolt a legényekkel, akik azt egyenlő részekre osztva térítették meg.(...)”

Malonyay Dezső: A magyar nép művészete I. kötet illusztrációja